

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
REKREASYON YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

RAFTING TURİZMİNİN BÖLGESEL EKONOMİYE
ETKİLERİ : ANTALYA KÖPRÜLÜ KANYON
ÖRNEĞİ

Durmuş KOÇ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Ceyhun Can ÖZCAN

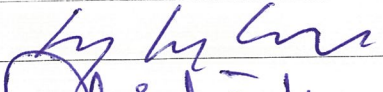
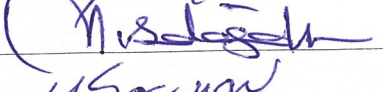

Konya-2019

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	--	--

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Durmuş KOÇ
	Numarası	148117011008
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Rekreasyon Yönetimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç.Dr. Ceyhun Can ÖZCAN
Tezin Adı	Rafting Turizminin Bölgesel Ekonomiye Etkileri : Antalya Köprülü Kanyon Örneği	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan RAFTİNG TURİZMİNİN BÖLGESEL EKONOMİYE ETKİLERİ : ANTALYA KÖPRÜLÜ KANYON ÖRNEĞİ başlıklı bu çalışma / 06/ 2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman ve Üyeler		
Ünvanı	Adı Soyadı	İmza
Doç. Dr.	Ceyhun Can ÖZCAN	
Doç. Dr.	Murat ERDOĞDU	
Doç. Dr.	Murat KÖKTİĞİT	


 KONYA	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	---	---

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Durmuş KOÇ		
	Numarası	148117011008		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Rekreasyon Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Rafting Turizminin Bölgesel Ekonomiye Etkileri : Antalya Köprülü Kanyon Örneği			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.


 Durmuş KOÇ



 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Durmuş KOÇ		
	Numarası	148117011008		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Rekreasyon Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç.Dr. Ceyhun Can ÖZCAN		
Tezin Adı	Rafting Turizminin Bölgesel Ekonomiye Etkileri : Antalya Köprülü Kanyon Örneği			

Ekonomik gelişme, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için en önemli hedeflerden biridir. Bu hedefe ulaşmaya çalışan gelişmekte olan ülkeler birçok sosyo-ekonomik sorunla karşı karşıya kalıyor ve bu sorunlarla başa çıkmak için çözümler arıyor. Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye'nin ekonomik kalkınmasını hızlandırması için bir fırsat turizm, olabilir. Çünkü yalnızca Türkiye'de değil dünyada da çok hızlı büyüyen ve çeşitlenen bir sektördür. Birçok diğer turistik ülkeyle karşılaştırıldığında, Türkiye önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Özellikle alternatif turizm faaliyetleri içinde değerlendirilen rafting turizmi açısından Türkiye coğrafyası inanılmaz fırsatlar sunmaktadır. Bu çerçevede Köprüçay bölgesi ön plana çıkmaktadır. Turizmin ekonomik gelişmeye etkileri ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde hissedilir. Bu araştırmanın amacı, alternatif turizm çeşidi olan rafting turizminin, doğrudan ve dolaylı olarak bölgesel ekonomik yapıya etkisini ve mevcut altyapı şartlarındaki yetersizlikte bile rafting turizminden aldığı payı ortaya koymak olup,yapılan çalışmalarda spor turizminin gelişimi,şehrin genel olarak gelişimi ve kalkınması üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü etki oluşturmuştur.Spor turizminin gelişiminde oluşan 1 birimlik artış,spor turizminin bölgeye katkılarında 0.879 birimlik bir artışa sebep olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Spor Turizmi, Bölgesel ekonomi, Turizm, Rafting, Köprüçay

 KONYA	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	---	--

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Durmuş KOÇ		
	Student Number	148117011008		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Recreation Management		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Assoc. Prof. Dr. Ceyhun Can ÖZCAN		
Title of the Thesis/Dissertation	The Effects of Rafting Tourism on Regional Economy : A Case Study Antalya Köprülü Canyon			

Economic development is one of the most important targets for developing countries such as Turkey. Developing countries, which are trying to achieve this goal, face many socio-economic problems and seek solutions to deal with these problems. an opportunity to accelerate the economic development of Turkey as a country with developing tourism, it can. Because the world is not only growing very fast in Turkey and diversifying industry. Compared to many other tourist countries, Turkey has a significant tourism potential. Especially assessed rafting tourism in terms of Turkey's geography offers incredible opportunities in alternative tourism activities. In this context, the Köprüçay region comes to the fore. The development effects of tourism are felt at national, regional and local levels. The aim of this study is to determine the effect of rafting tourism, which is an alternative type of tourism, directly and indirectly on the regional economic structure and the share it receives from rafting tourism even under current existing conditions, studies carried out indicates that the development of sports tourism has positive effect on the general and economic development of the city. 1 unit increase occurred on the development of sports tourism causes 0,879 unit increase of the regional development contributed.

Keywords: Regional economy, Tourism, Rafting, Köprüçay

İÇİNDEKİLER

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu	iii
Bilimsel Etik Sayfası.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	x
ÖNSÖZ	xi
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

TURİZM VE TURİZMİN EKONOMİK FONKSİYONLARI

1.1. Turizmin Tanımı ve Çeşitleri	4
1.1.1. Turizmin Tanımı.....	4
1.1.2. Turizmin Çeşitleri.....	9
1.1.2.1. Deniz Turizmi /Yaz Turizmi	9
1.1.2.2. Sağlık Turizmi	10
1.1.2.3. Eko Turizm	11
1.1.2.4. Kış Turizmi.....	12
1.1.2.5. Yayla Turizmi/Kırsal Turizm	12
1.1.2.6. İnanç Turizmi	13
1.1.2.7. Kültür Turizmi	14
1.1.2.8. İş ve Kongre Turizmi.....	15
1.1.3. Akarsu Turizmi.....	16
1.1.4. Rafting Turizmi	18
1.2. Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri	19
1.2.1. Turizmin Parasal Ekonomik Etkileri	19
1.2.1.1. Turizmin Döviz Arz ve Talebine Etkileri.....	20
1.2.1.2. Dış Ödemeler Dengesine Etkisi.....	21
1.2.1.3. Fiyat İstikrarına Etkisi	22
1.2.2. Turizmin Reel Ekonomik Etkileri	23
1.2.2.1. İstihdam Üzerine Etkileri.....	23

1.2.2.2. Turizmin Gelir Etkisi	24
1.2.2.3. Turizmin Diğer Sektörlere Etkisi	25
1.2.3. Turizmin Sosyal Etkileri	25
1.3. Türk Turizminin Gelişimi	26
1.3.1. Türkiye’de Turizm Sektörünün Gelişimi	26
1.3.2. Türkiye’de Spor Turizminin Gelişimi	29
1.3.3. Turizm Sektörünün Türk Ekonomisindeki Yeri.....	31

II. BÖLÜM

BÖLGESEL EKONOMİK KALKINMA

2.1. Bölgesel Ekonomik Kalkınma	36
2.1.1. Bölgesel Kalkınma Kuramları ve Yeni Bölgecilik.....	40
2.1.1.1. Merkezi Yerler Kuramı	40
2.1.1.2. Geleneksel Dönüşüm Kuramı.....	41
2.1.1.3. Konum Kuramı ve Bölgesel Bilim	41
2.1.1.4. Dış Ekonomiler Kuramı.....	42
2.1.1.5. Uzay Yarışı Kuramları.....	43
2.1.1.6. Neo- Klasik Bölgesel Kalkınma Kuramı.....	43
2.1.1.7. Yeni Bölgeselcilik Yaklaşımı	44
2.1.2. Bölgesel Kalkınma Politikasının Araçları	45
2.1.2.1. Bölgesel Planlar	46
2.1.2.2. Bölgesel Kalkınma Ajansları.....	48
2.1.3. Bölgesel Kalkınma Politikalarının Temel İlkeleri.....	49
2.1.3.1. Sosyal Karlılık	49
2.1.3.2. Kalkınma Kutbu	50
2.1.3.3. Halkın Katılımı	50
2.2. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları.....	51
2.2.1. Türkiye’de Bölgesel Ekonomi Uygulamaları.....	51
2.2.1.1. Planlı Dönem Öncesi	51
2.2.1.2. Planlı Dönem	52
2.2.2. AB Uyum Sürecinde Bölgesel Kalkınmanın Temel Araçları	55
2.2.2.1. “Bölge” nin Yeniden Tanımlanması.....	57

2.2.2.2. Bölgesel Kalkınma Ajansları	57
2.2.3. Bölgesel Kalkınmada Turizm.....	58
2.3. Antalya Körülü Kanyon’da Rafting Sporü	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı	63
3.2. Araştırmanın Modeli	63
3.3. Araştırmanın Evren ve Örnekleme	64
3.4. Veri Toplama Araçları	64
3.5. Veri Analizi	64

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine İlişkin Bulguların Dağılımı.....	66
4.2. Katılımcıların Spor Turizmine Yönelik İfadelerinin Dağılımı	67
4.3. Spor Turizmi Ölçeğinin Bağımsız Değişkenlere Göre Dağılımı	69
4.3.1. Spor Turizminin Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu	69
4.3.2. Spor Turizminin İkamete Göre Farklılaşma Durumu	69
4.3.3. Spor Turizminin Yaş'a Göre Farklılaşma Durumu	70
4.3.4. Spor Turizminin Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşma Durumu	70
4.3.5. Spor Turizminin Çalışılan Kuruma Göre Farklılaşma Durumu	71
4.3.6. Spor Turizminin Gelir Durumuna Göre Farklılaşma Durumu	71
4.3.7. Spor Turizmi Gelişiminin Bağımsız Değişkenlere Göre Dağılımı	72
TARTIŞMA ve SONUÇ.....	74
KAYNAKÇA.....	78
EKLER.....	85

KISALTMALAR

- AB** : Avrupa Birliği
- BKA** : Bölgesel Kalkınma Ajansları
- DPT** : Devlet Planlama Teşkilatı
- GSMH** : Gayri Safi Milli Hasıla
- GSYİH** : Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
- STK** : Sivil Toplum Kuruluşu
- GAP** : Güneydoğu Anadolu
- ÖUKP** : Ön Ulusal Kalkınma Planı
- NUTS** : İstatistik için Bölgesel Birimlerin İsimlendirilmesi
- TUSAB** : Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
- TÜİK** : Türkiye İstatistik Kurumu

ÖNSÖZ

Ders döneminden tezin hazırlanmasına kadar geçen süre içerisinde, gerek bilimsel gerekse insancıl katkılarıyla her daim işimi kolaylaştıran, destek olan değerli danışmanım Doç. Dr. Ceyhun Can ÖZCAN'a, teşekkürlerimi sunarım. Bu bilimsel çalışmanın hazırlanmasında işbirliği yapmayı kabul eden tüm katılımcılara ve tüm değerli dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım boyunca maddi manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan sevgili eşime sonsuz teşekkür ederim.

Durmuş KOÇ

GİRİŞ

Turizm; teknoloji ve ulaşımda yaşanan gelişmeler ve insanların artan boş zamanlarında eğlence, merak, gezip-görme güdülerini tatmin etmek istemeleri gibi nedenlerle son yıllarda hızla büyüyen bir sektör olmuştur. Turizmin ekonomik etkilerinin bilincine varan ülkeler, turizme ayrı bir önem vermekte ve turizm politikaları ve stratejileri belirleyerek büyüyen bu pastadan pay almak için rekabet içine girmektedirler. Turizmdeki eğilimlere göre turizm arz unsurlarını çeşitlendiren ülkeler, potansiyellerini değerlendirerek alternatif turizm çeşitleri geliştirmektedirler.

Son yıllarda giderek önemini artan rekabet edebilirlik kavramı, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede kalkınma ve bölgesel kalkınma kavramlarının daha da içselleştirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Özellikle Sanayi Devriminden sonra tüm dünyada artan küreselleşme dalgasıyla birlikte ülkeler kalkınma ve bölgesel gelişme kavramlarına büyük önem vermeye başlamışlardır. Bu bağlamda kalkınma, bireylerin refah düzeylerini artırmak amacı ile siyasal iktidarın belli ekonomik politikaları izleyerek, toplumun yapısını değiştirme girişimi olarak ifade edilmektedir. Bu yönü ile kalkınma, hem ekonomik hem de toplumsal bir süreçtir. Ulusal ve uluslararası arenada ülke ve bölgelerin etkinliklerini geleceğe yönelik sürdürülebilir kılmaları için ekonomik açıdan zengin bir birikime ihtiyaçları vardır. Bu birikimler sanayi devriminden önce tarımsal faaliyetlerden sağlanırken, sanayi devrimiyle birlikte sanayi sektöründen elde edilmeye başlanmıştır. Günümüzde ise bu birikimlerin hizmet sektöründen elde edildiği ekonomik göstergelerde görülmektedir. Diğer bir deyişle turizmde içerisinde yer aldığı hizmetler sektörü bugün kalkınmanın en önemli dinamikleri arasında yer almaktadır.

Ülkelerin doğal, tarihi, kültürel ve beşeri varlıklarını kullanmasını sağlayan turizm sektörü, turistler, turizm işletmeleri ve çalışanları, ülkeler, bölgeler ve orada yaşayan yöre halkı dahil olmak üzere tüm turizm paydaşlarını ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olarak etkileyen karmaşık bir faaliyet niteliğindedir. Turizm, endüstriyel faaliyetlerin gelişmediği bölgelerde büyük bir açığı kapatarak, bu bölgelerin gelişmesinde etkin bir role sahip olabilmektedir. Bu bağlamda, günümüzde turizmin yarattığı ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerin, ülke

ekonomilerinde ve özellikle uluslararası ekonomik ve politik ilişkilerde önemli sonuçlar doğurduğu gözlenmektedir. Bu durum ise uluslararası turizm hareketlerinden büyük pay alan gelişmiş ülke ve bölgelerde olduğu gibi, gelişmekte olan ülke ve bölgelerde de turizme verilen önemi artırmaktadır.

Bu gelişmeler paralelinde, turizmden gerekli girdilerin sağlanabilmesi için bölgesel ve/veya yerel turistik değerlerin ve alternatif turizm türlerinin doğru bir şekilde tespit edilerek, planlı bir biçimde turizm piyasasına sunulması gerekli görülmektedir.

Antalya Köprülü Kanyon Milli Parkı, Köprülü Kanyon Milli Parkı, Türkiye'nin turizm yönünden en yoğun faaliyetlerinin olduğu arkeolojik, estetik, kendine mahsus zengin bitki ve hayvan topluluğuna sahip eşsiz güzellikler, jeomorfolojik ve jeolojik özellikler içeren Antalya Milli Park Müdürlüğüne bağlı olan 5 adet milli parktan biridir.

Rafting yapılabilen bölgenin başlangıcında iki adet de tarihi köprü bulunmaktadır, küçüğü asıl usta tarafından, kemerli büyük köprü ise ustanın kalfası tarafından inşa edilmiştir. Köprülü Kanyon ismini de bu köprülerden almıştır. Yaz aylarında günde yaklaşık 7 bin kişiye rafting imkânı sağlayan bu temiz nehrin suyu da kaynağından rahatlıkla içilebilir. Günümüzde doğal kaynaklardan yararlanma istekleri gitgide artış göstermektedir. İnsanlar özellikle sanayileşme, kentleşme ve çevre sorunlarının yol açtığı olumsuz yaşam koşullarından uzaklaşarak doğal iklim ortamında sağlıkları için çaba harcamaktadırlar. Eskiye oranla daha uzun bir ömür sürme şansına sahip olmanın, yaşam kalitesi yükselmeden anlamı olmayacağı, dolayısıyla sağlıklı yaşam beklentisinin yaşam süresinin uzunluğundan çok daha önemli olduğu artık bilinen bir gerçektir. İşte rafting turizmi çerçevesinde yediden yetmişe rekreasyonel aktiviteler ve turistik çevre gezilerini sunan, çağdaş tesislere ihtiyaç vardır. Bu tesislerden yararlanmak amacıyla gelen yabancı turistlerin, bölgenin doğal, tarihi ve kültürel güzelliklerinin yanı sıra tamamen bu coğrafyaya özgü imkanlardan yararlanmaları, dış tanıtım ve döviz kazançları açısından önem verilmesi gereken bir konudur. Antalya köprülü kanyon turizm potansiyeli de

bölgenin gelişimi ve ekonomik anlamda kalkınması açısından önemlilik arz etmektedir.

Yapmış olduğumuz bu tez ile Rafting Turizminin bölgesel ekonomiye etkileri Antalya Köprülü Kanyon'da gerçekleştirilen Turizm faaliyetleri çerçevesinde incelenecektir. Birinci bölümde genel olarak Turizm ile ilgili kavramlar irdelendikten sonra Turizmin ekonomik fonksiyonu üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde bölgesel ekonomik kalkınma üzerinde durularak, bölgesel ekonomik kalkınmanın bileşenleri incelenmiştir.

Rafting turizmi ile ilgili mevcut durumu ortaya koymayı ve bölgesel ekonomik yapıya etkisini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma nicel verilere dayalı genel tarama modelinde ve ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır.

Yapılan bu araştırmada spor turizminin gelişimi, şehrin genel olarak gelişimi ve kalkınması üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü etki oluşturmuştur.

I. BÖLÜM

TURİZM VE TURİZMİN EKONOMİK FONKSİYONLARI

1.1. Turizmin Tanımı ve Çeşitleri

1.1.1. Turizmin Tanımı

En eski çağlardan beri seyahat, ister zorunluluktan kaynaklınsın isterse de hobi ya da sosyal aktivite amaçlı olsun, insan yaşamında hep olmuştur. Yeni bir yeri kendi ülkesinde veya dışarıda keşfetme, çevre ve deneyim değişikliği isteme antik çağlardan beri tecrübe edilmiştir. İlk çağlarda atın evcilleştirilmesi ve tekerleğin icadı gibi tarihe yön veren gelişmelerin ulaştırma imkanlarını geliştirdiği, bunun sonucunda da seyahatlerin başladığı söylenebilir. Bu dönemde ülkeler arasında ticareti yürütmek için ticari amaçlı seyahatlerin yapıldığı bilinmektedir. Fenikeliler yaptıkları ticari gezilerle ün yapmışlardır. Bugünkü anlamda ilk turizm faaliyetlerine eski Grek medeniyetinde rastlanmaktadır. Kutsal atfedilen dini mekanların ziyareti, olimpiyatlar gibi belirli dönemlerde yapılan spor karşılaşmalarının izlenmesi, sağlık amaçlı kaplıcalara gidilmesi vb. faaliyetleri turizm kapsamında yapılmaktaydı (Akat, 2000:9).

Tarihsel süreçte eski çağlarda başlayan turizm faaliyetleri giderek gelişmiş ve günümüzde çok önemli bir endüstri haline dönüşmüştür. Daha çok ilk dönemlerde gezmek, eğlenmek yada dini sebeplerle yapılan bu tür faaliyetler, II Dünya Savaşı'ndan sonra refah toplumunun oluşmasıyla birlikte içinde bir çok farklı bileşeni barındıran bir sektör haline gelmiştir. Tatillerin değişen doğası, tatil yapan sosyal gruplara ve insanların tatil yerlerine gitmeye hazırlandığı mesafelere yansımıştır. En büyük talep değişikliklerinden biri, toplumdaki daha geniş bir grup için boş zamanlardaki kullanılabilirliğin artmasıydı. Yükselen reel gelirler, ücretli tatiller ve yabancı tatiller talep etmek için artan eğilim, ya da bunların bir kombinasyonu, uluslararası turizm talebini canlandıran önemli ve sürekli faktörlerdi. Turizmin ekonomik değerinin ortaya çıkmasıyla birlikte Sosyal Bilimlerde bir çok disiplinin inceleme konusu olmuştur. Bu nedenlerle artık Turizm sadece sosyal ve kültürel yönlerden değil aynı zamanda sağladığı ekonomik katma değer sebebiyle

ekonominin bütün alanlarında incelenmeye başlanmıştır. Dolayısıyla son derece karmaşık bir olgu olan Turizm, ancak, multidisipliner bir yaklaşım benimsemek tam olarak anlaşılabilir (Evliyaoğlu,1994:7).

Akademisyenlerin argümanları doğrultusunda, farklı disiplinlerden farklı analistler, turizmi incelemekte ve kavramı kendi bakış açısından ele almaktadır. Bu nedenlerle, turizmin tanımlanması ve kavramsallaştırılmasında bazı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Evrensel olarak kabul görmüş bir turizm tanımı olmadığı düşünüldüğünde, aşağıdaki yapacağımız çeşitli tanımlamalarla turizmin çerçevesini açıklamaya çalışacağız.

Dilbilimsel olarak turizmin, kelime kökenini hakkında iki görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi yolculuk ve seyahat anlamına gelen “tour” kelimesinden türetilmiş olduğudur. İkinci görüşü savunanlar ise, dönmek anlamına gelen “turn” kelimesinden türetildiği yönündedir (Yıldız, 2011:55).

Ulaşım imkanlarının gelişmesi ve refah toplumunun ortaya çıkmasıyla yaygınlaşan Turizm faaliyetlerine paralel olarak bu olgu üzerinde çalışmalarda başlamış, Turizm akademik araştırmaların konusu haline gelmiştir. Turizm olayını veya kavramını belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar XIX. Yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır. 1905 yılında Turizm kavramı ilk kez Guyer-Feuler tarafından tanımlanmıştır. Guyer-Feuler göre turizm, “gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteğine; doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu olarak, ulusların ve toplulukların birbirlerine daha çok yaklaşmalarına olanak veren modern çağa özgü bir olaydır.” (Demirel, 2012: 24).

Turizmle ilgili ilk tanım dikkate alındığında, turizm faaliyet, yapılan seyahatin, zaman boyutunu ve amacını vurguladığı görülmektedir. Tanımda yapılan vurgu, seyahat amaçlıdır. Çünkü her yolculuk bir turizm etkinliğini oluşturmaz. Zaman içinde turizmin zamansal ve mekânsal gelişiminin muhtevası değiştikçe tanımlamalarda farklılaşmıştır. Özellikle turizmin ekonomik değeri artıkça bu

tanımlamalarda ekonomik vurgu ön plana çıkmaya başlamıştır. A.J.Norval turizmi ekonomik açıdan şu şekilde açıklamıştır: “Devamlı kalma veya bir iş faaliyeti dışında herhangi bir nedenle yabancı bir ülkeye seyahat eden ve bu geçişteki seyahatleri sırasında başka bir yerdeki paranın harcanması olayıdır.”

İkinci Dünya Savaşı sonrası ise Prof. Caspar turizmi daha geniş bir açıyla, şu şekilde açıklamıştır: “Turist, turistik işletmeler, turizm organizasyonlarının oluşturduğu alt sistemlere ve bu alt sistemlerin ekonomik, sosyal, politik, hukuki, teknolojik ve ekolojik çevre ile olan ilişkilerine dayanan global bir sistemdir.” Bu yaklaşım, turizmi “ev ortamından uzakta iş, zevk ve boş zaman aktivitelerini kolaylaştırmak için doğrudan mal veya hizmet sağlayan tüm işletmelerin toplamı” olarak tanımlayan Smith’in çalışmasından daha ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Uluslar arası turizm sözlüğünde turizm; “Zevk için yapılan geziler ve seyahatleri yapmak için gerçekleştirilen insan faaliyetlerinin tümüdür.” biçiminde açıklanmıştır. Uluslararası Turizm Uzmanları Birliği, turizmi bilimsel açıdan belirlemek üzere yaptığı tanıma göre; “Turizm, yabancıların seyahat ve geçici veya devamlı asli kazanç elde etme faaliyeti için yerleşmeye dönüşmemek koşuluyla, konaklamalarından doğan ilişkilerin ve olayların tümüdür.” Bu açıklamanın üzerinde durduğu gibi, turizm herhangi bir nedenden ötürü bireyleri tüketici olarak yer değiştirme ve konaklamalarından doğan olay ve ilişkiler şeklinde izah edilebilir. Dünya Turizm Örgütü ise turizmi, “kişilerin ikamet ettiği yer dışındaki bir yere bir yılı aşmamak üzere, boş zaman değerlendirme, gezip görme, inanç, kültür, sağlık ve iş gibi amaçlarla yaptıkları seyahat ve konaklama aktiviteleri” olarak tanımlamaktadır (Özdemir, 2017:1).

Bütün bu tanımlardan yola çıkarak genel bir değerlendirme yapacak olursak, Turizm, bireylerin çalışma hayatlarından arta kalan vakitlerini değerlendirmek maksadı herhangi bir maddi kazanç beklentisi veya herhangi bir politik amacı bulunmayan bireysel ya da toplu bir şekilde gidilecek olan yerde an az bir gün yada bir gece kalmak üzere, merak, sağlık, dinlenme, spor, eğlence amacıyla gerçekleştirilen seyahatlerdir. Aynı zamanda, dost akraba ziyaret etme, kültürel faaliyetler, gibi etkinliklerden en az birinin gerçekleştirilmesi ve bu süreç içinde

ortaya çıkan ihtiyaçlar ile ilişkileri kendisine konu alan ekonomik, sosyal ve kültürel bir faaliyet ve bir hizmet endüstrisidir Turizm; “turist, turizm işletmeleri, turizm organizasyonlarının” oluşturduğu alt sistemler ve bu alt sistemlerin sosyal, ekonomik, hukuki, politik, teknolojik ve 22 ekolojik olan ilişkilerine dayanan ve 41 farklı sektörel paydaştan oluşan bir yapıdan oluşmaktadır (Kozak, 2013: 7).

Günümüzde daha çok ülke ekonomilerine yaptığı katkıdan dolayı turizmin ekonomik yönü ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda turizm olgusunu ekonomistler ekonomik bileşenleri ile değerlendirerek yapmış oldukları tanımlarında daha çok turizmin ekonomik katkısını ön plana çıkarmışlardır. Bu kapsamda Edmond Picard, turizmin ana fonksiyonunu “ülkeye yabancı döviz girişini sağlamak ve turist harcamalarının ekonomiye yaptığı katkıları araştırmak olduğunu” vurgulamıştır (Demirel, 2012:24-25).

Birçok bileşeni içinde barındırdığından dolayı turizm, ekonomi, çevre, istihdam, yerel halk ve turist üzerinde ciddi bir tesire sahiptir. Küreselleşme ile birlikte günümüzde rekabet koşullarının hızla sertleştiği ortamda dünyadaki turizm pastasından daha çok pay alabilmek için ülke destinasyonları ve işletmeler güncel rekabet koşullarının gerektirdiği biçimde markalaşma faaliyetlerine yoğunlaşmaktalar müşteri memnuniyeti ve sadakati oluşturmak için gayret etmektedirler. Bu bağlamda hızla gelişen ve genişleyen sektörde rekabet koşullarına ayak uydurulması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Aynı zamanda turizm geliştikçe, turizm bölgesinde yaşayanların ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan da daha refah bir yaşam sürmesine imkân vermektedir.

Günümüzde turizm boş zamanları geçirmenin en popüler yollarından biridir. Önemli bir maddi kazanç sağladığı için hemen hemen bütün ülkelerde gelişmiştir. Eğitsel açıdan bakıldığında turizm, insanlara dünyayı, diğer toplumları, kültürleri ve gelenekleri tanıma fırsatı verir. Bu bağlamda kültürler arası iletişimi sağlaması bakımından önemlidir. Farklı kültür çevrelerine ait insanların, etkileşimlerini ve kültür aktarımlarına katkı sağlar. Ekonomik açıdan bakıldığında turizm iç piyasa ekonomisinde büyük rol oynar. Turizmin ekonomideki en önemli etkisi, bu alanda

yoğun iş gücüne ihtiyaç duyulduğundan dolayı istihdam sağlamasıdır. Ekolojik açıdan turizm, genellikle diğer endüstriyel üretimlerle kıyaslandığında çevre dostu olduğu için tercih edilir (Yıldız, 2011:56).

Turizm kelimesine bağlı olarak ortaya çıkan birtakım kavramların ifade edilmesinde de fayda görülmektedir. Bu noktada bazı temel kavramlar aşağıda tanımlanmaktadır:

- **Turist;** Yaşadığı yerden para kazanma amacı olmaksızın eğlence, dinlenme, spor, iş, toplantı veya ziyaret gibi nedenlerle en az bir gün, en fazla 1 yıl olması kaydıyla ayrılarak seyahate çıkanlara turist denir. Bu seyahat ülke sınırları içinde yapılıyorsa yerli turist denir (Yıldız, 2011:55).

- **Turizm Sektörü:** Bir ülkeye gelen yabancı turist sayısını ve elde edilecek turizm gelirini artırmak, iç turizmin gelişimini sağlamak ve yurt dışına çıkan insanların seyahatlerini düzenlemekle ilgili genel faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Turizm endüstrisinin boyutunu ölçmenin farklı yolları vardır, çünkü turizm, endüstrilerin tanımlandığı gibi imalat, ormancılık ve diğer endüstriler gibi alışılmış yollara uymamaktadır. Turizm, ziyaretçilere farklı ürün ve hizmetler sunan çok çeşitli sektörleri oluşturmaktadır.

- **Turizm Harcaması:** Yurt içinden ve dışından gelen ziyaretçilerin, kaldığı müddetçe yaptığı tüketim harcamalarıdır.

- **Turizm Ürünü:** Doğal, kültürel ve somut ve maddi olmayan unsurların birleşimi. Hedeflenen pazarlama karmasının temelini temsil eden ve potansiyel müşteriler için duygusal yönleri içeren genel bir ziyaretçi deneyimi yaratan belirli bir ilgi merkezi etrafında insan yapımı kaynaklar, ilgi çekici yerler, tesisler, hizmetler ve faaliyetler. Bir turizm ürünü dağıtım kanalları üzerinden fiyatlandırılır ve satılır ve bir yaşam döngüsüne sahiptir.

- **Turizm destinasyonu:** Ülke bütününden küçük ve ülke içerisindeki pek çok şehirden büyük, insanın gözünde belirli bir görünüme sahip markalaşmış ulusal bir alan ve önemli turistik çekiciliklere, çekim merkezlerine, festivaller gibi muhtelif

etkinliklere, bölge içinde kurulmuş sağlam bir ulaşım ağına, gelişim potansiyeline, dâhilî ulaşım ağıyla bağlantılı bölgeler arası ve ülke düzeyinde ulaşım imkanlarına ve turistik tesislerin gelişimi için yeterli coğrafi alana sahip bir bölge olarak tanımlanmaktadır.

1.1.2. Turizmin Çeşitleri

Turizm dünyanın en çok gelişen endüstrilerinden biridir ve dünya GSYİH'sine önemli bir katkı sağlamaktadır. Her yıl, dünyanın dört bir yanından gelen milyonlarca insan uzak diyarları görmek ve kültürlerini deneyimlemek için evlerinden kilometrelerce mesafe kat etmektedir. Turizm, bir kavram olarak, bugün çok yol kat etti ve aktivite çeşitli tiplere (ve hala saymaya) ayrıldı. Yeni turizm altyapısının gelişmesi ve sektördeki aşırı rekabet nedeniyle, turizmi teşvik eden yeni fikirler ortaya çıkıyor. Günümüzde turizm sektörü, her türden turistin ihtiyaç ve tercihlerine hitap etmeyi amaçlamakta ve bu nedenle, ilgi alanlarının belirli alanlarını göz önünde bulundurmaktadır. Bu nedenle bugün çok sayıda turizm türü ve seçim yapabileceğiniz sayısız seçenek vardır. Farklı turizm kategorileri aşağıdaki gibidir.

1.1.2.1. Deniz Turizmi /Yaz Turizmi

Deniz turizmi, en eski modern turizm biçimlerinden biri ve turizm endüstrisinin temelidir. kıyı turizmi olarak ta literatürde geçen deniz turizmi kıyı şeridinde veya sahilde bulunan, kum, güneş ve deniz gibi fiziki etkenler yönünden müsait bölgelere yapılan seyahatler ve oralarda eğlenme, dinlenme ve güzel bir vakit geçirmek için yapılan aktiviteleri içerir. Temiz su, güzel plajları, beyaz su akarsularını, dağ göllerini ve mercan resifleri gibi su ekosistemlerini vurgulayarak dünya çapında rekreasyon ve turizm sektörüne katkıda bulunur. Su, insanlar için güçlü bir çekiciliğe sahiptir. İnsanlar tatilleri planlamaya ve rekreasyon, eğitim ve keyif için seyahat etmeye karar verdiklerinde, çoğu suya yönelme konusunda güçlü bir eğilime sahiptir. Bu sebeple Turizm olgusunun ilk gelişiminden başlayarak modern dönemlerde ise yoğunlaşarak en çok tercih edilen turizm aktivitelerinden birisi deniz turizmi olmuştur. Turizmin deniz-kum-güneş üçlemesiyle özdeşleşmesi

de deniz turizminin yaygınlığını ve tercih edilirlğini göstermektedir (Susam, 2007:122-125).

Bir kişinin ikamet ettiği yerden başka bir yere seyahat etmesini kapsayan, deniz turizmi, bunun yanında odağı ya da ev sahibi deniz çevresi olan dinlenme ve eğlence aktivitelerini de kapsar. Bu bağlamda bir çok faaliyet deniz turizmi çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bunlar; deniz canlılarını ve kuşlarını gözlemleme, rüzgâr sörfü, dalış, balıkçılık, yelkencilik, yat turizmi, deniz müzeleri, tüm kumsal aktiviteleridir (Kozan vd, 2014:116).

Dünya genelinde olduğu gibi, Türkiye'ye yönelik turistik talebin en fazla olduğu alan deniz turizmidir. Türkiye, deniz turizmi için gerekli olan temiz deniz, uzun kıyılar, doğal ve tarihi güzellikler sayesinde bugünkü seviyesine ulaşmıştır (Susam, 2007:129).

1.1.2.2. Sağlık Turizmi

Sağlık ve zindelik için seyahat etmek, turizm endüstrisi, turist destinasyonları ve sağlık sektörü tarafından üretilen en önemli ekonomik geri dönüş modellerinden biridir. Sağlık turizmi zamanımızın en hızlı büyüyen hizmet sektörü olmuştur. Sağlık turizmi, herkesin kaliteli sağlık hizmetlerine ulaşmasına, istihdam oranını artırmasına ve ekonomileri desteklemesine yardımcı olan bir sektör haline gelmiştir. Sağlık turizminin ortaya çıkışı, tıptaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkmıştır. sağlık turizmi sağlık hizmetlerini kullanırken fiziksel, zihinsel ve sosyal refahı iyileştirmek, stabilize etmek ve uygun hale getirmek için insanların yer ve ikamet değişikliği sonucu ortaya çıkan tüm ilişkilerin ve aktivitelerinin toplamıdır. Sağlık turizmi, bir günden az olmamak kaydıyla diğer ülkelere seyahat etmek ve daha iyi olmak için ihtiyaç duydukları tedaviyi almak için bir yıldan fazla olmamak üzere yapılan seyahat şeklinde tanımlanır. Genel anlamda sağlık turizmi, medikal turizm, kaplıca turizmini kapsayan organize bir turizm hareketi olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, Sağlık turizmi terimi genellikle hem medikal turizm hem de sağlıklı yaşam turizmi pazarlarını elde etmek için bir şemsiye ifade olarak kullanılır (İştar, 2016:26-28).

Sağlık turizmi, turizm sektörünün önde gelen sektörlerinden biridir ve dünya genelinde her yıl yatırım ve turist sayısı bakımından önemli bir büyüme sağlamaktadır. Daha az maliyetle daha iyi sağlık hizmeti elde etmek için sağlık sorunları olan insanlar uygun ülkelere seyahat ederler. Dahası, az gelişmiş ülkelerdeki zengin insanlar, sınırlı sağlık olanakları nedeniyle gelişmiş ülkelere seyahat etmektedir. Sağlık turizmi, organ nakli, diş tedavisi, fizik tedavi, rehabilitasyon vb. İhtiyaçları olan kişilerin yanı sıra uluslararası hasta potansiyelini kullanarak sağlık tesislerinin geliştirilmesine imkan veren turizm türüdür. Sağlık turizmi hasta ve hasta ailelerinin sağlıklı olmasını sağlamak için tıbbi alternatifler sunmayı amaçlamaktadır. Gelişmiş ülkelerde yüksek eğitim ve refah seviyesine paralel olarak hizmet bedeli de yüksek maliyetleri olabilmektedir. Gelişmiş ülkelerde yaşanan nüfusun sağlık ihtiyaçları ve sağlık harcamalarının payı her geçen gün artmaktadır. Türkiye'nin en hızlı gelişen endüstrisi olarak dikkat çeken sağlık turizmi, ülkelere sağladığı ekonomik, sosyal ve politik geri dönüş açısından da önemlidir. Dünya genelinde 600 milyon sağlık turistinin, 2012 yılında 100 milyar dolara ulaşması beklenen sağlık turizmi harcamalarının yanı sıra ortalama 2500 dolar harcadığı göz önüne alındığında, sektörün büyüklüğü belirgindir. Günümüzde Türkiye, Avrupa'daki hastaları sağladığı sağlık hizmeti ile çeken bir çekim merkezi haline gelmiştir (Korkmaz vd.,2014:230-231).

1.1.2.3. Eko Turizm

Eko turizmin kültürel ve çevresel farkındalık ve saygının, minimum çevresel etkilerin ve dünya çapında yerel nüfusun korunması ve iyileştirilmesi hedeflerini paylaşan birçok seyahat türünü kapsayan geniş bir terimdir. çevre bilinci ve duyarlılığı ile oluşturulmuş ya da doğal ortamlarda bulunan konaklamaları içerir. Ekolojik seçenekleri, kuş gözlemciliği, deniz kanosu ve yerel açık hava gezileri turları gibi etkinliklere erişim sağlayan uzak konumlardaki “ekolojik tesislere” sürdürülebilir veya alternatif malzemelerle inşa edilen oteller veya hosteller konaklama yerleridir. Eko turizm faaliyeti, önemli bir eğitim ve yorumlama bileşeninin yanı sıra, doğal ve kültürel sermaye korumasının gerekliliği konusunda farkındalık yaratmak konusunda destek sağlamaktadır.

Eko turizmin eski ve yeni bütün tanımlarında, faaliyetin doğaya yönelik olmasının nedeni olarak, örneğin, doğaya geri dönme arzusu, doğayı deneyimleme isteği, günlük yaşamın baskılarından kaçma, doğayı yok olmadan görme isteği gibi çok daha özel ilgi ve amaçlar için yapıldığı belirtilir. Eko turizm, aynı zamanda, alternatif turizmle ilişkilendirilir: Alternatif turizm, etkinliğin yönelimine göre doğa temelli alternatif turizm veya kültürel kaynaklara yönelen sosyokültürel alternatif turizm olarak ayrılır (Erdoğan, 2005:7).

1.1.2.4. Kış Turizmi

Kış turizmi, yeterli bir miktarda ve sürede kar örtüsünün bulunduğu karlı ve uygun eğimli yamaçlara sahip bölgelerde, kar mevsiminin oluşturduğu farklı ambiyans içerisinde, kar kayağı veya karla ilgili aktivite ve faaliyetleri kapsayan ve buna ilgili bir şekilde gelişen diğer hizmetleri de içeren faaliyetler bütünü şeklinde tanımlanabilir. Kış turizmi dünyada yaygın önemli turizm türlerindedir. Genel olarak, Kış turizmi karlı ve dağlık ortamlara bağlı bir kısım faaliyetleri içermektedir. Bu yönden kış turizm aktivitelerinde belli eğime ve yüksekliğe sahip, tırmanış, yürüyüş ya da kayak gibi faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesine olanak tanıyan mekanların varlığı gereklidir. Bununla birlikte kayak sporuna müsait kaliteli kar varlığı ve karın yerde bulunma süresinin uzun olması kış turizmi için olması gereken öğelerdir. Diğer yandan kış turizmi için oluşturulmuş olan tesislerde kayak sporu için kayakçıları yüksek noktalara taşıyacak teleferik gibi bir takım mekanik tesislerin olması beklenir. Turizmin tüm yıla yayılması için planlanan çeşitli alternatif turizm türleri içerisinde kış aylarında spor, eğlence, rekreasyon, sağlık içerikli aktiviteler kış turizmi içinde yer almaktadır (Mursalov, 2009: 17).

1.1.2.5. Yayla Turizmi/Kırsal Turizm

Kırsal ortamlarda meydana gelen ve kırsal deneyimi içeren turizm çeşididir. Literatürde yayınlanan kırsal turizmin dayanarak, kırsal turizmin doğa tatillerinden hoşlanan insanları ilgilendirdiği ve ayrıca konaklama, etkinlik, bayram, gastronomi, açık hava rekreasyonu, üretim gibi özel hizmetleri de kapsadığı söylenebilir. Kırsal turizm karmaşık ve çok yönlü bir aktivitedir. Bu nedenle, eko turizm (bazen doğa

temelli turizm), tarım turizmi, tarım turizmi veya tarım turizmi, macera turizmi, binicilik turizmi, gıda ve şarap turizmi gibi bazı terimlerle karıştırılmaktadır. Kırsal turizm ekonomik büyümeye, istihdam yaratmaya, dışa göçlere, kamu hizmetlerinin geliştirilmesine, altyapısal gelişmelere, sosyal iletişime ve çevrenin korunmasına yardımcı olabilir. Kırsal turizm, uzak ve kentsel olmayan alanlara erişimi kolaylaştırır. Kırsal turizm, gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini canlandırmaları için bir fırsat olarak görülmektedir. Kırsal turizm de çevreye bazı faydaları vardır. Kırsal alanlardaki turizm gelişmelerinin bölgenin özelliklerini korumak veya korumak için sürdürülemez bir gelişme olarak görülmesi gerekir. Bu nedenle, kırsal turizm sürdürülebilirlikle eş anlamlı olarak düşünülebilir. Kırsal turizme olan talep, kırsal alanların özellikleriyle ilişkilidir ve ziyaretçilerin ana motivasyonu kırsal çevreyi yaşamaktır. Organizatörlerin kırsal hedefin ürünlerini (kaynakları) ve müşterinin ihtiyaçlarını karşılamak için bu kaynakları nasıl kullanacaklarını tanıması gerekir. Literatürde ekolojik yalnızlık, özel macera fırsatları, kültürel cazibe, huzur ve kırsal alanın sessizliği gibi kırsal turistler için bazı motivasyonlar olabileceği tartışılmaktadır (Ayazlar ve Ayazlar,2015:174-176).

1.1.2.6. İnanç Turizmi

Din, dünyanın her döneminde ve bölgesinde bugüne kadar günlük hayatımızı etkilemektedir. Din turizmi, turizm endüstrisinin önemli bir parçası olarak, özel ilgi alanı turizmi olarak adlandırılır ve bu genellikle kutsal siteler olarak kabul edilen yerleri ziyaret eden belirli inançların takipçileri ile ilgilidir. Dini yerler sadece hacılar tarafından değil, aynı zamanda kültürel, tarihi ve dini önemi olan dini olmayan turistler tarafından da ziyaret edilmektedir. Turizm sektörünün en nişi ekonomik istikrarsızlıktan doğrudan etkilenmektedir, ancak bu dini turizm bu ekonomik sorunlardan daha az etkilenmektedir çünkü seyahat sebebi çok güçlüdür ve hayatlarında çok önemli bir rol oynar, bu nedenle para çok önemli bir rol oynamaz. Dini turizm, neredeyse insanlığın şafağı ile başlayan turizmin öncü şeklidir. Eski zamanlardan beri dini destinasyonlar sadece kültürel alanın bir parçası olmakla kalmamış, aynı zamanda yerel pazarlamanın ve barındırılan destinasyonların ekonomisinin en önemli kısımlarında da hayati bir etken haline gelmiştir. Suudi

Arabistan'daki Mekke, Portekiz'de Fatima ve Fransa'daki Lourdes gibi bazı dini yerler, milyonlarca dindar turist, hayır işçileri, misyoner ve insani yardımcısını hedefte büyük bir finansal işlem yaratıyor.

Dini turizm, turizm araştırmaları literatüründe sıklıkla farklı kültürel miras turizmi, kültür turizmi, kültürel miras turizmi ve farklı yazarlar tarafından manevi turizm olarak tanımlanmaktadır. Dini turizmin belirli bir tanımını vermek zordur ve arkasındaki sebep, kültürel ve dinsel seyahatin eş anlamlı olarak kullanılmasıdır. Bunun nedeni, kültürel turistlerin çoğunluğunun kendi güzergahlarının bir parçası olarak dini destinasyonları ziyaret etmeleri ve dolayısıyla dini turistler olarak adlandırılmalarıdır. Dini turizmin genel anlamı, dini faaliyetleri ya da sanat, kültür, gelenekler ve mimarlık gibi indükledikleri ürünleri yaşamamanın ana sebebi ile seyahat etmeyi ima eder (Griffin, 2007:17-19).

1.1.2.7. Kültür Turizmi

Kültür ve turizm kavramları arasındaki farkı ayırt etmek nispeten kolay görünebilir; çünkü sınırları, kültür turizmi kavramı için de geçerli olduğu anlamlarını açıkça ayırır. Örneğin, kültürel tezahürleriyle ünlü bir ülkede bir kültür merkezini ziyaret etmenin genel olarak kültür turizmi olarak kabul edilirken, bir kumsala ziyaret yapılmasının kabul edilmediği kabul edilir. Bununla birlikte, son yıllarda, turizm ve kültürün iki kavramı ve onlara bağılı olan anlamlar, farklılıklarının bulanıklaştığı noktaya kadar önemli bir değişim yaşıadı (Mousavi vd.,2016:70-72).

Kültür turizmi, İnsanların entelektüel ihtiyaçlarını ve gezginlerin bireysel gelişimlerini karşılayacak yeni bilgi ve deneyimler elde etmek amacıyla tarihi mekanlar ve sanatsal ve kültürel etkinlikler ve gösteriler de dahil olmak üzere kültürel cazibe merkezleri sunan belirli yerlere seyahat etmektir. Kültür turizmi teriminin ana kullanımı, turistler tarafından miras, sanat, folklor ve benzeri gibi çok çeşitli kültürel tezahürlerin tüketilmesini içerir. Kültür turizmi genellikle sosyo-kültürel bir ilişki olarak görülebilir. Kültür turizmi, her ikisinde de değişim yaratacak sosyal sistemler ve kültürler arasında bir buluşma olarak kabul edilebilir (Mousavi vd.,2016:70-72).

Turistlere ritüel ve şenlikler gibi yerel kültürel faaliyetlere dalma imkanı veren bir turizm şeklidir. Yerliler ve ziyaretçiler arasında otantik kültür alışverişi için fırsatlar sağlar. erlileri ve ziyaretçileri arasında otantik bir kültür alışverişi için topluluklarını ayırt eden şeyleri kutlamak ve tanıtmak için imkan verir. Olaylar ve organize gezilerle ilgili olan ve bilgi ve boş zamana yönelik kültürel etkinliklerle ilişkili olan bir ekonomik aktivite: anıtlar, mimari kompleksler veya tarihsel doğa sembolleri ile sanatsal / kültürel / dini, eğitici, bilgilendirici etkinliklerdir. Kültürel ihtiyaçlarının karşılanması için yeni bilgi ve deneyimleri bir araya getirme niyetiyle insanların kültürel mekânlarına normal konumlarından uzaklaşmalarıdır (Mousavi vd.,2016:70-72).

1.1.2.8. İş ve Kongre Turizmi

Turizm sektörü, eğlence turizmi ve iş turizmi olarak ayrılabilir. Ticareti gerçekleştirmek ve ticaret yapmak için seyahat etmek, eski medeniyetlerin girişimci üyeleri tarafından gerçekleştirilen en eski turizm aktiviteleri tiplerinden biridir. İş turizmi, her yıl toplantılara, kongrelere, sergilere, iş etkinliklerine, teşvik yolculuğuna ve kurumsal misafirperverliğe katılan milyonlarca delegenin tesis ve hizmetlerinin sağlanmasıdır. Konferans, aynı zamanda kongre terimleri genellikle bölgeye veya yazarın tercihinine bağlı olarak literatürde karşılıklı olarak kullanılır. Kongre turizmi, daha büyük iş turizmi alanının bir alt kümesidir. Kongreler, çoğunlukla bilgilendirme ve genel kabul gören genel üyelik toplantısı biçiminde genel oturumlar olarak kabul edilir. Günümüzde, iş turizmi - esasen ticari, profesyonel ve işle ilgili amaçlar için seyahat - turizm dışı en büyük eğlence formunu temsil etmektedir ve iş turizmi en yüksek harcama kategorileri olarak kabul edilmektedir (Swarbrooke ve Horner, 201:70-72).

Ülkelerin ulusal ekonomisi ve iş turizmi arasında güçlü ve bağıntılı bir ilişki vardır. Çünkü bu sektör genellikle ulusal sektörü destekleyecek, iletişim kanallarını güçlendirecek ve tarım sektörü, petrol sektörü, iletişim sektörü, turizm sektörü, eğitim ve öğretim sektörü, sağlık sektörü, meslek dernekleri, vb. Gibi farklı ekonomik sektörlerde işgücünün kalitesini yükseltecektir. İş turizmi ve turizm endüstrisi, özellikle oteller, tur operatörleri, seyahat acenteleri ve benzeri faaliyetler

ve bunların karşılıklı etkileri arasında büyük bir ilişki vardır. Otellerdeki toplantı salonları, konferans ve serginin katılımcılarının yanı sıra, konferans ve serginin katılımcılarının yanı sıra, konferans ve sergi için önemli olanakları temsil etmektedir. Birçok ülke turizm stratejilerini iş turizmi geliştirme stratejileriyle ilişkilendirmektedir (Susam, 2007:132).

konferanslara ve sergilere katılma amaçlı seyahatlerimiz, turizmin toplam turizminin % 15'ini oluşturmaktadır. Farklı türden konferans ve sergilere katılma amacıyla gelen turistler, çoğu zaman harcayabilen ve yüksek alım gücü olan insanlardır. Sergiler ve konferanslar, turizm ve ürünlere yönelik talebi, durgun mevsimler boyunca yükseltir ve böylece işler sağlar. Turist deneyimini geliştirmek, turistin ikamet süresini uzatmasına veya ziyareti tekrarlamasına neden olur (Swarbrooke ve Horner, 2001:70-72).

İş turizmi, insanların boş zamanlarını değerlendirmek için verimli bir ortamdır. İş turizmi gönüllü çalışmalarının yanı sıra gençlerin zamanlarını kazançlı bir şekilde yönetme ve edinme deneyimi için önemli bir faktör olarak görülmektedir. İş turizmi sektörü, uluslararası uzmanları konferanslara ve sergilere katılmaya davet ederek büyük ölçüde uluslararası deneylerin, bilginin ve bilimin çekilmesine katkıda bulunur. İş turizmi aktiviteleri, yani “konferanslar, seminerler, forumlar”, farklı kamu ve özel sektörlerde insan gücünün yetkinliğini geliştirmek için ayırt edici araçlar olarak görülmekte, aynı zamanda tecrübe değişimi, kültürleri vurgulamak ve gelenekleri ve mirasları yeniden canlandırmak için etkili bir araçtır (Swarbrooke ve Horner,2001:70-72)

1.1.3. Akarsu Turizmi

Akarsular insan tüketimi için ulaşım ve temel bir su kaynağı olmanın yanında kıyı şeridi manzaraları ile muhteşem ortamlar sunan, eğlence amaçlı büyük bir turizm kaynağıdır. Kırsal kesimde Akarsular insanlara hitap eder, çünkü doğal güzelliklerinin çoğunu korurlar ve balıkçılık, tekne ve diğer rekreasyon türleri için bir fırsat sunarlar. Genel olarak, Akarsu turizmi, akarsularda yapılan turizm amaçlı sportif aktiviteleri içeren faaliyetlerin tümü şeklinde tanımlanabilir. Dünyanın büyük

Akarsuları uzun süredir gezginler ve hatta eski çağlarda bile seyahat için zemin sağladı. Turizm ve Akarsular arasında birkaç doğrudan ilişki tespit edilmiştir. Birincisi, Akarsular turistler için zengin bir cazibe merkezi ve estetik çekicilik ve turizmin gerçekleştiği eşsiz bir mekan sağlar. İkincisi ise, Akarsu turizmin ana özelliği, dinlenme ve eğlence için en popüler doğal ortamlardan biri olan sudur. Genel olarak, Turizm açısından bakıldığında, seyahat yazıları kitle toplu taşımacılığı ve görsel medyadan önceki çağlarda okuyucuların hayal gücünü ateşleyen bir mekanizma olmuştur (Coofer, 2009:76-78).

Ziyaretçilerin bir su yolunu ve arazi ara yüzünü kullanabileceği birçok yol vardır. Bir ana cazibe merkezlerinin, başka türlü olmayan manzaralara erişim imkanı verir. Yavaş hareket eden bir seyir teknesinden doğal ortamı izlemek ve vahşi hayatı gözlemlemek bir keşif duygusu yaratabilir. Aksi halde akarsu ortamının erişilemeyen kısımlarını gözlemlemek hem heyecan verici hem de eğitici olabilir. Akarsu yolculukları büyük ölçüde değişir ve birkaç saat, öğleden sonra, tam bir gün veya birçok gün sürebilir. Akarsu yolculukları, seyahat deneyimini optimize etmek için genellikle diğer ulaşım modlarıyla birleştirilir. Akarsular, muhteşem ortamlar, rekreasyon tesisleri, ulaşım araçları, miras ve macera duygusu, çevre ve doğal dünya ile bağlantılar sağlayan büyük bir turizm imkanı oluşturmaktadır. Nehrin kıyısındaki turizm, örneğin otel, kumarhane ve restoranı temsil ederken, nehrin turizm turu, su yolu taşımacılığı ve kano gibi bir kaçını temsil etmektedir. Akarsu turizmi, dünya turizmi tüketiminin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Turizmi destekleyen Akarsu sistemlerinin sürdürülebilirliği önemlidir. ama şimdiye kadar ihmal edilmiş bir turizm araştırması alanı olmuştur. Akarsular, küresel turizm endüstrisinin önemli ama şaşırtıcı derecede ihmal edilmiş bir yönüdür ve görünüşe göre turizm akademisyenlerine çok az ilgi göstermişlerdir (Sonoda, 2013:39-40).

Ülkemizdeki akarsular, doğal ve kültürel özellikleri bakımından farklı özellikler arz ederek, değişik rekreasyonel kullanım olanakları sunmaktadır. Akarsu turizminin önemli bir bileşeni de akarsu sporlarıdır. Akarsu sporları denildiğinde akla akarsularda yapılan rafting, kano ve akarsu kayağı gibi spor türleri gelmektedir.

Ülkemizde ki akarsularımızın büyük bölümü “akarsu turizmi” olarak adlandırılan rafting, kano ve nehir kayağı için çok elverişlidir.

1.1.4. Rafting Turizmi

Rafting, akıntıyı kullanarak, bir şişme botta akıntıya giden, seyahat etmekten oluşan bir eğlence spordur. Rafting için kullanılan nehirler, akıntının hızına, suyun türbülansına, girdapların mevcudiyetine ve gücüne, rotadaki kayaların varlığına göre belirlenmiş bir zorluk seviyesine sahiptir. Kısacası, bu doğa ile eğlenceli bir deneyim yaşamınızı sağlayan heyecan verici bir spordur. Rafting tehlikeyle ilişkilendirilir, bu da onu macera turizminin bir parçası haline getirerek fiziksel yaşam ve ekstrem riski ile ilişkilendirilmesi ile tanımlanır. “Rafting” terimi “raft” kelimesinden gelmektedir. “Raft” ise rafting için imal edilmiş, gerekli standartları taşıyan şişme bota verilen isimdir (Keleş vd.,2014:811).

Rafting 1984’te Fransız Aventure Nouvelle tarafından Avrupa’ya ithal edildi ve kıtada hızla yayılmaya başladı, ilk yarışmalar 1984’ten beri Fransa’da düzenlenmektedir. 1989 yılında Amerikan ve Rus vakfı Peace Found, birkaç hayır kurumu ve eğitim projesi bağlamında, ilk uluslararası rafting etkinliği olan “Project Raft” ‘ı düzenledi. Raft Projesi’nin amacı, iki ulus arasındaki ilişkileri geliştirmektir. O zaman bile rafting toplu ve kapsayıcı bir faaliyet olarak kabul edildi. İlk Rafting Yarışması Chuya Nehri üzerindeki Sibirya’da (Rusya); sonraki yıllarda Nantahala Nehri üzerinde Kuzey Carolina’da (ABD) organize edildi. Proje burada bitmedi, ancak daha sonra dünya çapında bir dizi uluslararası şampiyona haline geldi. Birkaç yıl boyunca, tüm olumlu sonuçlarla Camel ve G&B gibi önemli sponsorlar çekmeyi başardı. Rafting su sporları altında gelişmektedir. Bu sporun farklı ülkeler tarafından popülaritesi ve talebi, Uluslararası Rafting Federasyonu’nun kuruluş tarihi olan 1997 yılından katlanarak artmaktadır. ABD’de kısa sürede popüler bir spor haline gelen rafting bugün milyonlarca kişi tarafından icra ediliyor. Bugün ABD’nin 15’e yakın önemli nehirinde her yıl 2 milyona yakın rafting turu yapılıyor ve bu nehirlerin çoğunda her yıl yapılan rafting turu sayısı 200-300 bin arasında. Bir rafting botunda yaklaşık 8 kişi olduğu hesaba katıldığında bu ülkede yılda 15 milyona yakın kişinin rafting turuna katıldığını göstermektedir.

Rafting; sprint, slalom ve nehir iniş olarak 3 disiplinden oluşur. Sprint yarışlarında takımlar zamana karşı yarışır. Slalom yarışları iki denemeden oluşur ve en hızlı deneme geçerli olur. Nehir iniş yarışları nehrin durumuna bağlı olarak 4 ile 8 kişilik takımın oluşturduğu gruplar halinde yapılır. Nehir iniş yarışlarının toplam süresini rapidlerin durumu ve nehre ulaşımına bağlı olarak 20 ile 40 dakika arasında değişir . Akarsu yatağı içerisinde suyun yolunu kesen, akış hızını engelleyen, suda türbülanslar, dalgalar ve akışta ani süratlenmelerin olduğu, köpüklü görüntüler sergileyen bölgelerde rapid adı verilen doğal engeller bulunur (Bektaş vd., 2012

Türkiye zengin tabii kaynaklara sahip olduğundan Turizm aktivelere arasında su sporları ön plana çıkmaktadır. Özellikle rafting, kano ve nehir kayağı gibi su sporları için önemli bir akarsu potansiyeline sahiptir. Başta rafting olmak üzere Akarsu sporları, ülkemizdeki, arkeolojik, otantik, kültürel ve tarihi değerlerine entegre bir şekilde turizme hizmet etmektedir. İlk defa 1990'da Çoruh festivali etkinliklerinde Türkiye'de ismini duyuran rafting, zaman içinde popülaritesini artırmış, günümüzde adrenalin tutkunları için önemli bir rekreatif etkinlik haline dönüşmüştür. Ülkemizde, rafting yapılabilen nehirler şunlardır; Artvin Çoruh nehri, Antalya Köprüçay, Rize Fırtına deresi, Artvin Altıparmak çayı, Antalya Manavgat çayı, Mersin Göksu nehri, Mersin Dragon Çayı, Dalaman çayının bir kısmıdır. Türkiye'de nehirlerde 15 yıldan fazla bir süredir rafting yapılmakta yıllık katılımcı sayısının 600.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Doğayla barışık bir şekilde ona zarar vermeden suyun akışına direnç gösterme prensibine dayanan bu sporda akarsular; hacmi, nehir yatağının genişliği, suyun akış hızı, suyun düşüş yükseklikleri gibi zorluk kriterlerine göre tasnif edilebilmektedir (Keleş vd.,2014:811).

1.2. Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri

1.2.1. Turizmin Parasal Ekonomik Etkileri

Turizm, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ticari havayolu endüstrisinin üretilmesi ve 1950'lerde taşımacılığı büyük ölçüde hızlandıran jet uçağı teknolojilerinin kullanılmasıyla hız kazanmış ve önemli ölçüde artmıştır. 1990'lardan itibaren,

dünyada en çok istihdam sağlayan geniş bir sektör haline gelmiştir. Günümüzde, uluslararası turizm, hem yeni fırsatları sağlamak hem de birçok ülkede değişim gelirin temeli olmak, birincil noktalardan biri haline gelmiştir. 20. yüzyıldan itibaren telekomünikasyon ve bilgi teknolojileri ile turizm sektörü, dünya ekonomisinde en genişleyen sektörlerden biri haline gelmiştir. Dahası, petrokimyadan sonra, batıdaki ikinci en büyük sektörler ve aynı zamanda dünyanın ilk büyük üç sektörü arasında yer alıyor. Ülke ekonomileri açısından son derece önemli olan bu sektörün, ekonomik katkıları, Döviz arz ve talebine etkileri, dış ödemeler dengesine etkileri, ve fiyat istikrarı üzerine etkileri bağlamında değerlendirilecektir (Keleş vd.,2014:811).

1.2.1.1. Turizmin Döviz Arz ve Talebine Etkileri

Turizm endüstrisi, tarihsel, sosyal ve kültürel olmak üzere birçok önemli boyuta sahip olsa da, en önemlisi, ekonomik değişken olarak düşünüldüğünde, en önemli sosyal etkinliktir. Ekonomik açıdan, turizm endüstrisinin döviz kazancı, Yabancı sermaye yatırımlarının teşvik edilmesi, istihdam ve ekonomik büyüme ve kalkınma etkileri onu herhangi bir ülke için en önemli sektörlerden biri haline getirmektedir. Özellikle, uluslararası turizmin gelişmesi, gelişmekte olan ülkeler için gerekli döviz ve artan gelirler açısından bazı avantajlara sahiptir. Turizm sürekli büyüyen bir ticaret kaynağıdır ve pazar, temel malların üretimi veya üretimi gibi diğer ana sanayiler ile karşılaştırıldığında nispeten daha az istikrarlı veya güvenilirdir (Kozak ve Bahar, 2015:156-158).

Turizm maksadıyla yapılan seyahatlerde ülkeye gelen yabancı turistlerin o ülkedeki mal ve hizmetleri satın alması ve ödemelerini doğrudan ve ya dolaylı yollardan dövizle yapması sonucu, ortaya çıkan ekonomik hasıla, o ülkenin aktif dış turizm gelirlerini oluşturur. Dış turizm gelirleri ülkeler açısından ihracat gelirlerinden farklı değildir. Bu bağlamda yabancı turistlerin yapmış olduğu harcamalar ile elde edilen gelir, ihracatta olduğu gibi, o ülkenin döviz gelirlerini artırıcı bir faktördür. Döviz geliri, sermaye ve sanayi ürünleri gibi temel malları ithal etmeye dayanan gelişmekte olan ülkeler için önemlidir. Dahası, bu gelirlerin bir kısmı, daha fazla ekonomik faaliyet yaratarak ülke içinde yeniden harcanması nedeniyle ikincil bir

gelir olarak kabul edilmektedir. Turizm, hükümetler için önemli bir döviz kazanç kaynağıdır ve dolayısıyla İhracat gelirleri kadar, ekonomik büyümenin temelini oluşturur. Örneğin, gelen uluslararası turistlerin ev sahibi ülke içinde ürün satın almak ve seyahat ettikleri ev sahibi ülkenin parasını satın almak için paralarını sağlamaları gerekecektir. Bu, ev sahibi ülkenin döviz kazancını artıracak ve yerel para biriminde bir talep yaratacaktır (Kozak ve Bahar, 2015:156-158).

Bir ülke vatandaşlarının, Yurtdışına giderek harcamalar yapmaları ve gittikleri ülkelerde döviz bırakmaları, o ülkenin dış pasif turizmini oluşturur. Bu durum ise diğer alanlarda yapılan ithalattan farklı değildir.

1.2.1.2. Dış Ödemeler Dengesine Etkisi

Turizm sektörü en hızlı gelişmekte olan sektörlerden biridir ve bu nedenle sanayileşmiş ve gelişmekte olan birçok ülke tarafından ekonomik büyümenin, gelişmenin ve dış borç stoklarını en aza indirmenin en kayda değer kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir. Turizm gelirleri, ekonomiler üzerinde önemli bir etki yaratmakta, bu da istihdam yaratılması, özel ve kamu sektörleri için ilave gelir, döviz gelirleri, yüksek yatırımlar ve büyümeyle sonuçlanmaktadır. Ödemeler dengesi, bir ülkenin diğer ülkelere kıyasla ekonomik ve mali durumlarını gösteren bir muhasebe kayıdır. Ödemeler dengesinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi önemlidir. Bir ülkenin kısa vadeli kapasite artış hızına ulaşmadan önce talebi artırdığı için ödemeler dengesini zorlaştırırsa, talebin kısıtlanması gerekir; arz hiçbir zaman tam olarak kullanılmaz; yatırım teşvik edilmez; teknolojik ilerleme yavaşlar; ve yabancı mallarla kıyaslandığında bir ülkenin malları daha az arzu edilir hale gelir. Ödemeler dengesi, bölge sakinleri ile yerleşik olmayanlar arasındaki ekonomik ilişkinin tanımına odaklanmakta ve ödemeler dengesinde kullanılan benzeyen ikamet kavramına göre tanımlanmış uluslararası turizm ile ilgili işlemleri içermektedir. Uluslararası turizm, ödemeler dengesini doğrudan görünmeyen bir ihracat girişi olarak etkilemektedir. Uluslararası turizmin önemli katkısı, uluslararası hizmetlerin girişi altında ödemeler dengesi hesabında ortaya çıkmaktadır. Net turizm gelirleri cari işlemler alt kaleminde yer almakta ve gelişmekte olan ülkeler için turizm gelirlerinin önemli

etkisi çok sayıda çalışma ile iyi bir şekilde ortaya konulmuştur (Çelik vd., 2013:89-91).

Genel olarak turizmin ödemeler dengesi üzerindeki etkisi iki biçimde gerçekleşmektedir. Bunlardan birincisi pasif turizm olarak nitelendirilen ülke vatandaşlarının yurtdışına çıkmasıyla döviz çıkışına neden olmaları ve ödemeler dengesini olumsuz etkilemeleridir. İkincisi ise, Ülkeye gelen yabancıların getirdikleri döviz harcamalarıyla döviz girdisi sağlanması dolayısıyla ödemeler dengesinin olumlu etkilenmesidir. Uluslararası turizm genel olarak döviz hareketliliğine sebep olmaktadır. Yurt dışına turist gönderen ülkelerde döviz talebine turist çeken ülkelerde ise, döviz arzına neden olmaktadır (Kozak ve Bahar, 2015:160-162).

1.2.1.3. Fiyat İstikrarına Etkisi

Hem ulusal hem de uluslararası piyasalarda fiyat turizm talebini belirleyen en başta gelen etkenlerdendir. Yurt dışına ziyaretçi gönderen ülkeler bağlamında değerlendirildiğinde fiyat, ulaşım şartları, tercih edilen ülkenin cazibesi, seyahat öncesi elde edilen yeteli bilgi gibi faktörlerle birlikte turizm talebinin oluşmasındaki faktörler arasındadır. Turizm tüketimi genellikle ürünleri doğrudan turistlere satan endüstrilerde artan çıktı, fiyatlar ve ücretlere yol açar. Bu nedenle, yoksul hanelerin fiyat kanalı üzerinden olumsuz etkilenmesi muhtemeldir; Yükselen fiyat, reel gelir etkisini azaltacaktır. Sonuç olarak, fiyatlardaki en büyük artışlar, turistlerin kullandıkları mal ve hizmet türleri için genel olarak geçerlidir. Bunlar, yerel sakinlerin genellikle bir geziye çıktıklarında (konaklama, yolcu taşımacılığı, tur acentesi ve işletme hizmetleri, eğlence hizmetleri ve hatıra eşyası), eğer restorana giderse veya yiyecek ürünleri satın alırlarsa tükettikleri ürünlerdir. Çoğu ürün daha yüksek gelirli hane halkları tarafından satın alınanlardır. Yoksul hane halkları tarafından gıda ürünlerinde ödenen fiyatlarda küçük artışlara yol açacaktır. Zayıf hane halkları, turizmle ilgili sektörlerdeki yüksek ücretlerden ve üretim artışlarından yararlanabilirler. Bu etki, ılımlı olabilir; ancak, yoksul haneler bu işletmelerde istihdam için gerekli olan beceriye sahip değilse. Bir mahsup edici kazanç etkisi, geleneksel ihracat sektörlerindeki üretim ve ücretlerdeki düşüşten kaynaklanmaktadır (Akın, 2018:16-18).

Turizm artık dünya çapında birçok destinasyonda önemli bir ekonomik katkı olarak tanınan, döviz için katma değer sağlayan, aynı zamanda ihracat endüstrilerine ve çevresel, sosyal, kültürel ve tarihi kaynakların desteklenmesi ve korunmasına destek veren bir sektördür.

1.2.2. Turizmin Reel Ekonomik Etkileri

Turizm, çeşitli araştırma perspektiflerinden geniş çapta incelenen muazzam ekonomik etkilere sahip bir endüstri olarak görülmektedir. Geçtiğimiz on yıl içinde, turizmin bölgesel kalkınma stratejisi planı olarak gelişmesi, turizmin yerel istihdam olanakları, vergi gelirleri ve ekonomik çeşitlilik sağlayan potansiyel temel sanayi olarak görülmesiyle hızla artmaktadır. Turizm endüstrisinin önemi, birçok ülkede gelir elde etme, istihdam, özel sektör büyümesi ve altyapı gelişimi için ana kaynak olarak sunulmaktadır. Turizmin reel ekonomiye katkılarını; İstihdam üzerine etkileri, Gelir etkisi ve diğer sektörlerle etkisi bağlamında değerlendireceğiz.

1.2.2.1. İstihdam Üzerine Etkileri

Ağırlama sektörü olarak ta bilinen Turizm insan emeğine dayanan bir sektördür. Sürdürülebilir iş yaratımı için güvenilir bir araç olarak hareket eden turizm sektörü, en dinamik ekonomik sektörlerden birine dönüşmeye devam etmektedir. Birçok çalışma, çeşitli araştırmalardan sonra turizmin iş miktarını arttırmaya yardımcı olduğu sonucuna varılmıştır. Turizm işletmeleri hem mamul üretiminde hem de mamullerin sunulması aşamasında yoğun bir şekilde insan emeği kullanmaktadır. Bu nedenle işletmeler çok sayıda çalışan istihdam etmektedir. Gelişen teknoloji ve otomasyon ise bu sektörü fazla etkilememekte insan gücüne ihtiyaç azalmamaktadır. Turizm sektöründe çeşitliliğin artmasıyla gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yeni iş alanları yaratmaktadır. Ulaşım, konaklama, eğlence, yönetim, acente, finans, sağlık, tarım gibi bir çok sektörle bağlantılı olan turizm sektörü, bu sebeple bu sektörleri doğrudan ya da dolaylı yollardan etkilediğinden bu sektörlerle de istihdam katkısı sunmaktadır. Bu bağlamda Turizmin istihdam etkisini üç kategoride değerlendirmek mümkündür (Yıldız,2011:59-60).

Bunlardan birincisi, doğrudan istihdam etkisidir. Doğrudan istihdam, turizm harcamalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Otellerde, restoranlarda, seyahat acentelerinde, turizm bilgilendirme bürolarında, uçaklarda, yolcu gemilerinde, tatil yerlerinde veya alışveriş merkezlerinde bulunan ön bürolar, çalışanlarının turistlerle iletişim halinde olması ve turist talebinin karşılanması için doğrudan istihdam sağlamaktadır. Bölgesel düzeyde ise turizm işsizlik sorununun çözümüne katkı sağlamanın yanı sıra bölgesel gelişmeyi arttırarak, bölgesel ekonomik farklılıkların azaltılmasına olanak sağlamaktadır (Özcan, 2015:179).

İkincisi dolaylı istihdam sağlamasıdır. Turistik tüketicilere doğrudan hizmet vermeyen ancak turizm sektörleri ile kurmuş olduğu ilişkilerden kaynaklanan harcamalarla gelir elde eden, turizm sektörüne girdi sağlayan diğer sektörlerde oluşan istihdamdır. Mesela bir turizm işletmesinde satılacak olan hediyelik eşyaların üretimini yapan diğer sektörlerde çalışanlar bu istihdam grubunda değerlendirilmektedir (Şit, 2016:102-104).

Üçüncü kategoride ise uyarılmış istihdam yer almaktadır. Dolaylı ya da doğrudan istihdam yoluyla elde edilen gelirlerin tekrar istihdama dönüşmesiyle oluşan istihdam çeşididir. Uyarılmış istihdamın oluşmasında turizmin çarpan etki önemlidir.

Bununla birlikte Turizm endüstrisinin mevsimsel karakteri, büyük ölçüde bağımlı olan destinasyonlar için ekonomik sorunlar yaratmaktadır. Mevsimlik işçilerin karşılaştıkları sorunlar, genellikle bir sezondan diğerine istihdam garantisi, eğitim almada zorluklar, istihdamla ilgili tıbbi yardımlar, deneyimlerinin tanınması, yetersiz konut ve çalışma koşulları olmak üzere, iş (ve dolayısıyla gelir) güvensizliğini içerir (Şit, 2016:102-104).

1.2.2.2. Turizmin Gelir Etkisi

Turistler bir bölgedeki satışlara, karlara, işlere, vergi gelirlerine katkıda bulunurlar. Doğrudan etkiler, yemek, restoranlar, ulaşım, eğlence ve perakende sektöründe yaptıkları harcamalarla birincil turizm sektörleri içinde meydana gelir. Doğrudan etkiler, turizm harcamalarındaki değişikliklerin ani etkileri ile ilişkili

üretim değişiklikleridir. Örneğin, otellerde geceleme yapan turist sayısındaki artış, doğrudan otel sektöründe satışların artmasını sağlayacaktır. İlave otel satışları ve otel ücretlerindeki ücret değişiklikleri ve maaşlar, vergiler, malzemeler ve hizmetler turist harcamalarının doğrudan etkileridir (Hepaktan ve Çınar, 2010:125-136).

Dolaylı etkiler, otel endüstrisinin diğer geri bağlantılı sektörlerdeki gelirlerinin(örneğin, otellere ürün ve hizmet sağlayan endüstriler) yeniden harcanmasının çeşitli aşamalarından kaynaklanan üretim değişiklikleridir. Bu gelir akımı harcama akımı bir döngü şeklinde tekrar edecektir. Bu bağlamda turizm, bir taraftan milli geliri artırıcı bir özellik taşıırken, diğer taraftan çarpan etkisiyle diğer sektörlerden elde edilerek gelirleri de belirlemektedir.

1.2.2.3. Turizmin Diğer Sektörlere Etkisi

Turizm sektörünün diğer ekonomik sektörlerle güçlü bağlantıları vardır ve bu bağlantıların hızlandırılmış ekonomik kalkınma için optimize edilmesi gerekmektedir. Girdi- çıktı analiz yöntemiyle incelendiğinde turizmin 37 sektörle bağlantılı olduğu ortaya çıkmaktadır. Turizmin sektörünün en fazla girdi sağladığı sektörlerin başında havacılık işletmeleri yer almaktadır. Turizmin en yoğun etkisi üretim yapan sektörler üzerinde görölmektedir. Perakende, tarım, ulaştırma ve inşaat gibi sektörlerle olan bağlantılar, yerel çarpan etkisini artıracak ve sonunda daha iyi ekonomik büyüme ve istihdam olanakları yaratmaktadır. Turizmin ekonomik etkileri birçok ekonomik sektörde hissediliyor, ancak bir sektör olarak katkının sınırlarının tanımlanması zordur. Çoğu yerel ekonomik sektör bir şekilde turizme bağlıdır (Tunçsiper , 2009:58-60).

1.2.3. Turizmin Sosyal Etkileri

İnsan merkezli bir olgu olan turizm faaliyetlerinde insani ve toplumsal ilişkiler ön plana çıkmaktadır. Turizm aktiviteleri esnasında turistlerle, seyahat edilen bölgede yaşayan toplum arasında sosyal etkileşim, bunun sonucunda da karşılıklı takdir, hoşgörü, saygı ve beğeni gibi edinimler ortaya çıkmaktadır. Turizm faaliyeti ile ortaya çıkan sosyal etkileşimin en önemli sonucu sosyal yapıda meydana getirdiği sosyal değişimlerdir. Özellikle ev sahibi konumundaki turistik bölgelerde yaşayan

toplumun manevi iklimi, örf ve adetleri, değer yargılarında bu etkileşim sonunda ortaya çıkan değişimin izlerini görmek mümkündür. Turizmin bir diğer sosyal fonksiyonu ise, sosyal dokuda meydana getirdiği değişimlerdir. Bu değişimlerden olumsuz olanlar; alkol, içki ve kumar alışkanlıklarda artışa neden olması, suç, fuhuş, uyuşturucu oranların yükselmesi, aile yapısının bozulması, dil ve kültür üzerine bıraktığı olumsuz etkilerdir. Sosyal yapıdaki olumlu etkileri ise şunlardır; oluşturduğu ekonomik istihalle yaşam standartlarını artırması, farklılıklara karşı hoşgörü düşüncesini geliştirmesi, eğitim seviyesini yükseltmesi, kültürel ve tarihi değerlerin koruma ve sahip çıkma güdüsünü güçlendirmesi bunlar arasında sayılabilir (Özdemir vd., 2000:79-84).

1.3. Türk Turizminin Gelişimi

1.3.1. Türkiye’de Turizm Sektörünün Gelişimi

Coğrafi ve doğal konumu nedeniyle ve sayısız tarihi ve arkeolojik siteye sahip olmanın yanı sıra zamanla çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan Türkiye, zengin turizm potansiyeline sahip dünyadaki nadir ülkelerden biridir. Bu nedenle, Türkiye’nin uluslararası turizm müşterisi pazarları deniz, güneş ve kumla sınırlı değildir. Aksine, Türkiye keşfedilmemiş otantik doğal ve kültürel zengin bir karışımına sahiptir. Türk turizminin gelişimini, çeşitli hükümet politikaları çerçevesinde ülkenin gelişimi için uyulan genel ekonomik yaklaşımlardan ayrı tutulamaz. Bu durum, özellikle, politika ve ekonomideki değişimlere duyarlı bir endüstri olduğundan turizm için daha çok geçerlidir (Tarhan, 1999:47-51).

Türk turizminin gelişim sürecinin ilk safhasını Osmanlı devletinin son dönemlerinden başlayarak ele almak doğru olacaktır. Batı da gelişen demiryolu ulaşımının katkısı ve oryantalizm akımının etkisiyle 19. Yüzyılın sonlarında Avrupa’da Osmanlı coğrafyasına ilgi artmış, modern manada ilk seyahatler başlamıştı. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte 1923’te kurulan ve ismi 1930’da “Türkiye Turing ve Otomobil Derneği” olarak değişen kuruluş uzunca bir süre ülkedeki turizm faaliyetlerini yönlendiren kuruluş olmuştur. Bu dernek, ilk yol haritalarını, turistik rehberleri ve broşürleri yayınlamış, turist rehberleri için kurslar ve sınavlar

düzenlemiş ve turizme bağlı çalışmalar, toplantılar ve konferanslar tertip etmiştir (Göymen, 2000:1028-1030).

Turizme hükümetin ilgisi ve gerçek anlamda katılımı, 1934 yılında Ekonomi Bakanlığı'nda turizm faaliyetlerini yönlendirecek bir birimin kurulması ile başlamıştır. Bu, devlet seviyesinde turizmin ilk temsiliydi ve Türkiye'de Ulusal Turizm İdaresi'nin temeli oldu. Bu kurum 1949'da Basın yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü bünyesine kattı. Turizmin geliştirilmesi için bir master plan hazırlandı. Bu plan, 1963'te başlatılan planlama döneminin beş yıllık kalkınma planlarına ilham kaynağı oldu. 1953'te yayınlanan yasa ile, turizm işletmeleri için uluslararası standartlar oluşturan yeni bir lisanslama sistemi geliştirildi. 1955'te turizm sektöründeki girişimcileri desteklemek amacıyla Turizm Bankası kurulmuştur. Banka, turizm amaçlı olarak bazı tarihi binaları satın aldı ve yenileyerek otel projeleri için kredi sağlamıştır. Bununla tutarlı olarak, emeklilik fonu, büyük turizm kentlerinde, yabancı iş dünyasındaki artışı ve seçici turizm taleplerini karşılamak için yüksek kaliteli oteller kurmak üzere görevlendirildi. Basın, Tanıtım ve Turizm Genel Müdürlüğü yeniden düzenlenmiş ve 1957'de Bakanlık seviyesine yükseltilmiştir (Tarhan,1999:47).

1960'dan 1963'e kadar, emeklilik dönemlerinden adaptasyon ve savunuculuk aşamasına kadar uzanan turizm politikaları açısından bir geçiş dönemi oldu. Türkiye, 1963'te ekonomik hayatı düzenlemek için bir planlama dönemi başladı. Bu süreçte Turizm, hizmet sektörünün başlığı altında kalkınma planlarında bir alt sektör olarak kabul edildi. Hazırlanan Kalkınma planlarının hedefleri, turizm kaynaklarının ulusal ekonomiye ve döviz kazancına artırılmış katkı sağlayacak şekilde kullanılmasıydı. Bu planların bir diğer amacı ise, tatil fırsatlarıyla yerel nüfusun daha büyük bir bölümünün turizme katılımını sağlamak ve turizm kaynaklarının kullanımı ve korunması arasında bir denge kurmaktı. Ayrıca, Bu süreçte, Türkiye'nin turizm politikası, yüksek uluslararası rekabet gücüne sahip verimli bir turizm sektörü oluşturmak için tasarlandı. Yerli ve yabancı turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak amaçlandı. Turizm gelirlerindeki istikrarlı büyümeyi gerçekleştirirken, Türkiye'nin doğal ve kültürel varlıklarındaki ekonomik faydaları tüm nüfusa yayacak sosyal

turizm tesislerini geliştirmek planlandı. Sonuç olarak, 1970'lerde 724.000'den 1973'te 1.341.000'e yükselen turizm yatırımlarında ve ziyaretçi sayısında sürekli ve istikrarlı bir büyümeye şahit oldu. Ancak, kötü tanıtım ve tüketici pazarlarına ulaşmadaki sıkıntılar sonucunda, 1974 ile 1980 yılları arasında benzer gelişmeler yaşanmamıştır (Tarhan, 1999:47–51).

Türk turizminin sağlıklı ve sürdürülemez gelişimine sebep olacak olan 1982 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı Turizm Teşvik Yasası ile Yıllar boyunca ülkenin güney ve güneybatı bölgelerinde yatak kapasitesinde hızlı artışlara neden olan yatırımcılar için çok sayıda cömert teşvik sağlanmıştır. Bu teşviklerden ayrı olarak, devlet mülkiyetindeki arazi de turizm gelişimi için elverişli hale getirilmiş, bürokratik formaliteler azaltılmış ve mesleki eğitim ve öğretim geliştirme projeleri tanıtılmıştır. Eğitimli personel sayısındaki artış, turizm eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesi ve daha sofistike talebi karşılamak için gelişmiş turizm ürünlerinin geliştirilmesi bu dönemde turizm iyileştirmeleri arasında yer almıştır. Öncelik, kitle turizminin geliştirilmesi ve tanıtımı olmasına rağmen, ilk defa, doğal ve kültürel değerlerin korunması Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Plana dahil edilmiştir (Tosun, 2001:85-92).

Ayrıca, Türk turizmi 1990'larda Körfez Savaşı, terörizm, eski Yugoslavya'da iç savaş, 1994'teki ekonomik kriz ve 1999'da Türkiye'nin sanayi kuzebatısındaki iki deprem gibi ciddi krizlerle karşı karşıya kaldı. Çok ciddi felaketler yaşamakta, hem turizm örgütleri hem de hükümet yetkilileri krizleri yönetmek için proaktif bir yaklaşım kullanma gereğini görmezden gelmeye devam etmiştir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005) Yatak arzını artırmak için teşvik politikasının çöküşünü ilan etti. Bu plan, Türkiye'deki Turizmi Geliştirme Tarihinin, yabancı tur operatörlerinin oligo polistik yapısının yatay ve dikey entegrasyonlarının bir sonucu olarak olumsuz etkilerinin altını çizmektedir. Bu nedenle sekizinci planın odak noktası, pazarlama çabalarına, havayolu taşımacılığına ve sektördeki toplam kalite iyileştirmeye odaklanmaktı. 2001 yılının Şubat ayı ortalarında, Türkiye yakın tarihinin en kötü ekonomik krizlerinden birini yaşadı ve sonuç olarak, brüt milli hasılasında 2000 yılında 201.4 milyar ABD dolarından 2001

yılında 148 milyar dolara düştü. 2001 krizi ve bunun sonuçları, ne turizm firmalarının ne de hükümetin olayı öngöremeyeceğini ve dolayısıyla da hazırlıklarını başaramadıklarını göstermektedir (Okumus ve Karamustafa, 2005:942–961).

2007 yılından bu yana yürürlükte olan ve cumhuriyetin 100. yıl dönümünü kapsayan 16 yıllık strateji planı olan Türkiye Turizm Stratejisi 2023 hazırlanmıştır. Bu plan, turizm endüstrisindeki yönetsel ve uygulamalı süreçler için bir yol haritası sunmakta ve stratejik planlama çabalarının yönetimi ve uygulanmasına yönelik genişletmeler sağlamak ve yönetim ilkesine göre kamu ve özel sektörler arasındaki işbirliğini geliştirmek için bir çabadır. Özet olarak, strateji planı, planlama, yatırım, organizasyon ve araştırma ve geliştirme ile ilgili çeşitli uzun vadeli stratejiler önermektedir (Okumus ve Karamustafa, 2005:942–961).

1.3.2. Türkiye’de Spor Turizminin Gelişimi

Spor turizmi, sportif faaliyetler amacıyla seyahat edenlerin oluşturduğu turizm çeşidi olarak tanımlanıyor. Bazı kesimler spor turizmini sadece aktif olarak spor yapan kişiler kapsamında değerlendirirken, bazıları da yapılan sporu seyretmek için seyahat edenleri de kapsama dahil ediyor. Dünyada turizm sektörü 2014 yılında toplam 1.2 trilyon dolar büyüklüğe dayandı. Sportif faaliyet seyretmek için seyahat edenlerin de dahil edilmesi halinde spor turizmi yaklaşık 180 milyar dolarlık bir büyüklüğe işaret ediyor. Küresel turizmin yıllık büyüme oranı yüzde 4-5 seviyelerinde seyrederken, spor turizminin yıllık büyüme oranının yaklaşık yüzde 14 olduğu hesaplanıyor. Yine uluslararası verilerden yola çıkarak kabul gören ortalamalara göre, spor turisti normal bir turist harcamasının yaklaşık 2 katını gerçekleştiriyor. Son 8 yılda dünyada 90 milyon kişi Olimpiyatlar, Dünya Kupası gibi büyük spor etkinlikleri için seyahat etti ve bu etkinlikleri yerinde izledi. Bunların 13 milyonunu bu spor etkinliklerini izlemek için yurt dışına çıkanlar oluşturdu. Sporun peşinden yurt dışına gidenlerin bu ülkelerde yaptığı harcama da 10 milyar doları buldu.

Türkiye, dünyada küresel veya bölgesel spor etkinlikleri endeksinde 14’üncü sırada yer alıyor. 2007 yılından bu yana yapılan ve 2018 yılına kadar yapılması

planlanan etkinliklerin baz alındığı endeksin hesaplanmasında etkinliklerin ekonomik ve medyatik etkilerinin yanı sıra spor endüstrisinin uzmanlarının söz konusu ülkelerle ilgili görüşleri de dikkate alınıyor. Her sene programa eklenen spor etkinliklerine göre düzenli olarak yenilenen endekste Rusya değişmez bir şekilde ilk sırada yer alırken, Türkiye de son 2 senedir yerini muhafaza ediyor. Buna ek olarak, Türkiye, etkinlik sayısı bakımından 18'inci sırada yer alıyor. Ancak bu etkinliklerin yarattığı etikler dikkate alındığında endekste 4 sıra birden atlayarak 14'üncülüğe yerleşiyor.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2008 yılına kadar 'sportif faaliyetler için gelenler'i verilerinde ayrı bir kalem olarak gösteriyor. Buna göre 2003 yılında Türkiye'ye gelen yabancı turist sayısı 16.3 milyon kişi iken, bunun yüzde 0.96'sı spor amaçlı ziyaretçilerden oluşuyor. Bu da yaklaşık 150 bin kişi anlamına geliyor. 2008 yılında bu rakam yüzde 1.03'e ulaşmış durumda. Bugün TÜİK, spor, eğitim ve kültür amacıyla gelenleri aynı kalem içinde gösterse de sektörde yaygın kanı spor amaçlı gelen turistin toplam turiste oranının yüzde 1.5 olduğu yönünde. 2014 yılı sonu itibarıyla Turizm Bakanlığı verilerine göre, Türkiye'ye gelen yabancı turist sayısı 36.8 milyona ulaştı. Bu da, spor turizmi çerçevesinde gelenlerin sayısının 552 bini aştığını ortaya koyuyor.

Tursab'ın 2014 Yılı faaliyet raporuna göre, dünyada ve Türkiye'de spor turizminde ön plana çıkan noktalar şunlardır;

- “Dünyada spor turizminin büyüklüğü 180 milyar dolar düzeyinde.
- Uluslararası hesaplamalarda çıkan ortalamalara göre spor turisti normal turistin yaklaşık iki katı kadar harcama yapıyor.
- Türkiye'ye gelen turistin ortalama harcaması 824 dolar, buradan hareket edildiğinde spor amaçlı gelenlerin ortalama harcaması 1.648 doları buluyor.
- Türkiye'de spor yapan yabancı turistlerin sayısı 550 bini aştı. Bu turistlerin yaptığı toplam harcamalar da 900 milyon doların üzerine çıktı, 1 milyar dolar seviyesine yaklaştı.

- Türkiye, düzenlenen ve düzenlenecek uluslar arası spor etkinlikleri baz alınarak hesaplanan Küresel Spor Endeksi'nde 14'üncü sırada yer alıyor. Türkiye'de son 8 yılda bu çapta 14 etkinlik düzenlendi. Etkinlik sayısında Türkiye dünya 18'incisi konumunda.

- Futbol turizminde yaklaşık bin 200 takım Türkiye'de kamp yapıyor. Birden fazla yapanlarla birlikte bu yılda 2 bin 500'ü buluyor.

- Futbol kampı yapanların yarattığı direkt hacim 100 milyon doların üzerinde.

- Antalya'da kamp yapan futbol takımlarının yüzde 90'ını yabancılar oluşturuyor.

- Golf için gelenlerin sayısı 160 binin üzerinde.

- Belek'te 2014'te 17 golf sahasında 513 bin 216 oyun oynandı.

- Türkiye'de toplam golf sahası 28 adet, bunun 21'i Antalya bölgesinde.

- Belek'te oynanan oyunların yüzde 30'luk kısmını Almanlar oluşturdu.”

(file:///C:/Users/sonyh/Downloads/tursab-spor-turizmi-raporu_12195_5670173%20(1).pdf)

1.3.3. Turizm Sektörünün Türk Ekonomisindeki Yeri

Küresel ekonomiyi oluşturan sektörlerin, dünya ekonomisi ile küreselleşme arasındaki nedensellik ilişkisinin derecesi arttıkça, önemli bir yapısal değişim gösterdiği kesinlikle yadsınamaz bir gerçektir. Bu olumlu gelişmeye ek olarak, tüm bu sektörler reel olarak ekonomik büyüme döneminden geçerek kendilerini yapısal olarak değiştirmeye zorlamıştır. Dünya coğrafyasında yaşanan bu ekonomik büyüme trendi, tüketici kitlelerinin hacminde ve bu sektörlerin faaliyet gösterdiği pazarlarda önemli artışlar göstermiştir. Dünya coğrafyasında yaygınlık ortaya çıkmaktadır, aynı zamanda turizm endüstrisinin dinamizmini de hızlandırmıştır. Küreselleşme ve

yükselen gelirlerle birlikte, turizm hareketlerinin sadece ekonomik bir boyutu değil, aynı zamanda özellikle sosyal, kültürel, dini, politik, sportif, çevresel, vb. gibi diğer unsurları da ortaya çıkardığı açıktır.

Küreselleşmenin etkisini artırmasıyla birlikte Türkiye'nin dünya ile entegrasyon sürecinin hızlandığı 1980'li yıllarda Türk turizm endüstrisi de canlanmaya ve sosyo-ekonomik parametrelerde yer tutmaya başlamıştır. Depremler, terör olayları ekonomik krizler vb. yaşanan istenmeyen gelişmelerin sebep olduğu konjonktürel dalgalanmaların etkileri dışında, sağlıklı ve istikrarlı bir gelişim süreci içinde Türkiye turizm endüstrisinin ilerlediği görülmektedir. Türkiye tarihi zenginlik ve doğal güzelliği açısından diğer birçok ülkede kolayca bulunmayan benzersiz özelliklere sahiptir. Bu tarihi zenginlik ve doğal güzelliğin dünyaya yeterince açıklanması durumunda, bu ülkeye çok sayıda insan gelir ve bu da ülkenin turizm gelirlerini önemli ölçüde artıracaktır (Ağaoğlu, 2009: 23-25).

Türkiye'nin 2003-2017 yılları arasında Turizm geliri, gelen turist sayısı ve ortalama harcama miktarları Çizelge.1'deki gibidir. Özellikle son dönemde Türk turizm sektöründe uygulanan teşvik politikalarının sonuçları sayesinde, Türkiye'ye gelen turist sayısında önemli artışlar görülmektedir. Bu sayısal artışlar, turizm gelirleri rakamlarına da yansımıştır. Özellikle son dönemde uygulanan fiyat politikalarının sonuçları nedeniyle, turizm gelirleri, gelen turist sayısındaki artışa rağmen dalgalanan bir güzergâh izlemektedir. Bu rakamların ve gelirlerin artmasına neden olan en önemli faktör, Türkiye'nin turizm sektöründe markalaşma yolunda önemli adımlar atması ve yıllardır alternatif turizme yatırım yapmasıdır. Ancak, Türk girişimciliği bu politikada çok önemli bir rol oynamaktadır. Son zamanlarda Türkiye, güneş-kum-deniz turizmi dışında, sağlık (termal turizm), kış, yatçılık ve golf turizmi gibi alternatif potansiyel turizm faaliyetlerine de ağırlık vermektedir (Okumus ve Karamustafa, 2005:942-961).

Tablo 1.1. Yıllara Göre Türkiye'ye Gelen Turist Sayısı ve Ortalama Harcama

YILLAR	TURİZM GELİRİ (1000\$)	ZİYARETÇİ SAYISI	ORTALAMA HARCAMA A (\$)
2003	13 854 866	16 302 053	850
2004	17 076 606	20 262 640	843
2005	20 322 112	24 124 501	842
2006	18 593 951	23 148 669	803
2007	20 942 500	27 214 988	770
2008	25 415 067	30 979 979	820
2009	25 064 482	32 006 149	783
2010	24 930 997	33 027 943	755
2011	28 115 692	36 151 328	778
2012	29 007 003	36 463 921	795
2013	32 310 424	39 226 226	824
2014	34 305 904	41 415 070	828
2015	31 464 777	41 617 530	756
2016	22 107 440	31 365 330	705
2017	26 283 656	38 620 346	681

Kaynak; TURSAB,2016

İhracat gelirlerinden sonra ödemeler dengesinde Türkiye'ye önemli miktarda döviz girdisi sağlayan turizm sektörünün yurt içindeki istihdam yönüyle de oldukça önemli olduğu anlaşılmaktadır. Turizm sektörü, yeni iş kaynaklarının ortaya çıkmasına katkıda bulunmanın yanı sıra, bir ülkenin ödemeler dengesini olumlu yönde etkilemektedir. Diğer sektörlerle de turizm sektörünün bağlantılı olduğu gerçeğinin ve buna bağlı olarak da diğer sektörlerle olumlu anlamda katkı sunduğunun göstergesi, 38 ayrı sektörle etkileşim halinde olmasıdır. Türkiye ekonomisinin uluslararası pazarlara sunduğu en önemli ürün turizmdir. Dünyanın en

hızlı gelişen sektörlerinden biri olarak görülen turizm sektörü, geliştiği ülkelerde GSMH'nin belirleyici alt sektörlerinden biri konumuna hızla gelmektedir. 1990'lı yıllardan sonra sözü edilen gelişim Türkiye'de de yaşanmıştır (Ağaoğlu, 2009: 23-25). 2000-2017 yılları arasında Türkiye'de Turizm gelirlerinin GSMH ve ihracat içerisindeki payı Çizelge.2.'de gösterilmiştir.

Tablo 1.2. Turizm Gelirlerinin GSMH İçindeki Payı ve İhracata Oranı

YILLAR	Turizm Gelirlerinin GSMH İçindeki Payı	Turizm Gelirlerinin İhracata oranı
2002	5,4	33,9
2003	4,5	28,2
2004	4,4	25,2
2005	4,2	24,7
2006	3,5	19,7
2007	3,2	17,3
2008	3,4	16,6
2009	4,1	20,8
2010	3,4	18,3
2011	3,6	20,8
2012	3,7	19,2
2013	3,9	21,3
2014	4,3	21,8
2015	6,2	21,9
2016	2,6	15,5
2017	3,1	16,7

Kaynak; TURSAB,2016.

Tablo (2)'de de görüldüğü gibi, turizm gelirlerinin 2000 yılında GSMH içindeki payı yaklaşık 15 yılda% 2,9 iken, oran iki kattan% 6,2'ye yükselmiştir.

Turizm gelirlerinin ihracat oranı son 15 yılda arttı ve bazen azaldı, ancak ortalama % 21 civarındaydı. Nitekim, son üç yıldır bu oran her zaman % 21 civarındayken, GSYH içindeki payı her yıl artmıştır. Bu durumda turizmin gelirinin ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmektedir. Turizm sektöründeki talepteki artış turizmin yanı sıra turizm sektöründeki üretimde de artışa neden olmaktadır. Turizmin döviz kazançları da ulusal ekonomiye büyük katkı sağlayacaktır.

Turizm sektöründeki talebin artmasının ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkisi olduğu açıktır. Türkiye'nin GSMH'sı içindeki payı, 1980 yılında %0,6'dan 2012 yılında %3,7'ye; turizmin ihracat geliri içindeki payı aynı yıllar için %11,2'den %19,2'ye; dış ticaret açığını karşılama payı ise % 6,5'den % 43,7'e çıkmıştır (Özcan, 2015:178).

Turizm sektörünün gelişimi de birçok alt sektörün gelişmesi anlamına gelmektedir. Sektörün gelişimi bölgelerin gelişmesine yardımcı olur ve bölgesel dengesizlikleri veya az gelişmişlik sorununu en aza indirir. Açık ticaretin kapatılmasına ve istihdam yaratılmasına katkıda bulunmayı içeren turizm sektöründeki döviz kazançlarının etkisi, ekonomik büyümeye önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı turizm sektörünün Türkiye'nin ekonomik kalkınması üzerinde olumlu etkileri olduğu söylenebilir (Okumus ve Karamustafa, 2005:942–961).

II. BÖLÜM

BÖLGESEL EKONOMİK KALKINMA

2.1. Bölgesel Ekonomik Kalkınma

Bütün bölgesel kalkınma kuramcıları bölgesel büyüme ve gerileme sürecini anlamakla ilgilenmekle birlikte, araştırmacılar arasında bölgelerin nasıl tanımlanması gerektiği konusunda şaşkıncu derecede az bir anlaşma vardır. Bazı teorisyenler sadece birleşik bir coğrafyaya ait bir bölge olarak bilinen ekonomik varlık olarak değerlendirirler. Markusen, bölgeyi tarihsel olarak evrimleşmiş, fiziki bir çevreye, sosyo-ekonomik, politik ve kültürel bir çevreye ve diğer bölgelerden ve diğer büyük bölgesel birimlerden, şehir ve milletten farklı bir mekânsal yapıya sahip olan bitişik toprak toplumu şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanım, bölgelerin tarihsel olarak belirlenmiş varlıklar olduğunu kabul eder. Büyük ölçüde insanlar ve yerel doğal kaynaklar arasındaki etkileşim nedeniyle ortaya çıkar. Taşımacılıktaki iyileştirmeler birçok kısıtlamayı kaldırmış olsa da Coğrafya tarafından dayatılan, bölgesel oluşumun tarihsel kalıpları hala modern bölgelerin gelişimini etkilemektedir (Dawkins, 2003:133).

Geleneksel bölge anlayışında ‘bölge’ kavramı; “sınırları belli, mekânsal olarak birbirine bağlı, merkezi otoritenin güdümünde şekillenmiş birimler” (Özmen, 2008) olarak tanımlanırken “günümüzde kavram; mekânsal süreklilik koşulu olmayan, uluslararası ilişkilere açık, sınırları değişken bir birim olarak” tanımlanmaktadır (Karakılçık ve Sarıgül, 2010). Bölgeler ayrıca doğal kaynak, ekosistem veya diğer coğrafi sınırlar açısından da tanımlanabilir. Bazı yazarlar, bölgeleri doğal kaynak sistemleri ve insan toplulukları arasındaki bağımlılıklar açısından tanımlamada ilginç bir yaklaşım önermektedir.

Bölge kavramının tanımlanmasındaki yaşanan zorluk kalkınma terimi için de söz konusudur. İktisat literatürüne ait olan kalkınma kavramının tanımlanmasında oldukça güçlük yaşanmaktadır. Farklı görüşlerin dile getirildiği kalkınma literatüründe söz konusu kavramın yapısal değişme, büyüme, modernleşme ya da sanayileşme ile olan bağlantıları üzerinde durulmuş, ortaya çıkan farklılıklar

araştırılmıştır. Bu nedenle tanımlanmasında bile mutabakat sağlanamayan bu kavramla alakalı olarak, gelişmekte olan ülkelerin hem iktisadi olan hem de iktisadi olmayan kendi öz sermayeleri içine alacak yeni bir tanımın yapılması sıkıntılıdır. Nitekim kalkınmayı sermaye ve teknoloji ikilemi içinde sıkıştırarak yalnızca bu iki etkenin birikimi ile ilişkilendiren yaklaşımlara karşın yeni bir kalkınma kavramı tanımlanması gerekir. Bu şekilde kalkınmayı sadece ekonomik büyümeyle ve teknoloji-sermaye yönlü bir olgu şeklinde değerlendiren yaklaşımlardan ayırıp daha geniş bir perspektifte üzerinde durmak mümkün olacaktır (Özyakışır, 2011: 48).

Genel olarak kalkınma, “bir ülkenin istenilen biçimde ekonomik gelişme sağlayabilmek amacıyla, ulusal ekonomiyi bir bütün olarak düzenlemesidir.... Bir toplumda ekonomik, toplumsal ve siyasal alanda istenilen her türlü değişme ve gelişme olarak da tanımlanabilen kalkınma, ülkelerin ulaşmaya çabaladığı hedefleri, nedensel ilişkileri içeren bir süreç” şeklinde tanımlanabilir. Kalkınma; ülkenin toplumsal, ekonomik, siyasal yapılarının değişerek toplumun refahının artması ve insan yaşamının maddi ve manevi alanda ilerleme kaydetmesidir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde kalkınmayı sadece ekonomik değerlerle ifade etmek yeterli olmayacaktır. Kalkınma, teknoloji ve üretimde meydana gelen gelişmelerle birlikte ortaya çıkan ekonomik ve sosyal de kapsamaktadır. Gelir dağılımındaki artışın yanında dağılımda adalet de kalkınmanın bileşenleri arasındadır. Büyüme ve kalkınma aynı anlamları taşımamaktadır.

Ekonomi literatüründe bazen gelişme kalkınma kavramının yerine de kullanılabilir. Genel olarak ekonomi yazınında de bu iki kavram, birbirinin yerine de kullanıldığı görülmektedir. Kalkınma kavramında olduğu gibi gelişme kavramında da kalitatif özellikler ağır basmaktadır. Ekonomik büyümeyi yalnızca gayri safi milli hâsıladaki artış ile eş değer gören bakış açıları da mevcuttur. Gayri safi milli hasıla da yaşanan artış kalkınmışlık şeklinde değerlendirilmektedir. Fakat yalnızca bu artışla sınırlandırılan bir iktisadi büyümenin, ortaya çıkaracağı bazı problemlerde bulunmaktadır. Gelir adaletinin sağlanmadığı durumlarda bölgesel dengesizliklere neden olabilmekte bu bazı kesimlerin yoksullaşmasına yol

açmaktadır. Bunların dışında, uzun dönemde büyüme koşullarının aşındırılması ile çevre sorunları vb. diğer sorunlar da ortaya çıkabilmektedir (Kaya,2005:4).

Bu bağlamda Ekonomik kalkınma toplumun maddi refahını sağlama yönünde çok önemlidir, ancak tek başına kalkınmışlığı ifade etmeye yeterli değildir. Kalkınma kavramı iktisat disiplini içinde olduğu kadar iktisat disiplini dışında da karşılığını bulan bir kavramdır. Kalkınmayı ekonomik büyümeden ayıran en önemli unsur, toplumun genelini kapsamasıdır. Ekonomik büyüme, bir ülkenin üretim kapasitesinin ve bu kapasitenin kalitesinin artmasıdır. Bu artış yapısal olarak ekonomik olmayan toplumsal unsurlara yansıdığına sosyal kalkınmadan bahsetmeye başlayabiliriz (Kaya,2005:4). Aynı kalkınma ile büyüme arasındaki fark gibi, Ekonomik kalkınma ekonomik büyümeden daha geniş bir anlam muhtevasına sahiptir. Çünkü ekonomik kalkınma, yalnızca üretim miktarındaki artış anlamında değil aynı zamanda sosyo-kültürel yapıda meydana gelen değişimler yanında gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya bulunduğu durumları içerir (Çeken, 2008:295).

Bölgesel Kalkınma ise, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel açılardan çok boyutlu bir kavram olup, genel olarak “yereldeki yaşam kalitesini artırma çabası” şeklinde algılanmaktadır. Kavram, “ülkede yer alan bölgelerin, çevre bölgeler ve dünya ile karşılıklı etkileşimi ile oluşan bölge vizyonunu dikkate alan, katılımçılık ve sürdürülebilirliği temel ilke edinen ve insan kaynaklarının geliştirilmesi, ekonomik ve toplumsal potansiyellerin harekete geçirilmesi yoluyla bölge refahının yükseltilmesini amaçlayan çalışmalar bütünü” olarak tanımlanabilmektedir. Bölgeler arasındaki gelişmişlik farkının minimuma indirgenmesinde dengeli, planlı ve sürdürülebilir bölgesel kalkınma önemli bir role sahiptir. Bölge içerisinde bulunan illerin gelişmişlik farklarını ortadan kaldırarak, dengeli bir kalkınma politikası izlemek ve aynı zamanda bölgeler arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel dengesizlikleri yok etmeye çalışmak bölgesel kalkınmanın en önemli amacıdır (DPT, 2006:250).

Sanayileşme çağında, akıllı uzmanlaşma stratejilerinin göze çarpan yaklaşımı, bölgesel ekonomik kalkınmayı teşvik etmek ve bölgesel değer yaratan girişimciliği teşvik etmek için bir araç olarak hareket eden etkili bir araç olarak kabul edilmiştir.

Bölgesel rekabet, araştırma ve geliştirme stratejisi hakkındaki mevcut diyalog, küreselleşme ve yerelleşme arasındaki gerginlikleri ele alan en yaygın politika yaklaşımlarından birini oluşturmaktadır. Bölgesel ekonomik kalkınma, Bir bölgenin ekonomik, politik ve sosyal refahını geliştirebileceği bir bölgenin ekonomik kalkınma sürecidir. Günümüzde bölgesel çalışmalarda bu terim sıklıkla bir bölge büyümesini göstermek için akademisyen, politika yapımcılar ve bölgesel kalkınma ajansı tarafından kullanılmaktadır. Politika yapımcılar tarafından ekonomik refahı ve belirli toplulukların veya bölgelerin yaşam standartlarını teşvik etmek için alınan sürekli, uyumlu eylemler kümesidir. Bu eylemler, diğer girişimler arasında altyapıya, sosyal refah, insan sermayesine, iş geliştirmeye yatırım yapmayı içerir (Kaya, 2005:4).

Bölgesel bir yaklaşımın en büyük avantajı, toplulukların birlikte çalışarak daha fazlasını başarabilmesidir. Bölgesel ekonomik kalkınma planları, daha fazla koordinasyon ve iletişim sağlayarak kaynakların daha verimli kullanılmasına olanak tanır. Bölgeler, geniş bölgenin uygun bir şekilde sunulmasını sağlamak için sınırlı kaynakları toplayabilir ve kaldırabilir. Bu işbirliği, paydaşların bir zamanlar birbirleriyle çelişen sorunları ele alabilecekleri bir ortamı kolaylaştırır. Ek olarak, daha büyük gruplar, kolektif bir meselenin sorunlarını daha küçük yerel bölümlere göre daha etkili hale getirmektedir; Böylece politik etkiyi en üst düzeye çıkarır.

Günümüzde uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel ekonomik ve sosyal bileşenlerin iştirakiyle gerçekleşecek bir süreç şeklinde ortaya çıkan bölgesel kalkınma, bölgede yer alan ekonomik, doğal, kültürel ve teknolojik kaynakların kullanılmasıyla yerel fırsatlardan maksimum düzeyde fayda elde edilmesini hedeflemektedir. Bu hedeflere yönelik, STK'lar, yerel yönetimler ve özel kuruluşlar, kamu teşekkülleri, üniversiteler ve finans merkezleri birlikte koordinasyon içinde çalışmaktadırlar. Bölgesel kalkınmadaki bu yeni anlayış bölgesel kalkınmanın en önemli başarı etkenleri arasında yer alan yönetim mekanizmasını etkinleştirerek bölgede yer alan kaynakların daha dengeli ve etkili kullanımına imkan vermektedir. Kısaca, bölgesel kalkınmanın; bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının minimum düzeye çekilmesine ve geri kalmış bölgelerin kalkındırılmasına ve imkân sağlayan,

bölgelerin global ölçekte rekabet yeteneklerini artıran ve yerel kaynakların kullanılması vasıtasıyla bölgeler arasında ya da bölge dahilinde hayat standartlarını artıran bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür (Sevinç, 2011: 6).

2.1.1. Bölgesel Kalkınma Kuramları ve Yeni Bölgecilik

“Bölgeler nasıl büyüyor?” “Neden bazı bölgeler diğerlerinden daha hızlı büyüyorlar?” “Neden bölgeler arası sosyal refah düzeylerindeki farklılıklar bu kadar kalıcı?” Bu merkezi sorular geçtiğimiz yaklaşık yüz yıl boyunca farklı bir grup akademisyenin ilgisini çekmiştir. Başlangıçta sadece iktisatçı ve coğrafyacıların ilgisini çeken konular günümüzde başta sosyologlar, siyaset bilimciler olmak üzere tüm sosyal bilimler disiplinlerindeki diğer araştırmacılar tarafından araştırılmaktadır. Bölgesel kalkınma teorisi, farklı entelektüel geleneklerden doğmuştur (Dawkins, 2003:133).

2.1.1.1. Merkezi Yerler Kuramı

Alman coğrafyacı Christaller, merkezi yer teorisinin ilk formülasyonunu sunuyor. Teorisinin versiyonu, farklı boyutlardaki şehirlerin mekândaki dağılımını açıklamak için öncelikle tanımlayıcı bir araç olarak geliştirilmiştir. Christaller’in orijinal argümanının özü, eğer kişi nakliye maliyetlerini tek başına ele alırsa, tek tek firmalar için piyasa alanlarının en uygun konfigürasyonu, bitişik altıgenlerin bir modelidir. Bazı pazar alanları bazı firmalar için diğerlerinden daha büyük olacağından, şehir merkezlerinin hiyerarşisi doğal olarak birkaç büyüklükteki pazarın yoğunluğundan ortaya çıkar. Belirli alanlarda Sunulan mallar yelpazesinde en fazla çeşitliliğe sahip olan yerler “merkezi yerler” olarak tanımlanmaktadır.

Genel olarak, merkezi yer teorisi, belirli bir büyüklükteki kasabaların kabaca aynı mesafeden yerleştirileceğini öngörmektedir; ekonomik alan boyunca dağılmış birkaç büyük şehir ve birçok küçük şehir olacak; Küçük şehirler yerel müşterilere hizmet vermekte, büyük şehirler ise daha küçük kasabalardan yerel pazarlara ve müşterilere hizmet vermektedir (İldırar, 2004:73).

Losch, büyük ölçüde Christaller'in (1933) ilk fikirlerini genişletir ve onları Christaller tarafından geliştirilen altıgen pazar alanı çerçevesine "talep konisi" fikrini tanıtarak ekonomik bir bağlama yerleştirir. Merkezi yerler, bir dizi ekonomik alana sahip geniş çeşitlendirilmiş kentsel alanlardır. Değişen ölçeklerde faaliyet gösteren etkinlikler. Losch, bölgesel müşteriler için en yüksek çeşitlilikte piyasa tekliflerine sahip olan "kentsel dişli çark" olarak adlandırılan en uygun merkezi yeri tanımlar.

2.1.1.2. Geleneksel Dönüşüm Kuramı

Bölgesel ekonomik büyümenin çok erken teorisi, uluslararası ticaret ve ulusal ekonomik büyüme neoklasik ekonomik teorilerin aspatiyal uzantıları idi. Bu erken neoklasik teoriler, zaman içinde, işgücü fiyatlarındaki ve bölgelerdeki diğer faktörlerin farklılıklarının azalacağını ve yakınsama eğiliminde olacağını öngörmektedir. Bu tahmin Özellikle de sanayileşmiş ulusların ve daha az gelişmiş ulusların kişi başına düşen gelirleri arasındaki uluslararası ayrışmaya doğru belirgin bir eğilimin ışığında, teorisyenler arasında kayda değer tartışmalar yaratmıştır. Bölgesel ekonomik kalkınma ile ilgili ilk teoriler bu tartışmadan doğmuştur ve zaman içinde kişi başına düşen gelirler ve faktör fiyatları arasındaki bölgelerarası yakınsama veya sapmaya ilişkin teorik tahminlerdeki farklılıklar açısından birbirinden ayırt edilebilir. Bu teorik cevaplar bir sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak incelenir. Birincisi, bölgelerarası yakınsama hipotezine bakmak önemlidir (Sulaiman, 2010:20).

2.1.1.3. Konum Kuramı ve Bölgesel Bilim

Günümüzdeki bölgesel ekonomik kalkınma teorilerinin çoğu, daha genel olarak yakınsaklık hipotezine ve daha genel olarak neoklasik iktisada eleştirilerine ve tepkilerine göre görülebilir. Yer teorisi geleneksel ekonomik analizlerde mekânın cehaletine erken bir cevap olarak geliştirilmiştir. Başlangıçta Alfred Weber (1929) tarafından geliştirilen ve daha sonra Edgar Hoover, Melvin Greenhut ve Walter Isard tarafından geliştirilen konum teorisi, temel olarak hammaddelerin ve nihai ürünlerin taşınması maliyetlerini göz önünde bulundurarak, en uygun yerlerin resmi matematiksel modellerini geliştirmeye odaklandı. Basitçe belirtmek gerekirse,

firmalar, nihai ürünün nihai kargo bedelinin mil ağırlığındaki nakliye bedeli olarak tanımlanan parasal ağırlık, söz konusu ürünü üretmek için gerekli girdilerin parasal ağırlığını aştığı zaman, yakın pazarların yerini belirleyecektir. Tersine, firmalar ham maddelerin parasal ağırlığı nihai ürünün ağırlığına göre büyük olduğunda, birincil giriş kaynaklarının yerini bulmaya eğilimlidirler. Firmalar ayrıca, toplam üretim maliyetlerini en aza indirmek için artan nakliye maliyetleri ile belirli yerlerden göreceli üretim maliyet tasarruflarını da tartabilirler.

Yer teorisi tek başına bölgesel ekonomik kalkınma kuramı sunmasa da, ulaşım maliyetlerinin açık modelleri Daha sonra ekonomik büyüme ve kalkınma teorileri, özellikle yeni ekonomik coğrafya konusunda son derece etkili olmuştur. Walter Isard (1956) nihayetinde bölgesel teori olarak bilinen alanı geliştirmek için konum teorisinden kavramlar çizdi, sosyal bilimlerin bir alanın ekonomik karar verme üzerindeki etkisini inceleyen bir dalı oldu (Sulaiman, 2010:20).

2.1.1.4. Dış Ekonomiler Kuramı

Geleneksel Weberci konum teorisi ile ilgili bir problem, girdilere ve pazarlara mekânsal yakınlığın maliyet avantajlarının, sadece iç ulaşım maliyet ekonomileri açısından modellenmesidir. Marshall'ın (1890) 1961'den beri iktisatçılar belirttiği gibi, endüstriler iç maliyet kaygıları ile ilgisiz nedenlerle kümelenebilir. Bunun yerine, firmalar çok sayıda başka firmaya olan yakınlıktan kaynaklanan dışsal ekonomilerden yararlanmak için kümelenebilir. Hoover'ın (1937) ardından, bu dış ekonomiler aynı sektördeki firmaların aynı bölgede yer almasından kaynaklanan yerleşme ekonomilerini ve farklı sektörlerdeki firmaların ortak konumlandırılmasından kaynaklanan kentleşme ekonomileri içerebilir.

Bu dış faydalar, sıralayıcı firmaların sayısı ve çıktısı ile arttığından, genellikle dış ölçek ekonomileri veya yığılma ekonomileri olarak adlandırılır. Ekonomistler, bu dışsal ekonomilerin doğası ve sebebi konusunda hemfikir olmaya devam ederler, fakat genel olarak, ara girdilerin üretimindeki bilgi yayılımları, emek havuzu ve ekonomiler, katkıda bulunan faktörler olarak öne sürülmüştür. Dış ölçek ekonomileri, hem pozitif dışsallık etkileri hem de ölçeklere artan ölçek ile

karakterize edildiğinden, geleneksel rekabetçi piyasa modelleri bu etkileri görmezden gelmeye eğilimlidir (Berber, 2006:163).

2.1.1.5. Uzak Yarışı Kuramları

Bir firmanın perspektifinden mekânsal yakınlığın bir başka faydası da, belirli bir dağıtım noktasının yakınına yerleştirilmiş müşterilere daha yüksek fiyatlar alma kabiliyetidir. İlk olarak Harold Hotelling (1929) tarafından keşfedilen bu gözlem, firmaların fiyatlama davranışını etkilediği için mekânın rolü üzerine kayda değer bir literatür üretti. Yakın müşteriler, önemli nakliye masrafları olmadan tüketilebilecek mallar için daha fazla ödeme yapmaya istekli olacaklardı. En basit durumda, düz bir çizgi boyunca rekabet eden iki firma ile, uzayda tekelci rekabet, pazarın hat segmenti boyunca bölünmesiyle yoğunlaşmaya doğru bir eğilim yaratıyor. Ancak bu optimum konum, sosyal olarak verimli değildir. hattın her iki ucu da daha yüksek nakliye masraflarına maruz kalmak zorundadır. Devletoglou (1965), Eaton ve Lipsey (1978) tarafından yapılan çalışmalar ve diğerleri, Hotelling'in orijinal modelini rakiplerin giriş tehdidini, talep esnekliğini ve bir uçak boyunca rekabeti de içerecek şekilde genişletiyor. Bu genişletilmiş modeller, konsantrasyonu gösterir.

2.1.1.6. Neo- Klasik Bölgesel Kalkınma Kuramı

Neo-klasik Bölgesel Kalkınma Teorisi'ne göre devlet müdahalesi, kalkınmayı engelleyen bir olgudur. Kalkınma için devlet, ekonomideki aktivist rolünden vazgeçerek piyasayı kendi iç dinamiklerinin işleyişine bırakmalıdır. Nitekim devlet ve bürokrasi, özel sektörün gelişimini engellemektedir. Bu teorinin bir başka özelliği de, küreselleşmeye olumlu yaklaşmasıdır. Gelişmekte olan ülkeler dünya ekonomisine entegre olabildiği takdirde dışa açık serbest ekonomik yapı ile kalkınma hamlesi, daha kolay bir süreç haline gelecektir. Teori aynı zamanda teknolojik değişimin bir ekonomi üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu ve ekonomik büyümenin teknolojideki ilerlemeler olmadan devam edemeyeceğini savunur (Berber, 2006:163).

Neoklasik büyüme teorisi, büyüyen bir ekonomi için gerekli üç faktörü özetlemektedir. Üç faktörün doğru karışımının tahsis edilmesiyle geçici dengenin ve

büyümenin sağlanabileceğini belirtmektedir. Bununla birlikte, neoklasik büyüme teorisi, geçici dengenin, kısa vadeli büyüme için gerekli üç faktörden herhangi biri olmaksızın elde edilen uzun vadeli dengeden farklı olduğunu açıklığa kavuşturmaktadır (Ünsal, 2007:148).

Neoklasik büyüme teorisi, bir ekonomideki sermaye birikiminin ve bu sermayeyi kullanan insanların ekonomik büyüme için önemli olduğu inancına dayanır. Dahası, bir ekonominin sermaye ve emek arasındaki ilişki, çıktısını belirlemektedir. Son olarak, teknolojinin, işgücü verimliliğini arttırdığı ve emeğin çıktı kapasitesini artırdığı düşünülmektedir.

2.1.1.7. Yeni Bölgeselcilik Yaklaşımı

Bölgeselciliği bugün anlayabilmek için niteliksel olarak yeni bir fenomenle uğraştığımızı fark etmek gerekir. “Yeni bölgeselcilik”, 1950’lerde başlayan ve 1970’lerde ortadan kalkmış olan “eski bölgeselcilik” in aksine 1980’lerin ortalarında ortaya çıkmaya başlayan bir olguya atıfta bulunuyor. Bölgeselciliğe doğru yenilenen eğilimi incelemek, bazen de, geçmişi tekrar yaşama duygusunu içermekle birlikte, hem içerik hem de bölgeselliğin içeriği çarpıcı biçimde değişmiştir. İki kutuplu Soğuk Savaş yapısının egemen olduğu belirli tarihsel bağlam, mevcut bölgesel kalkınma dalgasının şu andaki dönüşümü ile ilgilidir. Yeni Bölgeselcilik Yaklaşımı, yerel kaynakların harekete geçirilmesi üzerine kurulu bir çözüm önerisi sunmaktadır Bu bağlamda, yerel ekonomilerin geliştirilmesi yönünde birçok kavram gündeme taşınmıştır. Girişimci kent gelişimleri, öğrenen bölgeler Ar-Ge, yenilikçilik ve ağ tabanlı yönetim bunlar arasındadır (Amin, 1999: 375).

Günümüzde dünyayı dolaşan bölgeselciliğe yönelik yenilenen eğilimin içeriği de kökten değişti. Yeni bölgeselcilik, dünya çapında daha önce hiç olmadığı kadar çok alanda gerçekleşen dünya çapında bir olgudur. Eski bölgeselcilik, genel olarak hedefler ve içerik bakımından spesifik ve genellikle, serbest ticaret düzenlemeleri ve güvenlik ittifaklarına dair basit ve dar bir odağa sahipken, yeni bölgeselciliğin sayısı, kapsamı ve çeşitliliği son on yılda önemli ölçüde artmıştır. Yeni bölgeselcilik kapsamlı, çok yönlü ve çok boyutlu bir süreçtir. Bu, belirli bir bölgenin göreceli

heterojenlikten, daha çok kültür, güvenlik, ekonomi politikaları ve siyasal rejimler olmak üzere bir dizi boyuta göre artan homojenliğe dönüşmesini ortaya koyar. Bu boyutlar boyunca yakınsama, doğal bir süreç ya da politik olarak yönlendirilmiş ya da büyük olasılıkla ikisinin bir karışım ima eder. Yeni bölgeselcilik Yaklaşımında “bölgelerin uluslararası piyasaya eklemlenme çabalarında yalnızca piyasaya dayanılmasının yetersizlikleri ortaya çıkarılmış ve bölgesel iktisadi gelişmeyi destekleme sürecinde devletin rolü yeniden değerlendirilmiştir.” Ancak devlete biçilen rol, 1950 ve 1960’ların bölgesel kalkınma yaklaşımlarından farklılık göstermektedir (Çakmak ve Erden, 2004: 83).

Geleneksel (klasik-merkeziyetçi) kalkınma anlayışı ile yeni bölgesel kalkınma anlayışı arasındaki farklılıklar aşağıdaki gibi sıralanabilir; “Geleneksel bölgesel kalkınma anlayışının temel hedefi ‘bölgesel gelişme’ iken bu anlayış yeni bölgesel kalkınmada yerini ‘bölgesel yeniliğe’ bırakmaktadır. Geleneksel bölgesel kalkınmada temel kaynak olarak ‘bölgeler arası yeniden dağıtım’ kullanılırken, yeni bölgesel kalkınma anlayışı öncelikli olarak ‘yerel ve bölgesel kaynakların harekete geçirilmesine’ odaklanmaktadır. Geleneksel bölgesel kalkınma anlayışında bölgeler, onların büyümelerini sağlamak için verilen ulusal transferlere ve teşviklere bağlı iken yeni bölgesel kalkınma anlayışında kendi yerel varlık ve kaynaklarını harekete geçirmek ve böylece kendilerine özgü karşılaştırmalı üstünlüklerden yararlanmak suretiyle kendi büyümelerine yatırım yapmaktadır. Yeni bölgesel kalkınma anlayışının, bilgiye ve bilgi üretimine yönelik kaynaklara ve yenilikçiliğe vurgu yaptığı da bir diğer fark olarak belirtilebilir.” (Keskin ve Sungur, 2010):

Bu doğrultuda yeni bölgesel kalkınma anlayışı, yerel ekonomiyi küresel ekonominin ihtiyaçları doğrultusunda şekillendiren kalkınma anlayışını yansıtmaktadır.

2.1.2. Bölgesel Kalkınma Politikasının Araçları

Bölgesel kalkınma anlayışı kesin bir dönüşüm geçirmektedir Bu durum ekonomik kalkınma uygulayıcısının işinin de önemli ölçüde değiştiği anlamına gelir. Ekonomileri içinde refahın nasıl geliştirileceğini anlamak için, ekonomik kalkınma

uygulayıcıları yeni araçlara, yeni çerçevelere ve yeni uygulamalara ihtiyaç duyarlar. Her boyutta, ekonomik gelişme daha karmaşık ve zorlu hale geldi. Kalkınma araçları bazı faaliyetleri destekleyen veya dikkat çeken araçlar şeklinde tanımlanabilir. Bölgesel kalkınma bağlamında ise; bölgenin kalkınma hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunan tüm yardımlar için kullanılan genel bir terimdir. Küreselleşmenin hızla etkilerini gösterdiği ekonomik hayatta rekabet koşullarının sertleşmesiyle birlikte bölgesel kalkınma stratejileri giderek önem kazanmaya başlamıştır. Bu bağlamda bölgesel kalkınmanın sağlanması için merkezi yönetimlerin aktaracaklara kaynaklara ihtiyaç duyulmadan bölgesel kaynak yaratma anlayışı gelişmiş ve bu bağlamda girişimlerde artmıştır. Bu anlayış değişikliği ile birlikte Bu politikaları destekleyecek araçlarda önem kazanmıştır.

Gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler için bölgesel kalkınma politikasının araçları, farklı olabileceği gibi, az gelişmiş bir bölge veya hareketliliğini kaybeden gerilemekte olan bir bölge için de farklı olabilmektedir. Bölgesel kalkınmada tespit edilen herhangi bir stratejik anlayış, kalkınma politikasında hangi aracın kullanılacağını da belirlemektedir. Uygulama alanında hangi kalkınma aracının kullanılacağını doğru bir şekilde tespiti önemli husustur. Yönetimin her kademesi için araçların uygun farklı formları vardır. Her konu için en uygun bileşimi bulmak önemlidir (Taştekin, 2018:28).

2.1.2.1. Bölgesel Planlar

Plan, bir amacın gerçekleştirilmesi için gerekli araçların belirlenmesidir. Bölgesel kalkınmada temel araçlarından bölgesel planlama, “bölgesel planlama; bir mekânın en rasyonel biçimde düzenlenmesi ve bu düzenin gerektiği şekilde donatılmasıdır.” Bölgesel Planlama, 1950’lerde bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi için gündeme getirilen bilimsel bir alandır. Bununla birlikte, dünyadaki sosyo-ekonomik yapıdaki hızlı geçişler mekânsal konularda yeni perspektifler, mekânsal örgütlenme üzerine yeni tartışmalar ve mekânla ilgili yeni kavramları zorladı. Günümüzde kentsel, kırsal, metropol, metropol bölge, bölge gibi mekansal birimlerin tanımlanmasında kullanılan kavramların anlamları sürekli gelişmektedir. İkinci değişim, planlama ile ilgili kavramlar oldu. Bugün planlamanın anlamı, 1950’ler ve

1960'larda kullanılan terimle uyuşmuyor. Anlamlarında değişiklik yaşıyan iki terimden oluşan bölge planlaması, 1950'ler ve 1960'lardaki tanımından oldukça farklı bir içeriğe sahiptir.

Herhangi bir örgütlenme ve planlama eyleminin amacı, insanlığın maddi ve sosyal çevreyle uyuşmasının doğanın ahengi ile uyuşmasından ortaya çıkan refah ve sosyal barışa çevrilen, yani coğrafi bir uyumun oluşturulmasını sağlayan bölgesel en iyi duruma ulaşmaktır. Bunun için de, devletin elinde bulunan sulama, enerji kaynakları, ulaşım, krediler, konut yatırımları, organize sanayi teşvikleri gibi tüm araçları en iyi şekilde kullanma amacını güder (İldırrar, 2004:21-22).

Bölgesel planlama, bir bölgedeki şehirler arasındaki çatışmaların ve kaynakların rekabetinin azaltılmasına da yardımcı olur. Küçük kasabalar veya uydu kentleri geliştirmek, yüksek mertebeden kentin stresini azaltmaya ve böylece verimliliği artırmaya yardımcı olur. Bölgesel planlar ekonomik, mekânsal ve çevresel hedefleri dikkate alır ve ulusal düzeydeki sorunları ele almaya çalışır. Fonksiyonel bağlantıların entegre gelişimi ve kritik analizi, istenen büyümenin başarılmasında anahtarlardan biridir. Bu bağlamda planlama, sınır ötesi ve çok sayıda gerçekleri ve çeşitli paydaşları dikkate alan süreçlerdeki çeşitli uzmanlık alanlarını birleştiren entegre bir etkinlik olarak tanımlanabilir. Arazi kullanım planlarının hazırlandığı şehir planlamasından farklı olarak bölge planlaması bölgeye yönelik politikaya vurgu yapmaktadır. Politikalar hazırlanmakta ve bölgedeki bölgeden bölgeye farklılık gösteren hedefler oluşturulmaktadır.

Ülkenin veya bölgenin ekonomik kalkınmasına ait geniş perspektif kazandırmak planlamanın temel amacıdır. Kapsam ve içerik yönüyle; ülke, bölge, alt bölge, metropoliten alan, il, kent ve kent kesimleri ölçeğinde ele alınmaktadır. Bölgeler arasındaki dengesizliklerin giderilmesi, bölge planlamanın ana temasıdır. Ulusal bağlamda mekânsal bütünleşmeyi sağlayacak sektörel eylemleri detaylandırması, Yerel öncelikleri tanıyan ve ortaya koyan bölge planlaması ile gerçekleşir. Öncelikle gereksiniminden dolayı bölge planlaması kalkınmanın bölgesel, mekânsal ve dolayısıyla coğrafi boyutlarının planlara dahil edilmiştir. Bölgesel Planlama, sosyal, teknik ve doğa bilimlerinin unsurlarını ve beşeri bilimleri

birleştirir. Bu disiplinler arası yaklaşım, kentsel ve bölgesel kalkınmanın ekonomik, sosyal ve fiziksel yönleri arasındaki karmaşık ilişkilerin analizinde uygulanmaktadır (Ildırar, 2004:21-22).

2.1.2.2. Bölgesel Kalkınma Ajansları

Bölgelerinde ekonomik kalkınma, iş verimliliği, yatırım ve rekabetçilik, istihdam, beceri ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili kurumlar olan Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA), bölgesel kalkınmanın olmazsa olmazlarından olan, gelişmiş ölkelerin yanında az gelişmiş ölkelerde de bölgesel kalkınmanın gerçekteşmesi için çabalayan, ekonomiye canlılık kazandıran kurumlardır. Sayıları gün geçtikçe artan BKA'larla ilgili çeşitli tanımlar oluşturulmuştur. Dünyadaki farklı uygulamalarına bakılarak yapılacak bir tanıma göre en genel anlamda BKA'lar; "Merkezi hükümetler tarafından belirlenen ulusal kalkınma hedeflerine ve vizyonuna paralel olarak çalışan, merkezi hükümetin etkisinden uzak bir idari yapıda belirli sınırlar dahilindeki bir bölgenin iç dinamiklerini harekete geçirip ekonomide canlılığı sağlayacak, özel ve kamusal tüm şirketler, yerel otoriteler ile sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu sağlayarak, ekonomik kalkınmanın oluşturulmasına hizmet etmek amacına yönelik oluşturulmuş aynı zamanda çalışmalarını kamu kesiminin yada özel kesimin finanse ettiği uzman kuruluşlardır." (Koçberber, 2006:37).

Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği'nin tanımına göre ise, "operasyonel bir yapı olan BKA'lar; sektörel ve genel kalkınma sorunlarını belirleyen, bu sorunların ortadan kalkmasına yönelik çözümler üreten aynı zamanda bu çözümleri geliştiren projeleri destekleyen kuruluşlardır." DPT yaptığı bir tanıma göre BKA'lar; "merkezi hükümetin kontrolünde olmayan bir idari yapıda, belirli sınırlar dahilindeki bir bölgenin girişimcilik potansiyellerini geliştirmek, canlandırmak ve böylelikle ekonomik kalkınma hedefine katkıda bulunmak için oluşturulmuş ve çalışmalarını kamunun veya özel sektörün finanse ettiği kuruluşlar biçiminde" tanımlamaktadır (Koçberber, 2006:37).

Bölgesel kalkınma ajansları, Avrupa'daki ve dünyadaki bölgelerdeki ekonomik kalkınmayı teşvik etme girişimlerinde giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. BKA'lar kuruldukları her ülkede farklı deneyimlere yol açmaktadır. Ayrıca kurulan her ajans kendine has bir biçimde işlevlerini sürdürmektedir. Ajansların nerelerde kurulabileceğine yönelik genel geçerli bir kural olmamasıyla birlikte, fonksiyonel olabilmeleri için belirli değişkenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu değişkenler; yeterli nüfusun oluşması, girişime ve girişimciliğe yönelik altyapının olması, kalifiyeli işgücü varlığı, bölgesel gelişme stratejileri üstünde anlaşma sağlanabilmesi, gelişmeye açık olan sektörlerin belirli bölgelerde yığılması, rekabetçi bir piyasanın oluşması, devletin destek sağlıyor olması ve altyapının geliştirilmesi biçiminde sıralanabilir (Tamer, 2008:8).

2.1.3. Bölgesel Kalkınma Politikalarının Temel İlkeleri

Daha öncede bahsettiğimiz gibi ülkelerin gelişmişlik seviyeleri ne olursa olsun, ülke dahilinde gelişmişlik seviyelerinde farklılıklar bulunabilmektedir. Bölgesel farklılıkları ortadan kaldırabilmek için şu ilkeler ön plana çıkmaktadırlar;

2.1.3.1. Sosyal Karlılık

Ekonominin rantabl bir şekilde çalışabilmesi ve toplumsal yararın üst seviyeye çıkarılabilmesi için mevcut kaynakların tamamının ekonomiye katkı sağlaması önemlidir. Ancak rekabet koşullarının zorlaması ya da en fazla kar elde etme düşüncesi, özel şirketlerin bazen toplumsal yararı arka plana itilmesine gelirlerini yükseltecek bölgelere kaymalarına neden olmaktadır. Bu sebeplerle oluşan bölgeler arası kalkınmışlık düzeyini azaltacak, daha az karla daha yüksek sosyal fayda sağlayacak yatırımların kamu tarafından gerçekleştirilmesi zorunlu görülmektedir. Bu bağlamda bölgesel planlamalarda sosyal karlılığı ön planda tutan ancak ekonomik karlılığı öteleyebilen yatırımların devlet eliyle ya da desteğiyle gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Dinler, 2001:284).

2.1.3.2. Kalkınma Kutbu

Kalkınma kutbu, teorisinin ana fikri, ekonomik kalkınmanın ya da büyümenin, bütün bir bölge üzerinde tekdüze olmamasından ziyade, belirli bir kutup (ya da kümelenme) etrafında gerçekleşmesidir. Bu kutup, genellikle doğrudan ve dolaylı etkilerle bağlantılı endüstrilerin geliştiği çekirdek (anahtar) sektörler tarafından karakterize edilir. Çekirdek endüstriler, otomotiv, havacılık, tarım, elektronik, çelik, petrokimya vb. gibi çok çeşitli sektörleri kapsayabilir. Doğrudan etkiler, temel endüstrinin tedarikçilerinden (yukarı yönlü bağlantılı endüstriler) mal ve hizmet satın almasını ya da mal ve hizmet tedarik etmesini ima eder. Dolaylı etkiler, perakende gibi ekonomik faaliyetlerin gelişmesini ve genişlemesini destekleyen çekirdek ve bağlantılı endüstriler tarafından istihdam edilen insanlar tarafından mal ve hizmetlere olan talebi içerebilir (Dinler, 2001:285).

1950'lerde ortaya çıkan kalkınma kutupları teorisinin ana yazarı Francois Perroux'du (1903-1987). Bütün kavramın anahtarı ve en önemli kuramsal temeli, Perroux'un ekonomik büyüme sürecini şu şekilde açıklayan argümanı oldu: "Büyümenin farklı yerlerde tekdüze olmadığı, ancak büyümenin farklı derecelerde olduğu tartışmasız bir gerçektir. Farklı noktalarda veya kutuplarda yoğunluğun ardından kanallar aracılığıyla yayılır ve devlet ekonomisi için nihai sonuç farklı bölgelerde farklıdır." (Ildırar, 2004:18-19).

2.1.3.3. Halkın Katılımı

Bütün projelerde olduğu gibi, bölgesel kalkınma projelerinde de, projenin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi açısından halkın katılımı önemlidir. Halkın katılımı ilkesinden, projenin hazırlanış aşamasından uyulama aşamasına kadar bütün safhalarında halkın fiili ya da danışman olarak projelere iştiraki kastedilir.

2.2. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları

2.2.1. Türkiye’de Bölgesel Ekonomi Uygulamaları

2.2.1.1. Planlı Dönem Öncesi

Türkiye’nin Planlı dönem öncesi bölgesel kalkınma politikalarını kendi içinde iki ana dönemde kategorize etmek mümkündür. Bunlardan birincisi, 1923-1950 yılları arasında uygulanan politikalar devletçilik yaklaşımı çerçevesinde uygulanan planları dönemi içermektedir. İkincisi ise, çok partili siyasi düzene geçilmesinden sonra liberal politikaların kısmen etkili olduğu Demokrat Parti döneminde 1950-1960 yılları arasında uygulanan politikalarıdır.

Türk devlet formasyonu resmi olarak ulusal üniter bir devlet olarak kuruldu. Türk devlet formasyonunun örgütlenmesinin temel birimi, valilik tarafından sıkı bir şekilde kontrol edilen ve yönetilen il düzeyidir. Valilik, aynı zamanda iki ana seçilmiş organ, özel il idaresi ve belediyeler ile birlikte, merkezi devletin temsilci organıdır. Böyle bir formdaki yerel devlet alanı geleneksel olarak temsil biçimleriyle inşa edilirken, merkezi devlet, sınıfların ve grupların belirgin biçimde organize edilmiş temsil biçimlerinin egemenliği altındadır. Ancak, bölge ölçeği zaman zaman Türk devlet sisteminde farklı yollarla zaman içinde yer almıştır. Bölgesel ölçeğin ilk kez Türk ulusal devlet alanına girmesi, 1927’de belirli bölgelerdeki belirli etnik ve politik dinamikleri bir düzenek içinde kontrol etmeyi amaçlayan resmi bölgesel müfettişlik kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Ancak, 1952 yılında, resmi bölgesel müfettişlik uygulamaları, bu bölgesel alanların devlet ve toplum arasındaki ilişkilerin ölçeğinin değiştirilmesinde etkili olmaması nedeniyle iptal edilmiştir. Bölgesel politikanın yeniden yapılandırılmasına yönelik bu çabalar, 1923 yılında yeni kurulan Türk Devleti’nde ekonomik faaliyetlerde eylem sürecini belirleyen 1927 yılında İzmir İktisat Kongresi, 1927’de sanayi teşviki ve 1933 için 5 yıllık kalkınma planlarını takip etmiştir. 1923- 1950 arası dönemde Ulusal kalkınmanın gerçekleşmesi için I. Beş yıllık Sanayi Planı(1934-1938) ve ardından II. Beş Yıllık Sanayi Planı(1939-1949) hazırlanmıştır. I. Beş Yıllık Sanayi Planının uygulamasına rağmen, Savaş şartlarından dolayı II. Beş Yıllık Sanayi Planı uygulanamamıştır.

Savaştan zarar gören Türkiye, 1923 ve 1950 yılları arasında bölgesel kalkınmanın öncelikli hedefleri olarak demiryolu ve altyapının iyileştirilmesine odaklanmıştır. Bu dönemin genel özelliği, ulusal kalkınma düşüncesinin ön planda olmasıdır (Şahin, 2012:62-63).

Planlı dönem öncesi ikinci dönem ise, Demokrat Parti İktidarı sürecidir. Bu süreçte Batı ile kurulan yakın ilişkilerden dolayı liberal akımlar etkili olmuştur. Kamu yatırımlarının önemli bir kısmı bu dönemde büyük şehir merkezlerinin dışına kayarken, Doğu Anadolu gibi geri kalmış bölgelerin kalkınması amacıyla planlı politikalar izlenememiştir. 1950'lerde Türk Hükümeti, özel yatırımı teşvik etmek için özelleştirme konusunda liberal politikalar geliştirdi. 1958 yılında, Kentsel ve Konut Geliştirme Bakanlığı yeniden yapılandırma bölgeleri belirledi ve Doğu Marmara ve Zonguldak için bölgesel planlar hazırlamıştır. Geniş anlamda, planlama öncesi dönemde yürütülen bölgesel kalkınma politikaları, ulusal kalkınma girişimlerinin gölgesidir. Bölgesel kalkınma ve planlama kavramları rekonstrüksiyon bölgesi planlaması ve konut ile sınırlandırıldı ve yetkililer daha az gelişmiş bölgeleri geliştirmek için politika üretmedi. Bölgeler arasında dengeli büyüme yerine, kalkınma girişimleri için teşvikler ülkenin batı tarafına ve özellikle Marmara bölgesine özel sermaye çekmiştir (Turan ve Ersoy, 2018:24).

2.2.1.2. Planlı Dönem

1960'lardan beri, Türkiye ekonomik ve sosyal gelişimini, bölgesel eşitsizlikleri azaltmayı ve ekonomik ve sosyal dengeleri kurmayı amaçlayan Beş Yıllık Kalkınma Planları aracılığıyla yönetti. Planlı dönemin başlamasıyla birlikte beklenen farklı bölgesel planlar, ülkede çeşitli bölgelerin kapasitelerinin aktif hale getirilmesi için ulusal ekonomik kalkınmaya katkıda bulunulmuştur ve DPT uygulama ve takip ile görevlendirilmiştir. Beş yıllık planlarda, ulusal kaynakların verimli kullanımına özel önem verilmiştir. Planlar, ulusal ekonomik kalkınmayı hızlandırmayı, daha "dengeli" bir ekonominin nihai amacı ile farklı bölgelerin potansiyellerini göz önünde bulundurmaya amaçladı (Gündüz, 2006:188).

Birinci Beş Yıllık Ulusal Kalkınma Planı (1963-1967) açıkça ulusal kalkınmada bölgesel politikaların önemi vurgulanmıştır. Bu çerçevede, önemli sosyal alanların olduğu Marmara Planlama Projesi, Zonguldak Projesi, Çukurova Bölge Projesi gibi belirli bölgesel alanlar için projeler planlar ve Doğu bölgelerinde ulusal kalkınmaya dahil edilecek ekonomik potansiyeller DPT tarafından geliştirilmiştir. İkinci beş yıllık planda (1968-1972), bölgesel alanlar, içe yönelimli sermaye birikimini destekleyen ulusal devlet alanının bir parçası olarak düşünülmüştür. Dahası, Beş Yıllık Ulusal Kalkınma Planları içerisinde bölgeler arasındaki eşitsizlikler birçok kez dile getirilmiştir. İlk kez, “Geri kalmış bölgeler” terimi İkinci Planda kullanılmıştır. Plan, “dengeli bir ulusal kalkınmayı sürdürmek için geri kalmış bölgelerin devlet yatırımı ve sübvansiyonları tarafından desteklenmesi gerektiğini” belirtmektedir. Buna ek olarak, plan, sermaye çekmesi beklenen ve mekânsal düzensiz gelişimin dezavantajlarının üstesinden gelmesi beklenen büyük sanayi veya altyapı gibi devlet yatırımları tarafından geri kalmış bölgelerde bir “büyüme merkezi” oluşturulmasını önermiştir (Gündüz, 2006:188).

1970’lerin başlarında içe dönük sermaye birikimi süreci ekonomik ve politik baskılarla karşı karşıya kaldığında, Üçüncü Plan’da (1973-1977) açıkça ifade edilen sermaye birikimi dinamikleri üzerindeki politik baskıda bir artış oldu. Üçüncü Plan, bölgelerdeki kalkınmadaki farklılıkları kısa sürede hafifletme girişimlerinin ekonomik kaynakların irrasyonel ve adaletsiz dağılımına yol açmış ve dolayısıyla sermaye birikiminin hızını azaltmıştır (Bayramoğlu,2005;51). Böylece, Üçüncü Plan, ilk iki Planda yer alan ulusal mekânda dengeli bir mekânsal gelişimin özel bir iddiasını açıkça ortaya koydu ve sermaye birikimi süreci içindeki mekânsal dengesiz gelişme, ideolojik bir öncül olarak Plan’a alındı. Bu temel yaklaşım, bir sonraki beş yıllık Kalkınma Planlarında da kendini göstermiştir. “Kalkınmada öncelikli bölgeler” in belirli bir bölgesel kalkınma politikası, o zamandan beri Kalkınma Planlarının sürekli bir özelliği olmuştur. Beşinci, Altıncı ve Yedinci Planlarda, Organize Sanayi Bölgeleri haricinde bölgesel kalkınma hakkında hiçbir öneri bulunmuyordu. Öte yandan, bazı belirli bölgeler için bazı geleneksel yeniden dağıtım bölgesel politikaları kalmıştır. Güneydoğu Anadolu (GAP) projesi bu açıdan oldukça önemli bir durumdur. GAP projesi, bölgedeki yatırımı koordine etmek için merkezi devlet

tarafından yönetilen farklı bir bölgesel kalkınma yönetimine sahiptir. Bu proje, geleneksel bölgesel politikaların kısmen belirli amaçlar gerçekleştirilmek istenmiştir (Gündüz, 2006:188).

Ancak Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) ve Dokuzuncu beş yıllık Kalkınma Planı (2007–2013), yaklaşımda önemli bir değişiklik olmuştur. Bölgesel politikalara planlarda, ulusal kalkınma için hem fırsatları hem de tehditleri içeren küresel ekonomi yeni bir sosyal gerçeklik olarak ele alınmaktadır. Dahası, “Güçlü bağları olan alt-bölgesel bölgesel ekonomilerin, farklı sektörler arasındaki karşılıklı bağımlılıkların ve refleksi ilişkilerin en iyiyi sağladığını iddia edilmektedir. Ek olarak, ülke genelinde uzay ve mekânsal farklılıklar, kalkınma stratejileri oluştururken daha önemli hale gelmiştir. Dolayısıyla, bölgesel planlama, sektörel analiz ile ulusal öncelikler ve mekânsal farklılıklar ile yerel talepler arasında gerekli bir bağlantı olarak ortaya çıkmıştır. DPT, yerel sanayi kümelenmeleri oluşturmak için girişimciliği, yeniliği ve uzmanlığı ile müdahaleleri destekleme girişiminde bulunmaktadır. Bu çerçevede, il düzeyinde yeni bir planlama ölçeği de, Türk devlet alanı içinde planlamanın ölçek hiyerarşileri içine sokulmuştur. Yerel aktörler ile işbirliği içinde valilikler bölgesel kalkınma ile uyum içinde il kalkınma planında yer almıştır (Durgun, 2007:28).

Üstelik, bu iki planın katılımı ile ilgili Türkiye'nin AB'ye girmesi gibi, özel bir stratejik hedefi vardı. Ayrıca, Türkiye'nin bölgesel politikalarının AB bölgesel politikaları ile uyum içinde geliştirildiği açıkça belirtilmektedir. Bu stratejik hedef, bölgesel devlet sınıflandırması için bölgesel bir sınıflandırma ve bölgesel kalkınma için ayrı bir bölgesel bölgesel kurum gerektiren daha bölgesel bir yönetim modelini gerektirmektedir. Bu gerekliliklerin Türkiye açısından ima edilmesi, Türk devleti alanı içinde uluslar arası bölgesel ölçekte dikkate değer bir artış olacaktır. Türkiye'nin son iki kalkınma planı olan, Dokuzuncu (2007-2013) ve Onuncu (2014-2018) Kalkınma Planı, bölgesel kalkınma planlaması için yeni politika araçları ortaya koymuştur. Dokuzuncu plan, bölgesel kalkınmanın idari ve stratejik kaygılarına vurgu yaparken, Onuncu plan sürdürülebilir kalkınma ve büyükşehir yönetimi üzerinde durmaktadır. Önceden belirlenen vizyonu terk eden ilk kalkınma planı olan

Türkiye Dokuzuncu Kalkınma Planı'nın uygulamaya konmasıyla birlikte, Avrupa Birliği ile bütünleşmenin kurumsal öncelikleri planın stratejik çerçevesi içinde yer almaktadır. Bu planın raporunda, bütünsel bir kalkınma stratejisinin uygulanması için kurumsal yeniden yapılanmanın önemi hem bölgesel hem de alt bölgesel düzeylerde ele alınmaktadır. Türkiye'de mekânsal planlamanın kurumsal yapısını güçlendirmeye yönelik yeni bir girişim olarak, "ulusal düzeyde bölgesel kalkınma stratejisinin hazırlanması" hem ulusal mekânsal ve ekonomik kalkınma çabaları arasında işbirliği kurmayı hem de daha düşük düzeyde kurumsal bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır (Durgun, 2007:28-30).

2.2.2. AB Uyum Sürecinde Bölgesel Kalkınmanın Temel Araçları

Türkiye'nin adaylığı Helsinki Zirvesi'nde resmi olarak ilan edildikten sonra, Komisyon, Komisyon'un Konsey'e ve Avrupa Parlamentosu'na 2004'te bir iletişim belgesi aracılığıyla Türkiye'nin bölgesel eşitsizlikleri konusundaki kaygılarını belirtmişti. AB'de bölgeler ve daha az gelişmiş bölgeler. Bölgesel farklılıklar ile ilgili açığı kapatmak kalkınma açısından, Avrupa Birliği tarafından ortaya atılan başlıca talep, 'gerekli Kurumların Yapısal ve Uyumun verimli kullanımı konusunda idari kapasiteyi arttırmaları Bu nedenle, Türkiye için fonlar, çoğu alanda idari kapasitenin geliştirilmesi için güçlendirilmelidir. Müktesebatın uygulandığı ve etkili bir şekilde uygulandığı. Bazı durumlarda idari reform örneğin devlet yardımları ve bölgesel kalkınma alanında yeni yapıların kurulmasını gerektirdi.

2003 katılım ortaklığı belgesinde Türkiye'nin kısa vadede bölgeselleşme ile ilgili atması gereken adımlar şunlardır;

- Bölgesel Politika ile ilgili bazı taahhütler içermektedir. Ulusal Programın bu bölümüne göre, NUTS'a benzer bir sistem (İstatistik için Bölgesel Birimlerin İsimlendirilmesi) geliştirerek, bölgesel farklılıkları gidermeye odaklanan ulusal ekonomik ve sosyal uyum politikaları oluşturmak

- AB'deki bölgeler belirlenmeli ve bu bölgelere göre hedef bölgeler belirlenmelidir.

- Bölgelere sağlanan devlet yardımlarının, Türkiye'nin Gümrük Birliği'nden doğan yükümlülüklerinden biri olduğunu hatırlatmak suretiyle AB'nin gerekleriyle uyumlu hale getirilmesi

- Muktesebata uyumlu yasal çerçevenin oluşturulması

- Bölgelere yönelik yapılacak olan kamu yatırımlarının çok yıllık planlarla açıklanması

- Bölgesel kalkınmayı gerçekleştirecek idari yapının güçlendirilmesi

Avrupa Komisyonu, diğer aday ülkelerdeki gibi, Ekim 2001'de Türkiye'den, stratejik bir çerçeve oluşturacak olan 2004-2006 dönemini kapsayan bir Ön Ulusal Kalkınma Planı (ÖUKP) hazırlamasını talep etmiştir. Türkiye'nin ilk ÖUKP'ı Aralık 2003'te, AB'nin 2004-2006 döneminde Türkiye-AB ilişkileri çerçevesinde sağlayacağı ekonomik ve sosyal uyuma yönelik mali yardımların kullanılmasının temelini oluşturmak üzere hazırlandı. Bu süreçten sonra Türkiye'de bölgesel Kalkınma Planları ÖUKP'ye göre belirlenmiştir. ÖUKP Türkiye için ekonomik ve sosyal bir uyum politikasının oluşturulmasına ve diğer hususların yanı sıra, Türkiye'nin İlerleme ve Katılım Ortaklığına Doğru İlerleme Raporlarında ortaya konan hususları dikkate alarak AB'ye yakınlaşma sağlamaya yönelik stratejik bir çerçeve oluşturmaya çalışmaktadır. Bu çerçevede, ÖUKP kapsamındaki stratejiler esas olarak üretkenliği, rekabeti ve istihdamı arttırmak ve bölgelerarası kalkınma farklılıklarını azaltmak için tasarlanmıştır (Durgun, 2007:28-30).

Önemli bir adım olarak, Türkiye şimdi yerel yönetime ilişkin ana yasalarını değiştirmeye çalışıyor. Ademi merkezîyet ve bağıllık ilkeleri, katılımcı ve şeffaf bir demokrasinin yanı sıra, buradaki temel hedeflerdir. Türkiye'de böyle bir değişime karşı direnişin başlıca iki ana nedeni vardır: (i) ülkedeki bölünme korkusu (Sèvres sendromu) (ii) Türkiye'deki ilgi veya baskı gruplarıyla güçlü merkezi yönetim geleneğidir.

2.2.2.1. “Bölge” nin Yeniden Tanımlanması

Bölge, özellikle rekabet gücü, innovasyon ve kurumsal yapılanma ile ilgili bir dizi konuyu araştırmanın bir aracı olarak tanımlanmaktadır. Keynesçi ekonomik yönetim resmen terk edilmiş olduğu için ulus devletin rolünün değişmesi ekonomi politikası alanında en belirgin hale gelmiştir. 1970’lerde merkezi bölgesel politika zorlandı ve 1980’ler ve 1990’lar, bölgelerin Avrupalı ve küresel işbölümünde kendi yerlerini aramak zorunda oldukları daha rekabetçi bir yaklaşıma yol açtı. Avrupa Birliği, üye ülkeler arasındaki ve aynı ülkelerdeki bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizlikleri azaltmak ve hem sosyo-ekonomik bütünleşmeyi hem de uyumu sağlamak için “Bölgesel Politika” geliştirmeye ihtiyaç duymuştur. Bölgesel Politika, bölgeleri arasındaki farklılıkları ortadan kaldırarak kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla 1975’ten beri Roma Antlaşması’ndan beri ortak bir politika olarak Avrupa Birliği’nin gündeminde olmuştur. Küreselleşmenin sonucunda bölge kavramı da yeni bir muhteva kazanmıştır (Bayramoğlu, 2005:40).

Üniter bir yapıya sahip olan Türkiye’nin kuruluş yıllarında tam anlamıyla bir bölge yapılanması yoktu. 1941 yılında iklim durumlarına göre ülke idari bir vasfı bulunmayan 7 coğrafi bölgeye ayrılmıştı. AB’ye katılım sürecinde, AB tarafından hazırlanan “Katılım ortaklık Belgesi”, ve Türkiye’nin hazırlamış olduğu “Avrupa Birliğinin Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” nda NUTS sitemini uygulamaya koymayı kabul etmiştir. NUTS bölgelerine göre Türkiye’de kalkınma planları yapılmaya başlanmıştır. Diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, NUTS 2 bölgeleri planlama bölgeleri olarak ortaya çıkmakta ve NUTS Düzey 2’de kalkınma ajansları kurarak planlama çalışmaları ulusal seviyeden bölgesel düzeye aktarılmaktadır (Bayramoğlu, 2005:40).

2.2.2.2. Bölgesel Kalkınma Ajansları

5449 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesi amacı ile İBBS Düzey II bölgelerinde Kalkınma Ajansları kurulmasına ilişkin Kanun 2006 yılı başında yürürlüğe girmiştir. Bu çerçevede öncelikle İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajansları kurulmuştur. 2006 yılı Temmuz ayında faaliyete geçmek üzere. Bakanlar Kurulu,

Kasım 2008’de 8 Kalkınma Ajansı ve Temmuz 2009’da 16 Kalkınma Ajansı’nın kurulmasına ilişkin kararlarla, 26 NUTS Seviye II bölgesindeki Bölgesel Kalkınma Ajanslarının kurulması için yasal süreç tamamlandı (Çakmak, 2006:199).

Kuruldukları bölgeleri kalkındırmak ve bölgesel farklılıkları gidermek amacı ile kurulan Bölgesel Kalkınma Ajansları Kuruluş amaçları ile ilgili yasalara uygun olarak bölgeler de oluşturulmuştur. Kuruluş kanunu ile koordinasyonları ve görev tanımları şu şekilde yapılmıştır ; “ Kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum arasındaki işbirliğini geliştirmek, Kaynakların uygun bir yerde etkin kullanımını sağlamak, Ulusal kalkınma planları ile uyum içinde bölgesel gelişmeyi hızlandırmak ve yerel potansiyeli aktive ederek programların sürdürülebilirliği sağlamak, Bölgeler arası ve bölgeler arası gelişme farklılıklarını en aza indirmek.” (Eryılmaz ve Tuncer, 2013:181).

Bu yasada düzenlenmeyen tüm eylemlerinde özel hukuk hükümleri. Yani, açıkça ajansların tüzel kişiliğe sahip olduğunu belirttiler, ancak tüzel kişilikleri temel alınıp alınmadığını belirtmedi. 5499 sayılı Kanunun 8 inci maddesine göre; Bölgesel kalkınma amacı ile kurum ve kuruluşlar, özel sektör, sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve yerel yetkililer arasında uyum içinde, işbirliğini geliştirmek için Kalkınma Konseyi kurulmuştur (Çakmak, 2006:199).

2.2.3. Bölgesel Kalkınmada Turizm

Turizmin bölgesel kalkınma üzerinde güçlü etkileri olması nedeniyle, gelişmemiş ve gelişmekte olan birçok ülke ekonomik refah için bir şans olarak algılamıştır. Turizm ve bölgesel kalkınma yakından bağlantılıdır. Birçok bölgede, turizm sektörü en büyük ekonomik büyüme ve iş yaratma kaynaklarından biridir. Dahası, turizm daha az gelişmiş bölgeleri entegre etmeye ya da büyümenin meyvelerine eşit erişim sağlamaya katkıda bulunabilir. Bölgesel turizm gelişimi, yeni bir dinamik yaratarak genel ekonomik büyümeyi tetikleyebilir. Ayrıca gelişmiş ülkelerde hızlı kentleşmeye karşı daha iyi arazi kullanımı planlamasına katkıda bulunabilir ve nüfusun gelişmekte olduğu yeni bölgelere çekilmesini sağlayabilir. Ancak, kaynakları korumak, alanlar arasında tamamlayıcılık sağlamak ve turizm

direktiflerini tanımlamak için (idari sınırlarla uyuşmayan) kalkınma için bazı kılavuz ilkeler oluşturulmalıdır (Çeken, 2008:300-302).

Ancak, az gelişmiş bölgelerdeki turizm gelişimi, çevrenin gelişmesini sağlar. Altyapı iyileştirilir ve bölgenin ve bir ülkenin refahına katkıda bulunan diğer tüm faaliyetler gelişir. Turizmin geliştiği bölgelerde nüfusun yoğunluğu sebebiyle yol, su, elektrik gibi altyapı sitemlerinde gelişme yaşanacağından bölge halkı, yüksek standartlarda alt yapı hizmetlerine ulaşmış olur (Çeken, 2008:300-302).

Turizmin bölgesel kalkınmaya katkılarından en başta gelen unsurlardan birisi, bölge istihdamına sağladığı olumlu katkılardır. Turizm hizmet sektörü olduğundan istihdam imkanları oldukça geniştir. Ekonomik kalkınma aracı olarak rekreasyonel olanaklar lehine olan en önemli politika argümanı, nüfusu değiştirme yeteneğidir. Turizm, daha iyi bir yaşam kalitesi yaratarak bir bölgenin ekonomik büyümesini etkilemekte, ekonomik merdiveni başlatanlara iş olanakları sunmakta ve çoğunlukla büyük bölgesel yatırımlara bağlı önemli miktarda döviz, sektörler yaratabilmektedir. Bu bağlamda bölgesel olarak işsizlik rakamlarını düşürdüğü gibi, bölgenin refah seviyesinin artmasına katkı sunar .

İhracı mümkün olmayan sosyo-kültürel varlıklar, jeoekonomik varlıklar, spesifik bazı değer ve hizmetler, Turizm yoluyla pazarlanarak, bölge için döviz kaynağı haline dönüşür. Bölgeyi ziyaret eden yabancı ve yerli turistlerin yaptıkları harcamalar ile birlikte artan talebi karşılamak üzere gerçekleştirilen turistik yatırımlar gerek turizm sektöründe gerekse sektörü belirleyen diğer sektörlerdeki üretim faktörlerinin gelirlerini arttırır.

Turizm, genellikle bölgesel kalkınma için bir fırsat olarak görülen bir sektördür. Bu, özellikle çekici bir manzaraya ve kültür ve tarihin ilginç yönlerine ve inisiyatifle dolu yerel sakinlere sahip bölgelerde geçerlidir. Böyle birçok yer var ve çoğu yerel hükümet turizm sektörünü desteklemeye devam etmektedir. Bu, ilgili görevlere, yeterliliklere ve önceliklere bağlıdır. Geri kalmış bölgeler için hazırlanan kalkınma planlarında maddi ürün varlıklarının değerlendirilmesine yönelik yatırımlar yanında bu yatırımları tamamlayıcı niteliğe sahip hizmet faaliyet alanı olarak turizm

faaliyetlerini destekleyecek yatırımlarda hayata geçirilmelidir. Turizmin kültürel özellikli bölgesel yatırım araçları şunlardır; Konferans, sergi fuar merkezleri, Rekreasyon parkları, alternatif turizm yatırımları, Bölgesel doğa parkları, Kültür merkezleri vd.

2.3. Antalya Körülü Kanyon’da Rafting Sporü

Türkiye’nin en önemli rafting sporu alanlarından olan Köprüçay’ın coğrafi özellikleri şu şekildedir; “Toros Dağları’ndan doğarak doğa harikası kanyonlardan geçen Köprüçay, Serik’in güneyinden Akdeniz’e dökülür. İki tarafı dik, çıkılması hemen hemen imkansız kanyonlardaki yeraltı suları ile beslenen Köprüçay, Türkiye’nin en güzel tabii yerlerinden biridir. Nehrin batısındaki dağlık arazide bulunan tarihi Selge (Zerk) şehri, nehir kenarındaki kaleler, su kemerleri, Roma devrine ait köprüler ve tarihi yollar gibi pek çok arkeolojik eser, Köprülü Kanyonu tarihten günümüze taşır. Köprülü Kanyon Milli Parkı, 36 bin hektarlık bir alana sahip olup, Köprüçay’ın bir kısmını ve tarihi Selge kentini de kapsamaktadır. Milli park, ülkemizdeki en büyük Akdeniz Servisi ormanı olma özelliğinin yanında, kızılcam, karaçam, sedir, köknar, meşe ağacı çeşitleri ve yabani zeytinlikleri ile muhteşemdir. Yaban hayatı açısından da oldukça zengindir. Alageyik, yaban keçisi, yaban domuzu, ayı, kurt, tilki, tavşan ve çeşitli kuş türleri mevcuttur. Köprüçay’ın üst kısımlarında kırmızı benekli alabalık, diğer kısımlarında kefal yaşamaktadır. Köprüçay Havzası, Türkiye’nin doğal, tarihi ve arkeolojik değerlerinin en yoğun biçimde bulunduğu, turistik merkez Antalya İlindedir.”

Köprüçay’ın Rafting dışında diğer turistik aktiviteleri ise, şu şekildedir; “Rafting için Köprüçay’ı tercih edenler, bölgedeki diğer harikaları da görme fırsatını bulurlar. Yaz boyunca Köprüçay’da jeep safari ve doğa yürüyüşü yapılabilir. Köprüçay yakınındaki Selge Antik kentine, nehrin üzerindeki Roma döneminden kalma muhteşem Oluk Köprü’den geçilerek 12 kilometrelik toprak bir yolla ulaşılır. M.Ö. 5. yüzyılda kurulmuş antik Selge şehrinin tiyatrosu, agorası, Zeus ve Artemis tapınakları, sarnıçları, su kemerleri, Köprüçay üzerindeki Oluk ve Büğrüm Köprüleri ile Selge’yi diğer Pamphilia sahil şehirlerine bağlayan taş kaplamalı tarihi yol, en ilginç tarihi kalıntılardandır. Yakın çevrede yer alan çok sayıdaki tarihi, kültürel ve

doğal değerler arasında; özellikle Aspendos, Perge, Faselis, Termessos gibi antik kentler ile Karain Mağarası, Kurşunlu ve Düden Şelaleleri sayılabilir. Sıra dışı morfolojik oluşumlara sahip Papaz Kayası, Geyikbayırı, Küçükdipsiz, Büyükdipsiz, Peynirdeliği mağaraları raftingden arta kalan zamanlarda gezilebilecek yerlerdendir.” (<http://gateofturkey.com> 20.05.2019).

Rekreasyon ve turizm açısından Antalya ilinde Köprüçay’da rafting alanı, milli Parkın en çok tercih edilen noktasında olup bir çok ziyaretçi bu spora iştirak etmek istemektedir. Milli Parkı Antalya’nın Manavgat ilçesi Beşkonak sınırları, içinde yer alan Köprülü Kanyon, dünyada önde gelen rafting akarsularının başında gelen Köprüçayın geçtiği bir bölgedir. Köprüçay ırmağı, milli parkın rekreasyonel dokusunu teşkil etmektedir. Köprüçay’ın sürekli değişen debisi rafting sporu için oldukça elverişlidir. Milli parkın en önemli aktivitelerinden birini, ağaçlarla gölgelenen akarsu kıyılarındaki e kamp alanları oluşturur. Köprüçay, Toros dağlarından doğar ve bölgedeki kanyonlardan geçerek, Akdeniz’e ulaşır. Köprüçay’ın, debisi önemli karstik kaynaklar ile beslendiği için bölgenin akarsularından farklı olarak düzensiz debiye sahiptir (Keleş vd.,2014:811).

Türkiye’de Rafting turlarına çıkan yabancıların vast çoğunluğu bu turları Türkiye’ye geldikten sonra satın alıyor. Bunlarında önemli bir bölümü Türkiye’ye kendisini getiren Tur operatörünün otel içindeki satış faaliyetleri esnsında rafting turuna katılabileceğini öğreniyor. Bu arada, seyahat acentalarının kapı satışları da önemli bir yekün tutuyor. Özellikle zorluk derecesi 1-2 seviyesinde olan Köprülüçay ve Manavgat gibi merkezlerde bu satış türü ile gelenlerin oranı yüzde yüzler düzeyinde.

Her yıl parkta ortalama 600.000- 700.000 kişi ziyaret etmekte ve bunların %90’ı rafting turları için günübirlik gelen yabancı ziyaretçiler oluşturmaktadır. Diğer ziyaretçilerin çoğu Türkiye içinden, kendi imkanlarıyla gelen yerli ziyaretçilerdir. Köprüçay, rafting alanına yaz aylarında ziyaretçilerin en yoğun olarak geldiği aylar Mayıs ve Kasım arası olup Haziran- Ağustos döneminde günlük ziyaretçi sayısı 6.000- 7.000’lere ulaşmaktadır.

Köprüçağ rafting parkuru şu şekildedir; “Oluk Köprü’nün yaklaşık 100 m alt tarafından, suyun durgun olduğu ve nehrin cep yaptığı alandan başlayarak, özellikle amatörlerin kürek çekme tekniğine uyum sağlamaları için akıntıya karşı yol alınıp Oluk Köprü’ye varılır. Amatörler genellikle Oluk Köprü’den, profesyoneller ise dilerlerse, başlangıç noktası yakınındaki çağlayandan veya Oluk Köprü’den kanyona girip daha ileriden dönerek, parkura başlayabilirler. Başlangıç noktasının hemen altındaki çağlayandan sonra devam eden parkur, 2-3 zorluk derecesindedir. Parkur boyunca sık sık karşılaşılan çağlayanlar, oluşturdukları güzel manzaranın dışında, parkura heyecan da katarlar. Yaklaşık 10 km. süren yolculuktan sonra, Beşkonak’ın ilerisindeki beton köprüye ulaşılır. Amatör sporcuların parkuru, beton köprüden hemen önce bitirmeleri önerilir. Ancak profesyonel sporcular beton köprüden sonraki ilk kanyona girebilirler. İkinci kanyona kesinlikle girilmemelidir. Bu kanyonda, akarsu bazı kısımlarda kayaların altında kaybolmakta ve biraz ileride tekrar çıkmaktadır. Yaklaşık 3 km süren birinci kanyonun bitiminde sol taraftan yürünerek asfalt yola ulaşılır.” (<http://gateofturkey.com> 20.05.2019)

Antalya Körülü Kanyonda Faaliyet Gösteren Rafting Firmaları;

- Antalya Rafting Seyahat Acentesi
- Dallas Rafting Acentesi
- Fortuna Rafting Acentesi
- Eko Travel Rafting Acentesi
- Raftingo Rafting Acentesi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, alternatif turizm çeşidi olan rafting turizminin, doğrudan ve dolaylı olarak bölgesel ekonomik yapıya etkisini ve bugünkü mevcut yetersiz tesisleşme koşullarında bile rafting turizminden aldığı payı ortaya koymaktır.

3.2. Araştırmanın Modeli

Model, bir sistemin temsilcisidir. Modeller, temsil ettikleri sisteme oranla daha yalın olurlar. Model, “ideal” bir ortamın temsilcisi olup, yalnızca “önemli” görülen değişkenleri içine alacak şekilde, gerçek durumun özetlenmiş halidir. Araştırma modeli, “ Spor Turizminin Gelişimi ve Şehre Katkıları,Spor Turizm Alanlarının Mevcudiyeti,Spor Turizmde Alan Tespitine Yönelik Çalışmalar, Spor Turizminin Çevresel Kültürel Etkileri ”araştırma amacına uygun ve ekonomik olarak, verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesidir. Bu koşulların düzenlenmesinde iki temel yaklaşım vardır. Bunlar tarama modelleri ve deneme modelleridir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde “gözleyip” belirleyebilmektir (Karasar, 2000:76-77).

Rafting turizmi ile ilgili mevcut durumu ortaya koymayı ve bölgesel ekonomik yapıya etkisini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma nicel verilere dayalı genel tarama modelinde ve ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrenden, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama modelleridir. İlişkisel tarama modelleri, iki ve

daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Bu model ilişkisel bir çözümlenmeye olanak verecek şekilde yapılmak zorundadır (Karasar, 2000:81).

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma evreni, 1973 yılında “Milli Park” ilan edilen milli parkta faaliyet gösteren termal tesisler, tesisleri ziyaret eden turistler, tesislerde faaliyet gösteren işletmeler ve yerel yönetimlerdir. Bu araştırmada 377 kişiyle yüzyüze anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Araştırma evreni belirlenir iken, tesisleri ziyaret eden turist sayısı ele alınacaktır. Ancak, tam bir sayıya (bölgeye gelen turist sayısı ile ilgili tam ve doğru bir istatistiki veriye) ulaşamaması durumunda tesislerinin kapasitesi ve yıllık doluluk oranlarına göre tahmini bir sayının baz alınması öngörülmektedir. Bu ön görüşe bağlı olarak evreni temsil edecek yeterlilikte bir ortalama tespiti gerçekleştirilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Çalışmada örneklemin büyüklük ve dağınıklık göstermesinden dolayı nicel araştırma yöntemlerinden olan anket tekniği kullanılacaktır. Anket tekniğinin kullanılma sebebi objektif olup karşılaştırma yapabilmeyi sağlama amaçlıdır. Anket formundaki ilk beş soru demografik özelliklere yöneliktir. Spor turizmine yönelik 24 maddelik soru formu aracılığı ile veriler toplanmıştır.

3.5. Veri Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde, verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmış ve normal dağılıma uygun olmadığı tespit edilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler, sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma ile hesaplanmıştır. İkili karşılaştırmalarda Mann Whitney U-Testi, ikiden fazla karşılaştırmalarda Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. İstatiksel hesaplamalar için Windows için SPSS

(Statistics Package for Social Science) 24.0 versiyonu kullanılmış, $p < 0.05$ istatistiksel anlamlılık derecesi kabul edilmiştir.



DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine İlişkin Bulguların Dağılımı

Katılımcıların demografik (yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, gelir durumu, ikamet durumu, çalıştığı kurum) özelliklerine yönelik bulgular aşağıdaki tabloda incelenmektedir.

Tablo 4.1. Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Bay	245	65,0
Bayan	132	35,0
Yaş	N	%
18-29 Yaş	105	27,9
30-36 Yaş	130	34,5
37-44 Yaş	134	35,5
44 ve Üzeri Yaş	8	2,1
Öğrenim Durumu	N	%
Lise ve Dengi Okul	223	59,2
Ön Lisans	7	1,9
Lisans	78	20,7
Y. Lisans	67	17,8
Doktora	2	0,5
Çalıştığımız Kurum	N	%
Kamu	134	35,5
Özel	235	62,3
Karma	8	2,1
Gelir Durumu	N	%
0-2500 TL	77	20,4
2501-3500 TL	122	32,4
3501-5000 TL	122	32,4
5000 ve Üzeri TL	56	14,9
İkamet	N	%
Antalya	232	61,5
Diğer	145	38,5
Toplam	377	100,0

Katılımcıların %65'inin bay %35'inin bayan olduğu, %35,5'inin 37-44 yaşa %2,1'inin 44 ve üzeri yaşa sahip olduğu, %59,2'sinin lise ve dengi okul %0,5'inin doktora mezunu, %62,3'ünün özel kurumda çalıştığı, %32,4'ünün 2501-3500 TL ve 3501-5000 TL gelire sahip olduğu ve %61,5'inin Antalya'da ikamet ettiği tespit edilmiştir.

4.2. Katılımcıların Spor Turizmine Yönelik İfadelerinin Dağılımı

Bu bölümde katılımcıların spor turizmine ilişkin ifadelerinin dağılımı incelenecektir. Anket formunda, spor turizmine yönelik 24 ifade bulunmaktadır. Katılımcıların bu ifadelere katılım dereceleri 5'li Likert ölçeği ile ölçülmüştür. Ölçeğin maddeleri; “Kesinlikle Katılmıyorum”(1), “Katılmıyorum”(2), “Karasızım”(3), “Katılıyorum“(4) ve “Kesinlikle Katılıyorum”(5) şeklindedir. Katılımcıların spor turizmine ilişkin ifadelerinin aritmetik ortalaması ve standart sapma değerleri aşağıdaki belirtilmiştir.

Tablo 4.2. Spor Turizmine Yönelik İfadeler

No. Soru	x	S
1.Köprülü Kanyon'da spor turizmine uygun doğal alanlar mevcuttur.	4,48	0,74
2.Köprülü Kanyon'da spor turizm alanları yeterince tespit edilmektedir.	3,94	0,86
3.Köprülü Kanyon' da yerel ve özel yönetimlerin spor turizm alanlarının tespiti ile ilgili yürüttüğü çalışmalar yeterlidir.	1,81	0,85
4.Köprülü Kanyon'da bulunan doğal alanlar çeşitli spor faaliyetlerine elverişlidir.	4,65	0,70
5.Spor turizmi için çekim merkezleri, çeşitli özelliklere (ulaşılabilirlik, uygun sahalar, güvenlik vb.)sahiptir.	4,23	0,84
6. Spor turizmini geliştirmek için çekim merkezlerinin taşınması gereken özellikler (ulaşılabilirlik, uygun sahalar, güvenlik vb.)yeterlidir.	4,26	0,94
7.Spor turizmini geliştirmek için alt yapı ve üst yapı çalışmaları yapılmalıdır.	4,74	0,63
8.Spor turizmini geliştirmek için tanıtım ve pazarlama çalışmaları önemlidir ve bu çalışmalar sürekli yapılmalıdır.	4,67	0,64
9.Spor turizmini geliştirmek için çeşitli kurum ve kuruluşlar (Belediyeler, özel kurumlar) mevcut durumu iyileştirmek için işbirliği içinde olmalıdır.	4,30	0,66
10.Spor turizmini geliştirmek için çeşitli kurumlar(Belediyeler, Özel kurumlar, İl kültür ve Turizm Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Müdürlüğü vb.)beraber hareket ederek eğitim vermelidir.	4,58	0,66
11.Halkın spor turizmine karşı bakış açısı spor turizminin gelişimi için önemlidir.	4,26	0,69

12.Spor turizminin gelişimi için halkın bakış açısını değiştirecek çeşitli eğitimler uzmanlar tarafından verilmelidir.	4,25	0,66
13.Köprülü Kanyon'da spor turizmine uygun alanlar yeterli yatırıma sahiptir.	2,71	1,02
14.Spor turizmine uygun alanlarda yatırımları arttırmak ve yatırımcıları bu alanlara yönlendirmek için yerel yönetimlerin (Belediyeler) yürüttükleri çalışmalar yeterlidir.	1,77	0,96
15.Spor turizmine uygun olanları geliştirmek ve büyük organizasyonlara ev sahipliği yapmak için spora ve turizme uygun çeşitli yatırımların sayısı artırılmalıdır.	4,61	0,71
16.Ulusal ve uluslararası spor turizm faaliyetleri için Köprülü Kanyon yeterli potansiyele sahiptir. Büyük spor organizasyonlarına ev sahipliği yapabilir.	4,34	0,83
17.Spor turizminin gelişimi için yatırımcı adayları yatırıma yönlendirilmeli ve yatırımların sayısı artırılmalıdır.	4,61	0,69
18.Spor turizminin gelişimi şehrin gelişmesine katkı sağlar.	4,78	0,66
19.Spor turizminin gelişimi şehre ekonomik katkılar sağlamaktadır.	4,82	0,56
20.Spor turizminin gelişimi, şehre toplumsal katkılar sağlamaktadır. (Sosyalleşme, kültürel alış veriş, dünya barışına katkı vb.)	4,77	0,66
21.Spor turizminin gelişimi yerel halka sağlıklı yaşam için sporun öneminin algılanmasını sağlar.	4,73	0,73
22.Spor turizminin gelişimi istihdamın artmasına olanak verir.	4,74	0,69
23.Spor turizminin gelişimi çevresel olumsuz etkilerin oluşmasına neden olur.	1,35	0,88
24.Spor turizminin gelişimi kültürel olumsuz etkilerin oluşumuna neden olur.	1,32	0,82

Tablo 4.2. incelendiğinde katılımcıların spor turizmine yönelik görüşlerinin aritmetik ortalamalarının 4,82 ile 1,32 arasında değiştiği görülmektedir. Araştırmaya katılanların en çok katıldıkları ilk üç maddenin “Spor turizminin gelişimi şehre ekonomik katkılar sağlamaktadır.”(4,82±0,56), “Spor turizminin gelişimi şehrin gelişmesine katkı sağlar.”(4,78±0,66) ve “Spor turizminin gelişimi, şehre toplumsal katkılar sağlamaktadır. (Sosyalleşme, kültürel alış veriş, dünya barışına katkı vb.)” (4,77±0,66) ifadelerinin olduğu görülmektedir. En az katıldıkları ilk üç madde ise “Spor turizminin gelişimi kültürel olumsuz etkilerin oluşumuna neden olur.”(1,32±0,82), “Spor turizminin gelişimi çevresel olumsuz etkilerin oluşmasına neden olur.” (1,35±0,88) ve “Spor turizmine uygun alanlarda yatırımları arttırmak ve yatırımcıları bu alanlara yönlendirmek için yerel yönetimlerin (Belediyeler) yürüttükleri çalışmalar yeterlidir.” (1,77±0,96) şeklindedir.

4.3. Spor Turizmi Ölçeğinin Bağımsız Değişkenlere Göre Dağılımı

Katılımcıların spor turizmi ölçek puanlarının cinsiyete ve ikamet durumuna göre farklılıklarını belirleyebilmek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçları, yaş, öğrenim durumu, gelir durumu, çalışılan kurum göre farklılıklarını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları aşağıda yer almaktadır.

4.3.1. Spor Turizminin Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu

	Cinsiyet	Sıra ortalama sı	Sıra toplamı	U	P
Spor Turizmi	Bay	209,17	51,24	11229,00	,000
	Bayan	151,57	20,00	0	

Tablo 4.3.'e göre spor turizmi puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda bay katılımcılar lehine istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır. ($p<0,05$).

4.3.2. Spor Turizminin İkamete Göre Farklılaşma Durumu

	Cinsiyet	Sıra ortalama sı	Sıra toplamı	U	P
Spor Turizmi	Antalya	165,58	38,41	11385,50	,000
	Diğer	226,48	32,83	0	

Tablo 4.4.'e göre spor turizmi puanlarının ikamet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda diğer şehirlerde ikamet eden katılımcılar lehine istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır. ($p<0,05$).

4.3.3. Spor Turizminin Yaşa Göre Farklılaşma Durumu

	Yaş	Sıra ortalaması	sd	x ²	p	Anlamlı Fark
Spor Turizmi	18-29	125,34	3	65,501	,000	30-36>18-29
	30-36	239,56				37-44>18-29
	37-44	188,64				
	44 ve üzeri	209,06				

Spor turizmi puanlarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda yaş gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($x^2=65,501$, $p=,000$). Gruplar arasında gözlenen farkın hangi gruplar lehine olduğunu belirlemek üzere yapılan Tamhane analizi sonucuna göre spor turizmi sonuçları şu şekildedir: 30-36 ve 37-44 yaş aralığına sahip katılımcıların spor turizmi puanları 18-29 yaş aralığındaki katılımcıların spor turizmi puanlarından daha yüksektir.

4.3.4 Spor Turizminin Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

	Öğrenim Durumu	Sıra ortalaması	Sd	x ²	p	Anlamlı Fark
Spor Turizmi	Lise ve Dengi Okul	163,27	3	53,102	,000	Lisans>Lise ve Dengi Okul
	Ön Lisans	78,07				Y. Lisans>Lise ve Dengi Okul
	Lisans	205,01				
	Y. Lisans	261,99				

Spor turizmi puanlarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda öğrenim gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($x^2=53,102$, $p=,000$). Gruplar arasında gözlenen farkın hangi gruplar lehine olduğunu belirlemek üzere yapılan Tamhane analizi sonucuna göre spor turizmi sonuçları şu şekildedir: Lisans ve y. Lisans mezunu katılımcıların spor

turizmi puanları lise ve dengi okul mezunu katılımcıların spor turizmi puanlarından daha yüksektir.

4.3.5. Spor Turizminin Çalışılan Kuruma Göre Farklılaşma Durumu

	Çalışılan Kurum	Sıra ortalaması	Sd	x2	p	Anlamlı Fark
Spor Turizmi	Kamu	236,91	2	54,540	,000	Kamu>Özel
	Özel	167,27				Kamu>Karma
	Karma	25,00				Özel>Karma

Spor turizmi puanlarının çalışılan kurum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda kurum gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($x^2=54,540$, $p=,000$). Gruplar arasında gözlenen farkın hangi gruplar lehine olduğunu belirlemek üzere yapılan Tamhane analizi sonucuna göre spor turizmi sonuçları şu şekildedir: Kamuda çalışan katılımcıların spor turizmi puanları özel ve karma şeklinde çalışan katılımcıların spor turizmi puanlarından daha yüksektir.

Benzer şekilde özelde çalışan katılımcıların spor turizmi puanları karma şekilde çalışan katılımcıların puanından daha yüksektir.

4.3.6. Spor Turizminin Gelir Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

	Gelir Durumu	Sıra ortalaması	Sd	x2	p	Anlamlı Fark
Spor Turizmi	0-2500	106,83	3	108,686	,000	
	2501-3500	171,33				5000 ve üzeri>
	3501-5000	208,82				0-2500
	5000 ve üzeri	297,31				

Spor turizmi puanlarının çalışılan gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir

farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda gelir gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=108,686$, $p=,000$). Gruplar arasında gözlenen farkın hangi gruplar lehine olduğunu belirlemek üzere yapılan Tamhane analizi sonucuna göre spor turizmi sonuçları şu şekildedir: 5000 ve üzeri TL gelire sahip katılımcıların spor turizmi puanları 0-2500 TL gelire sahip katılımcıların spor turizmi puanından yüksektir.

4.3.7. Spor Turizmi Gelişiminin Bağımsız Değişkenlere Göre Dağılımı

Aralarında sebep-sonuç ilişkisi bulunan iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek ve bu ilişkiyi kullanarak o konu ile ilgili tahminler (estimation) ya da kestirimler (prediction) yapabilmek için (Kalaycı, 2014:118-125) regresyon analizinden faydalanılmıştır. Aşağıdaki tabloda elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 4.3. Korelasyon Analizi Tablosu

	Spor Turizminin Gelişimi	Spor Turizminin Gelişimi ve Şehre Katkıları	Spor Turizm Alanlarının Mevcudiyeti	Spor Turizmde Alan Tespitine Yönelik Çalışmalar	Spor Turizminin Çevresel Kültürel Etkileri
Spor Turizminin Gelişimi	1				
Spor Turizminin Gelişimi ve Şehre Katkıları	,86**	1			
Spor Turizm Alanlarının Mevcudiyeti	,50**	,75**	1		
Spor Turizmde Alan Tespitine Yönelik Çalışmalar	,07	-,14**	-,24**	1	
Spor Turizminin Çevresel Kültürel Etkileri	-,38**	-,48**	-,48**	,47**	1

* $p<.05$, ** $p<.01$ Tabloda gösterilen tüm değerler, (r) değerleridir.

Spor turizminin gelişimi ile spor turizminin gelişimi ve şehre katkıları ($r=0,86$; $p<0,01$); spor turizm alanlarının mevcudiyeti ($r=0,50$; $p<0,01$) arasında

pozitif, spor turizminin çevresel kültürel etkileri ($r=-0,38$; $p<0,01$) arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Spor turizminin gelişimi, şehrin genel olarak gelişimi ve kalkınması üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü etki oluşturmuştur ($t=30,535$; $p=,000$). Spor turizminin gelişiminde oluşan 1 birimlik artış, spor turizminin bölgeye katkılarında 0,879 birimlik bir artışa sebep olmaktadır.

Spor turizminin gelişimi, şehirde uygun spor turizm alanlarının mevcudiyeti üzerinde anlamlı ve negatif yönlü bir etki oluşturmuştur ($t=-8,398$; $p=,000$). Spor turizminin gelişimde oluşan 1 birimlik artış olmaktadır.

Spor turizminin gelişimi, kurumların spor turizmi alan tespitine yönelik yürüttükleri çalışmalar üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü bir etki oluşturmuştur ($t=7,798$; $p=,000$). Spor turizminin gelişimde oluşan 1 birimlik artış, kurumların spor turizm alanlarının tespitine yönelik yürüttükleri çalışmalarda 0,187 birimlik bir artışa sebep olmaktadır.

Spor turizminin gelişimi, şehrin çevresel ve kültürel özellikleri üzerinde anlamlı ve negatif yönlü bir etki oluşturmuştur ($t=-3,466$; $p=,001$). Spor turizminin gelişimde oluşan 1 birimlik artış, şehrin çevresel ve kültürel özellikleri üzerinde doğru ve anlamlı bir azalışa sebep olmaktadır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Rafting turizmi ile ilgili mevcut durumu ortaya koymayı ve bölgesel ekonomik yapıya etkisini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmanın örnekleminin %65'inin bay %35'inin bayan katılımcılar oluşturmaktadır.

Araştırma sonucunda katılımcıların büyük çoğunluğunun 37-44 yaşa sahip olduğu, yarısından fazlasının lise ve dengi okul mezunu olduğu, yarısından fazlasının özel kurumda çalıştığı, büyük çoğunluğunun 2501-3500 TL ve 3501-5000 TL gelire sahip olduğu ve yarısından fazlasının Antalya'da ikamet ettiği tespit edilmiştir. Katılımcıların spor turizmine yönelik ifadeler katılımları incelendiğinde en çok katıldıkları ifadelerin “Spor turizminin gelişimi şehre ekonomik katkılar sağlamaktadır.”, “Spor turizminin gelişimi şehrin gelişmesine katkı sağlar.”, ve “Spor turizminin gelişimi, şehre toplumsal katkılar sağlamaktadır. (Sosyalleşme, kültürel alış veriş, dünya barışına katkı vb.)” olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcılar spor turizminin şehrin gelişiminde etkili olduğunu düşündüğü söylenebilir. En az katıldıkları ifadeler incelendiğinde ise “Spor turizminin gelişimi kültürel olumsuz etkilerin oluşumuna neden olur.”, “Spor turizminin gelişimi çevresel olumsuz etkilerin oluşmasına neden olur.” ve “Spor turizmine uygun alanlarda yatırımları arttırmak ve yatırımcıları bu alanlara yönlendirmek için yerel yönetimlerin (Belediyeler) yürüttükleri çalışmalar yeterlidir.” şeklindedir. Buna göre spor turizminin kültürel ve çevresel olumsuz bir etkiye sahip olmadığı düşüncesi mevcuttur ve belediyeler tarafından yapılan çalışmalar yetersiz görülmektedir.

Spor turizmi ölçeğinin bağımsız değişkenlere göre dağılımı incelendiğinde cinsiyete göre bay katılımcıların spor turizmi ölçek puan ortalaması bayan katılımcılara göre daha yüksektir. İkamet durumuna göre diğer şehirlerde yaşayan katılımcıların spor turizmi ölçek puan ortalaması Antalya'dan yaşayanlara göre daha yüksek olarak bulunmuştur. Buradan turistlerin Antalya halkına oranla spor turizmine daha çok önem verdiği yorumu yapılabilir. Yaşa göre bakıldığında 30-36 ve 37-44 yaş aralığına sahip katılımcıların spor turizmi ölçek puan ortalaması 18-29 yaş aralığındaki katılımcıların spor turizmi ölçek puan ortalamasından daha yüksektir. Orta yaş grubundaki kişilerin spor turizmine daha çok önem verdiği

yorumu yapılabilir. Çalışma şekli incelendiğinde kamuda çalışan katılımcıların spor turizmi ölçek puan ortalaması özel ve karma şeklinde çalışan katılımcıların spor turizmi ölçek puan ortalaması daha yüksektir. Benzer şekilde özelde çalışan katılımcıların spor turizmi ölçek puan ortalaması karma şekilde çalışan katılımcıların puanından daha yüksektir. Lisans ve yüksek lisans mezunu katılımcıların spor turizmi puanları lise ve dengi okul mezunu katılımcıların spor turizmi puanlarından daha yüksektir. Eğitim durumu arttıkça spor turizmi ölçek puan ortalamasının artması ile eğitim düzeyinin artmasının bilinçliliğin artmasına etki edebileceği düşünülebilir. Gelir durumu incelendiğinde 5000 ve üzeri TL gelire sahip katılımcıların spor turizmi puanları 0-2500 TL gelire sahip katılımcıların spor turizmi puanından yüksektir. Bu durum gelir düzeyi yüksek kişilerin daha çok tatil yapabilme, seyahat edebilme imkanından kaynaklanıyor olabilir.

Spor turizminin gelişimi ile spor turizminin gelişimi ve şehre katkıları ; spor turizm alanlarının mevcudiyeti arasında pozitif, spor turizminin çevresel kültürel etkileri arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Spor turizminin gelişimi, şehrin genel olarak gelişimi ve kalkınması üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü etki oluşturmuştur. Spor turizminin gelişiminde oluşan artış, spor turizminin bölgeye katkılarında anlamlı bir artışa sebep olmaktadır.

Spor turizminin gelişimi, şehirde uygun spor turizm alanlarının mevcudiyeti üzerinde anlamlı ve negatif yönlü bir etki oluşturmuştur . Spor turizminin gelişimi, kurumların spor turizmi alan tespitine yönelik yürüttükleri çalışmalar üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü bir etki oluşturmuştur. Spor turizminin gelişimde oluşan artış, kurumların spor turizm alanlarının tespitine yönelik yürüttükleri çalışmalarda anlamlı bir artışa sebep olmaktadır. Spor turizminin gelişimi, şehrin çevresel ve kültürel özellikleri üzerinde anlamlı ve negatif yönlü bir etki oluşturmuştur.

Yaptığımız araştırma sonucunda Türkiye ve Antalya da ki bölgesel turizm faaliyetleri arasında Köprülü Kanyonda gerçekleştirilen Rafting uygulamasının gerek faaliyet açısından gerek ekonomik açıdan son derece önemli olduğu bir kez daha vurgulanmıştır. Böylesine büyük bir getiri sağlayan ve ülkemizin yurt dışına tanıtımı

açısından son derece önemli bir alan olan Antalya Köprülü Kanyon Milli Park'ın giriş ve çıkışları Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından kontrol altında tutulmalıdır. Ayrıca, girişlerde ücret alınarak elde edilen gelirlerin yine aynı bölgede çevre koruma, geliştirme ve düzenleme amacıyla kullanılmasının sağlanması şarttır.

Bölgenin doğal yapısına ne kadar zarar verildiğine v.b. konularda, Turizm açısından Kültür ve Turizm Bakanlığının işletmelerin standartlarının, eleman ve malzeme yeterliliklerinin ve rafting uygulaması açısından da Kano ve Rafting Federasyonu tarafından düzenli olarak denetimlere tabii tutulmalı ve de bu denetimlerin sonuçlarında yaptırım uygulayabilmelidir. Yapılan faaliyetin doğal bir ortamda gerçekleştirildiği unutulmayarak faaliyetin sürdürülebilirliğine yönelik denetim ve incelemeler yapılmalıdır. Bölgede rafting'in dışında diğer doğa sporları türlerinin uygulama olanakları bulunan alanların tespit edilmesi, düzenlenmesi ve faaliyete geçirilmesi ile Turizm çeşitlendirilmesine katkıda sağlanmalıdır. Bu sayede bölgeye daha çok turistin gelmesi ve gelirin artması sağlanabilir.

Buna göre;

- Köprülü kanyon bölgesinde yapılan rafting turizminin daha çok kültürel, ekonomik katkılarını artırıcı çalışmalar yapılmalıdır.
- Ortam ve tesisi şartlarında konforlu iyileştirmeler yapılabilir.
- Spor turizmini artırmaya yönelik sosyal medya aracılığı ile reklam paylaşımı yapılabilir. Yakın çevre dışında diğer bölgelerden de kişilerin ilgisi çekecek çalışmalar yürütülebilir.
- Tur şirketleri ile anlaşarak makul ücretler karşılığında her kesimden kişinin rafting turizmi yapabilmesi için çalışmalar yapılabilir.
- Belediyeler tarafından mevcut konumun korunmasına ve geliştirilmesine yönelik faaliyetler yapılabilir.
- Bölge için doğal çevreyi bozmadan daha çok yatırım yapılabilir.

- Rafting turizmin yanında küçük aktiviteler ile bölgeyi ziyaretler artırılabilir.
- Köprülü Kanyon Milli Parkı'nda rafting faaliyetinin gerçekleştirildiği Köprüçay akarsuyu civarına bakım ve temizlik yapılmalıdır.
- Turizm Bakanlığı ve Kano ve Rafting Federasyonu'nun eğitim ve denetleme hizmetlerini tam ve düzenli olarak yapması gereklidir.
- Daha çok ve daha kaliteli müşteri aktivitelere çekilmelidir.
- Bağlı bulunduğumuz Turizm Bakanlığı'nın ve TÜRSAB'ın sokak acentaları konusunda daha duyarlı davranması gereklidir.
- Beşkonak beldesinin Belediye olması ve alanla yakından ilgilenmesi gereklidir.
- Faaliyetlerin daha kaliteli yürütülebilmesi için Devletin kontrol ve yaptırımlarının caydırıcı olması gerekir. Belgelerin daha zor alınması ve yasal düzenlemelerin yaptırım uygulamalarının olması gereklidir.

KAYNAKÇA

AĞAOĞLU, Ali Reha (2009). **Türkiye'nin Turizm Potansiyeli Bağlamında İnanç Turizminin Yeri**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Uzmanlık Tezi.

AKAN, Y., Işık, Cem, Arslan, İbrahim (2007). **The Impact of Tourism on Economic Growth**, The Case of Turkey. Journal of Tourism, 9, 1-24.

AKAT, Ömer (2000). **Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği**, Bursa: Etkin Kitabevi.

AKIN, Adnan (2015). **Spor Turizminin Etkileri Üzerine Bir Alan Araştırması**, Journal of Tourism and Gastronomy studies 3/2,20-30.

AKIN, Özden (2018). **Girişimcilik ile Ekonomik istikrar arasındaki ilişkinin belirlenmesi: Türkiye örneği**, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(40),295-308.

AKPINAR, A., Kaygusuz, K. (2012). **Regional sustainable water and energy development projects**, A case of Southeastern Anatolia Project (GAP) in Turkey Renewable and Sustainable Energy Reviews. Renewable and Sustainable Energy Reviews(16).

AMİN, Ash (1999). **An institutional perspective on regional economic development**, International Journal of Urban and Regional Research, 23(2), 365-378.

AYAZLAR, Gökhan, Reyhan Ayazlar (2015). **Rural Tourism**, A Conceptual Approach. C. Avcıkurt içinde, Tourism, Environment and Sustainability (s. 167-185). Sofia.

BAYRAMOĞLU, S. (2005). **Türkiye'de Bölgesel Politikaların Gelişimi**, Derleyen; Menaf Turan, Bölge Kalkınma Ajansları Nedir Ne Değildir? Ankara: Paragraf Yayınları.

BERBER, Metin (2006). **İktisadi Büyüme ve Kalkınma**. Trabzon.

Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama Ve Bölgesel Kalkınma Ajansları. (2005). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(7), 275-294.

BUTLER, Richard, Y.Poria (2003). Tourism, Religion, and Religiosity: a Holy Mess. Current Issues in Tourism, 16(4), 340-363.

COOFER, Erfurt (2009). **European Waterways as a Source of Leisure and Recreation. B. Prideaux içinde, River Tourism** (s. 95-117). London.

ÇAKMAK, Erol (2006). **Yerel Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Ankara: İmaj Yayınevi.

ÇAKMAK, Hasan M. (2004). **Yerel Kalkınmada KOBİ'lerin Rolü**, Türkiye İmalat Sanayi Örneği. Türkiye İktisat Kongresi Bölgesel Gelişme Stratejileri Tebliğ Metinleri (s. 217-240). İzmir: DPT.

ÇAKMAK, Hasan, Lütfi Erden (2004). **Yeni bölgesel kalkınma yaklaşımları ve kamu destekleme politikaları**, Türkiye'den bölgesel panel veri setiyle ampirik bir analiz. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(3), 77-96.

ÇEKEN, Hüseyin (2008). **Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir nceleme**, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(2), 293-304.

ÇELİK, A. K., Özcan, S., Topcuoğlu, A., Yıldırım, K. E. (2013). **Effects of the tourism industry on the balance of payments deficit**, An International Journal of Tourism and Hospitality Researc, 24(1), 86-91.

DAWKİNS, Casey J. (2003). **Regional Development Theory**, Conceptual Foundations, Classic Works, and Recent Developments. Journal of Planning Literature, 4(11), 132-171.

DEMİREL, Rabia (2012). **Ülkemize Yönelik Turizm Talebinin Ekonomiye Etkileri**, Ankara: T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü.

DİNLER, Zeynel (2001). **Bölgesel İktisat**,Bursa: Etkin Kitabevi.

DPT. (2006). Dokuzuncu Kalkınma Plan(2007-2013). Ankara: Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu.

DURGUN, Y. Ö. (2007). **The Transition Period of Regional Development Policy of Turkey**, from Traditional ways to Development Agencies. Yayınlanmamış Yükseksek Lisans Tezi. Höğskola.

ERDOĞAN, Nazmiye (2005). **Ekoturizm Betimlemeleriyle İletilenlerin Doğası**, Gazi Üniversitesi İletişim Dergis, 20(1), 55-82.

ERYILMAZ, Bilal, Aziz Tuncer (2013). **Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Bölgesel Kalkınma Politikaları**, Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye Uygulaması. Akademik İncelemeler Dergisi(8), 165-189.

EVLİYAOĞLU, Sait (1994). **Türkiye Turizm Coğrafyası ve Türkiye Coğrafyasının Ana Hatları**. Ankara.

GÖYMEN, Korel (2000). **Tourism and governance in Turkey**. Annals of Tourism Research, 27(4), 1025–1048.

GRİFFİN, Kenneth (2007). **Globalization of Pilgrimage Tourism. R. Raj içinde, Religious Tourism and Pilgrimage Management**, An International Perspective (s. 15-37). Oxford.

GÜNDÜZ, Ay (2006). **Bölgesel Kalkınma Politikası**, Bursa: Ekin Yayınları.

HEPEKTAN, Erdem ÇINAR,Serkan (2010). **Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri**, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (2)125-136.

ILDIRAR, Mehmet (2004). **Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri**, Ankara: Nobel Yayıncılık.

İŞTAR, Emel (2016). **Health Tourism in Turkey**, Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi, 1(3), 26-35.

KARASAR, Niyazi (2000). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

KAYA, Erol (2005). **Yerel Kalkınma Yönetimi**, İstanbul: Sistem Multimedya Yayınları.

KELEŞ, Emine, **GÜL** Güneş, Mahmut Tuğluer, Ö.Faruk Uzun (2014). **Antalya -Köprüçay Rafting Merkezinin Turizm Ve Rekreatyonel Yönden Mevcut Durum Analizi**, II. Uluslararası Odun Dışı Orman Ürünleri Sempozyumu, (s. 809-819). Kahraman Maraş.

KESKİN, Hidayet, Onur Sungur (2010). **Bölgesel politika ekseninde yaşanan dönüşüm, Türkiye’de kalkınma planlarında bölgesel politikaların değişimi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 271-293.

KOÇBERBER, Seyit (2006). **Kalkınma Ajansları ve Sayıştay Denetimi**”. Sayıştay Dergisi(61).

KORKMAZ, Murat, Ayhan Aytaç, Bülent Kılıç (2014). **Health Tourism İn Turkey and Practical Example of Its Economic Dimensions**, IIB INTERNATIONAL REFEREED ACADEMIC SOCIAL SCIENCES JOURNAL, 5(15), 229-246.

KOZAK, Metin, Ozan Bahar (2013). **Turizm Ekonomisi**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

KOZAK, Metin, Ozan Bahar (2015). **Turizm Ekonomisi**, Ankara: Detay Yayıncılık.

KOPER, İ.,Çakır, Ç. (2015). Tortum Çayı Havzasında (Erzurum-Artvin) Donmuş Şelale-Çağlayan Tırmanışları ve Bunun Kış Turizmi Bakımından Önemi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 199-224.

KOZAN, Gökçe Yasemin, Sami Özdemir, Ebru Günlü (2014). Turizm Yazınında Deniz Turizmi'nin Olgusal Gelişimi. Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi, 6(2), 115-129.

KÖKSEL, Bilge, Tuğçe Yöntem (2011). Türkiye'de yerelleşme ve yönetim çerçevesinde kalkınma kavramına yeni bir yaklaşım, kalkınma ajansları. 1.Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı, (s. 319-326). Malatya.

MOUSAVİ, S. S., Doratlı, N., & Mousavi, N. (2016). Defining Cultural Tourism, International Conference on Civil, Architecture and Sustainable Development. London: 70-75.

MURSALOV, Mirza (2009). Bir Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Olarak Kış Turizmi ve Kış Turizmi Açısından Azerbaycan'ın Guba-Haçmaz Turizm Bölgesinin Arz Potansiyeli, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

OKUMUŞ, Fevzi, Kurtuluş Karamustafa (2005). Impact of an economic crisis, Evidence from Turkey. Annals of Tourism Research, 32(4), 942–961.

ÖZCAN, Ceyhun Can (2015). Turizm Gelirleri-Ekonomik Büyüme İlişkisinin Simetrik ve A-Simetrik Nedensellik Yaklaşımı İle Analizi: Türkiye Örneği, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi(46), 177-199.

ÖZDEMİR, Mehmet (2017). Rekreasyon,http://rekreasyon.org/turizm-nedir/, (Kasım 29, 2018)

ÖZDEMİR, Mehmet, & M.İlhan Gürkan (2000). Turizm Hareketlerinin Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkisi, Belek, Karpas ve Girne Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi.

ÖZYAKIŞIR, Deniz (2011). **Beşeri Sermayenin Ekonomik Kalkınma Sürecindeki Rolü**, Teorik Bir Değerlendirme. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 6(1), 46-61.

SEVİNÇ, Haktan (2011). Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikalar. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 6(2), 36-52.

SONODA, Hidenori (2013). **Developing river tourism on the upper mekong: challenges and opportunities**, European Journal of Business and Social Sciences, 10(1), 36-51.

SUSAM, Nazan (2007). **Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Olumlu Etkileri** (s. 77-154). İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

SULAIMAN, A.Muhammed (2010). Regional Economic Development, **Policy and Regional Disparity in Large Territories: The Case of Canada and China**. A Thesis Presented to Department of Geography, the Faculty of Art and Sciences of University of Montreal, Kanada

SWARBROOKE, John, Susan Horner (2001). Business Travel and Tourism. Boston: Oxford.

ŞAHİN, Hüseyin (2012). **Türkiye Ekonomisi**, Bursa: Ezgi Kitapevi.

ŞİT, Mustafa (2016). “**Türkiye’de Turizm Sektörünün İstihdama Katkısı**”, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 7, 101- 117.

TAMER, Ahmet (2008). **Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri**, DPT Uzmanlık Tezi, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara.

TARHAN, C (1999). **Tourism policies**, Ankara: Bilkent Üniversitesi.

TAŞTEKİN, Abdullah (2018). **Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Stratejileri Ve Bölge İdareleri**, Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 1.

TOSUN, Cevat (2001). Challenges of sustainable tourism development in the developing world: The case of Turkey, Tourism Management(23), 85–92.

TUNÇSİPER, Bedriye (2009).Termal Turizmin Ekonomik Etkileri,Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi (2) 58-60.

TURAN, H. T.,Ersoy, G. Z. (2018). A Time Capsule,Regional Policy Regeneration in Turkey. United Kingdom: European Policy Research Paper No. 98.

TÜRSAB (2016). Türkiye Seyahat Acentaları Birliği , 2016 Faaliyet raporu.

ÜNSAL, Erdal M. (2007). İktisadi Büyüme , Ankara: İmaj Yayınevi.

YILDIZ, Zafer (2011). Turizm sektörünün gelişimi ve istihdam üzerine etkisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 5(3), 54-71.

<http://gateofturkey.com>(20.05.2019);

[http://gateofturkey.com/section/tr/368/6/spor-turizmi-kano-ve-rafting-antalya-koprucayfile:///C:/Users/sonyh/Downloads/tursab-spor-turizmi-raporu_12195_5670173%20\(1\).pdf](http://gateofturkey.com/section/tr/368/6/spor-turizmi-kano-ve-rafting-antalya-koprucayfile:///C:/Users/sonyh/Downloads/tursab-spor-turizmi-raporu_12195_5670173%20(1).pdf) (20.05.2019);

EKLER**EK-1: Anket Formu****ANKET FORMU**

Sayın Katılımcı;

Bu anket Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü kapsamında yürütülen **“Rafting turizminin bölgesel ekonomiye etkileri: Köprülü Kanyon örneği”** konulu yüksek lisans tezi için yapılmaktadır. Araştırmanın başarısı ve geçerliliği tamamen katkılarınız, samimiyetiniz ve verdiğiniz doğru cevaplara bağlıdır.

Gösterdiğiniz ilgiye şimdiden teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Ceyhan Can ÖZCAN
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Turizm Fakültesi

Durmuş KOÇ
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Rekreasyon Yön.

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1- Cinsiyet	Bay ()	Bayan ()			
2- Yaş	18-29 ()	30-36 ()	37-44 ()	44 ve üzeri ()	
3- Öğrenim Durumu	Lise ve Dengi Okul ()	Ön Lisans ()	Lisans ()	Y.Lisans ()	Doktora ()
4- Çalıştığınız Kurum	Kamu ()	Özel ()	Karma ()		
5- Gelir Durumu	0-2500 ()	2501-3500 ()	3501-5000 ()	5000 ve üzeri ()	

Aşağıdaki her bir ifadeyi okuduktan sonra, belirtilen ifadeye ne derecede katıldığınızı (X) şeklinde işaretleyiniz.(Lütfen tek seçenek işaretleyiniz.)		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Köprülü Kanyon’da spor turizmine uygun doğal alanlar mevcuttur.					
2	Köprülü Kanyon’da spor turizm alanları yeterince tespit edilmektedir.					
3	Köprülü Kanyon’ da yerel ve özel yönetimlerin spor turizm alanlarının tespiti ile ilgili yürüttüğü çalışmalar yeterlidir.					
4	Köprülü Kanyon’da bulunan doğal alanlar çeşitli spor faaliyetlerine elverişlidir.					

5	Spor turizmi için çekim merkezleri, çeşitli özelliklere (ulaşılabilirlik, uygun sahalar, güvenlik vb.)sahiptir.					
6	Spor turizmini geliştirmek için çekim merkezlerinin taşınması gereken özellikler (ulaşılabilirlik, uygun sahalar, güvenlik vb.)yeterlidir.					
7	Spor turizmini geliştirmek için alt yapı ve üst yapı çalışmaları yapılmalıdır.					
8	Spor turizmini geliştirmek için tanıtım ve pazarlama çalışmaları önemlidir ve bu çalışmalar sürekli yapılmalıdır.					
9	Spor turizmini geliştirmek için çeşitli kurum ve kuruluşlar (Belediyeler, özel kurumlar) mevcut durumu iyileştirmek için işbirliği içinde olmalıdır.					
10	Spor turizmini geliştirmek için çeşitli kurumlar(Belediyeler, Özel kurumlar, İl kültür ve Turizm Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Müdürlüğü vb.)beraber hareket ederek eğitim vermelidir.					
11	Halkın spor turizmine karşı bakış açısı spor turizminin gelişimi için önemlidir.					
12	Spor turizminin gelişimi için halkın bakış açısını değiştirecek çeşitli eğitimler uzmanlar tarafından verilmelidir.					
13	Köprülü Kanyon'da spor turizmine uygun alanlar yeterli yatırıma sahiptir.					
14	Spor turizmine uygun alanlarda yatırımları arttırmak ve yatırımcıları bu alanlara yönlendirmek için yerel yönetimlerin (Belediyeler) yürüttükleri çalışmalar yeterlidir.					
15	Spor turizmine uygun olanları geliştirmek ve büyük organizasyonlara ev sahipliği yapmak için spora ve turizme uygun çeşitli yatırımların sayısı artırılmalıdır.					
16	Ulusal ve uluslararası spor turizm faaliyetleri için Köprülü Kanyon yeterli potansiyele sahiptir. Büyük spor organizasyonlarına ev sahipliği yapabilir.					
17	Spor turizminin gelişimi için yatırımcı adayları yatırıma yönlendirilmeli ve yatırımların sayısı artırılmalıdır.					
18	Spor turizminin gelişimi şehrin gelişmesine katkı sağlar.					
19	Spor turizminin gelişimi şehre ekonomik katkılar sağlamaktadır.					
20	Spor turizminin gelişimi, şehre toplumsal katkılar sağlamaktadır. (Sosyalleşme, kültürel alış veriş, dünya barışına katkı vb.)					
21	Spor turizminin gelişimi yerel halka sağlıklı yaşam için sporun önemini algılanmasını sağlar.					
22	Spor turizminin gelişimi istihdamın artmasına olanak verir.					
23	Spor turizminin gelişimi çevresel olumsuz etkilerin oluşmasına neden olur.					
24	Spor turizminin gelişimi kültürel olumsuz etkilerin oluşumuna neden olur.					

EK-2: ÖZGEÇMİŞ**Durmuş KOÇ**

kocdurmus42@gmail.com

Doğum Tarihi ve Yeri

1978 – Konya

Eğitim Durumu	Okul	Program	Yıl
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulu	2001
Lise	Konya İ.H.L.	Sosyal Bilimler-Edebiyat	1995
İş Deneyimi	Kurum	Bölüm	Yıl
Öğretmen	MEB	Beden Eğitimi Ve Spor	2013-2017
İdareci	MEB	Müdür Yrd.	2017-Devam Ediyor
Yabancı Dil İngilizce			